

Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики
Касаційного господарського
суду у складі Верховного Суду
(актуальна практика)

Рішення, внесені до ЄДРСР,
за січень – березень 2023 року

Зміст

1. Справи про банкрутство	7
1.1. Внесення змін до плану санації боржника у процедурі його санації до відкриття провадження у справі про банкрутство	7
1.2. Юрисдикція розгляду майнових спорів у справі про банкрутство за наявності арбітражної угоди	8
1.3. Залежність розміру основної винагороди приватного виконавця від фактично стягнутої суми боргу у виконавчому провадженні	10
1.4. Обов'язок контролюючого органу подати разом із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство докази вжиття заходів забезпечення погашення податкового боргу та недоїмки зі сплати єдиного соціального внеску	12
1.5. Застосування статті 204 ЦК України в поєднанні з положеннями КУзПБ при розгляді заяви з кредиторськими вимогами за борговою розпискою та визнання кредиторських вимог	15
1.6. Презумпція вини керівника юридичної особи в разі недотримання ним імперативного обов'язку щодо звернення до суду із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство за наявності в юридичної особи ознак неплатоспроможності	17
1.7. Способи захисту інтересів боржника та кредиторів за наявності ознак фраздаторності правочину	19
1.8. Наслідки пред'явлення податковим органом кредиторських вимог до боржника, які виникли на підставі податкових декларацій з орендної плати та податку на додану вартість	22
1.9. Наслідки недоведення розміру субсидіарної відповідальності акціонерів та керівника боржника	24
1.10. Наслідки закриття провадження для майнового поручителя у справі про банкрутство та припинення у зв'язку з цим основного кредитного зобов'язання боржника	25
2. Справи щодо захисту прав інтелектуальної власності, а також пов'язаних з антимонопольним та конкурентним законодавством	28
2.1. Право особи на оскарження в судовому порядку рішення Національного органу інтелектуальної власності про реєстрацію торговельної марки	28
2.2. Механізм відшкодування шкоди в порядку статті 55 Закону	

України "Про захист економічної конкуренції"	31
2.3. Щодо можливості визнання власником патенту на промисловий зразок недійсним патенту на винахід	34
3. Справи щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів	37
3.1. Забезпечення позову про визнання недійсним рішення загальних зборів щодо переобрання керівника та скасування відповідного реєстраційного запису шляхом заборони здійснення широкого кола реєстраційних дій стосовно товариства	37
3.2. Підстави для відмови Міністерством юстиції України (його територіальними органами) в задоволенні скарги у сфері державної реєстрації за наявності судового спору щодо предмета цієї скарги та належне повідомлення Міністерством юстиції України (його територіальними органами) про розгляд скарги	39
3.3. Відсутність у повіреного повноважень на участь у загальних зборах товариства як підстава визнання недійсним рішення цих зборів. Оскарження рішення загальних зборів учасників товариства про звільнення з посади директора товариства як неефективний спосіб захисту порушеного права	45
3.4. Ознаки значності правочину акціонерного товариства	48
3.5. Передача багатоквартирного житлового будинку з балансу ОСББ на баланс ТОВ за відсутності відповідного рішення загальних зборів членів ОСББ	50
3.6. Документальне підтвердження наявності на певний момент часу прав на цінні папери та прав за цінними паперами депонента	52
4. Справи щодо земельних відносин та права власності	56
4.1. Припинення договору оренди землі у зв'язку з недотриманням умов договору щодо здійснення забудови земельної ділянки. Припинення права користування земельною ділянкою у зв'язку з невикористанням земельної ділянки за призначенням	56
4.2. Дотримання орендарем процедури повідомлення про намір скористатися переважним правом на поновлення договору оренди відповідно до статті 33 Закону України "Про оренду землі" (у редакції Закону, чинній до 16.01.2020)	58
4.3. Набуття права комунальної власності в процесі трансформації державної власності та розмежування загальнодержавної і комунальної власності	60
4.4. Особливості правовідносин, які виникають на підставі охоронного договору між власником і володільцем майна, що	

належить до об'єктів культурної спадщини	63
4.5. Підстави розірвання договору позички на користування нежилым приміщенням на вимогу позичкодавця	66
5. справи у спорах, що виникають із правочинів, зокрема договорів	69
5.1. Стягнення з юридичної особи, яка є власником ізольованого нежитлового приміщення в будинку, боргу з оплати послуг з управління та утримання будинків, споруд і прибудинкових територій у багатоквартирному будинку	69
5.2. Право Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, на припинення торгів	72
5.3. Нарахування та стягнення пені, 3 % річних та інфляційних втрат за несвоєчасну оплату балансуєчої електричної енергії	75
5.4. Зменшення судом розміру штрафу, передбаченого статтею 116 Статуту залізниць, на підставі статті 551 ЦК України та статті 233 ГК України	78
5.5. Відмова у стягненні пені за несвоєчасну сплату процентів за користування кредитом з огляду на мораторій, встановлений статтею 2 Закону України "Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції"	80
5.6. Застосування позовної давності до вимог про стягнення грошових коштів, передбачених статтею 625 ЦК України	84
5.7. Тлумачення змісту правочину як способу захисту порушеного права	86
5.8. Визнання правочину недійсним та застосування правових наслідків недійсності правочину як способи захисту порушеного права у разі подання позову в інтересах держави	89
6. Процесуальні питання	93
6.1. Порушення співмірності заходів забезпечення позову із заявленими позовними вимогами при забезпеченні позову шляхом накладення арешту одночасно на кошти і на майно відповідача щодо кожного виду майна в межах повної суми позову	93
6.2. Вжиття заходів забезпечення позову шляхом заборони гаранту вчиняти дії щодо виконання безвідкличної банківської гарантії	95
6.3. Зупинення апеляційним господарським судом провадження у справі в разі витребування судом касаційної інстанції всіх матеріалів цієї справи	97
6.4. Право на звернення до господарського суду в інтересах інших	

осіб	99
6.5. Перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами	100
6.6. Повернення до стадії підготовчого засідання після його закриття	102
6.7. Залишення позову без розгляду з підстави нез'явлення позивача в судове засідання	104
6.8. Розподіл судових витрат у разі залишення судом касаційної інстанції позову без розгляду	106

Перелік уживаних скорочень

АМК	—	Антимонопольний комітет України
АТ	—	Акціонерне товариство
ВП ВС	—	Велика Палата Верховного Суду
ВС	—	Верховний Суд
ВКП	—	Виробничо-комерційне підприємство
ГК України	—	Господарський кодекс України
ГПК України	—	Господарський процесуальний кодекс України
ДПС	—	Державна податкова служба України
ДП	—	Державне підприємство
ЄДР	—	Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань
Закон про банкрутство	—	Закон України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом"
ЗАТ	—	Закрите акціонерне товариство
ЗК України	—	Земельний кодекс України
КГС ВС	—	Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду
КМУ	—	Кабінет Міністрів України
КУзПБ	—	Кодекс України з процедур банкрутства
МЮУ	—	Міністерство юстиції України
НКЦПФР	—	Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку
ОСББ	—	об'єднання співвласників багатоквартирного будинку
ОП КГС ВС	—	об'єднана палата Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду
ПК України	—	Податковий кодекс України
ПАТ	—	Публічне акціонерне товариство
ПрАТ	—	Приватне акціонерне товариство
Статут залізниць	—	Статут залізниць України, затверджений постановою КМУ від 06.04.1998 № 457
СПП	—	Сільськогосподарське приватне підприємство
ТОВ	—	Товариство з обмеженою відповідальністю
ФДМ	—	Фонд державного майна України
ЦК України	—	Цивільний кодекс України
	—	

1. Справи про банкрутство

1.1. Внесення змін до плану санації боржника у процедурі його санації до відкриття провадження у справі про банкрутство

Боржник не позбавлений права внести в порядку, передбаченому положеннями статті 5 КУзПБ, зміни до вже затвердженого плану санації боржника до відкриття провадження у справі про банкрутство щодо строку його виконання

КГС ВС розглянув касаційну скаргу Північного міжрегіонального управління ДПС по роботі з великими платниками податків на ухвалу Господарського суду Харківської області від 01.08.2022 та постанову Східного апеляційного господарського суду від 01.11.2022 у справі за заявою ПрАТ "Харківський тракторний завод" про затвердження плану санації до відкриття провадження у справі про банкрутство.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

До Господарського суду Харківської області 11.07.2022 надійшла заява ПрАТ "Харківський тракторний завод", в якій товариство просило суд затвердити зміни до плану санації до відкриття провадження у справі про банкрутство ПрАТ "Харківський тракторний завод"; затвердити план санації у новій редакції; продовжити досудову санацію на строк, передбачений планом санації ПрАТ "Харківський тракторний завод (в новій редакції зі змінами).

Ухвалою 01.08.2022, залишеною без змін судом апеляційної інстанції, Господарський суд Харківської області задовольнив заяву ПрАТ "Харківський тракторний завод" про затвердження змін до Плану санації до відкриття провадження у справі про банкрутство; затвердив зміни до Плану санації ПрАТ "Харківський тракторний завод" до відкриття провадження у справі про банкрутство, схвалені зборами кредиторів 07.07.2022; продовжив досудову санацію боржника на строк, передбачений планом санації ПрАТ "Харківський тракторний завод" (в новій редакції зі змінами), тобто на три роки з дня затвердження судом змін до Плану санації.

Звертаючись з касаційною скаргою, скаргник доводив, що судами попередніх інстанцій неправильно застосовано до спірних правовідносин вимоги частини десятої статті 5 КУзПБ, якою передбачено внесення відповідних змін до самого плану санації, однак не передбачено продовження строку вже затвердженого плану санації.

ОЦІНКА СУДУ

Системний аналіз положень статей 6, 8 Конституції України, статей 12, 13 ЦК України, статей 7, 19 ГК України дає підстави для висновку, що законодавцем визначено різні підходи до здійснення фізичними, юридичними особами та державними органами відповідної діяльності.

Так, громадяни та юридичні особи здійснюють свої права за принципом "дозволено все, що прямо не заборонено законом". Разом з тим державні органи та їх посадові особи здійснюють діяльність за принципом "дозволено лише те, що прямо визначено законом".

Колегія суддів погодилася з доводами скаржника про те, що частиною 10 статті 5 КУзПБ прямо не передбачено можливість внесення змін до плану санації саме щодо продовження строків вже затвердженого плану санації.

Водночас ВС зауважив, що скаржник, вказуючи на те, що положеннями статті 5 КУзПБ не передбачено продовження строку вже затвердженого плану санації, помилково ототожнює наслідки дії такої норми для боржника із наслідками, які б мала зазначена норма у випадку регулювання нею прав і обов'язків державного органу, оскільки у цьому випадку боржник є приватною юридичною особою, а не державним органом.

У цьому разі зазначена норма не лише не передбачає продовження строку вже затвердженого плану санації, але і не забороняє здійснення такого продовження. Законодавець у такому випадку обмежує боржника лише порядком внесення відповідних змін, однак не визначає їх вичерпний перелік, що надає для учасників справи можливість залучення більшої кількості інструментів для відновлення платоспроможності боржника та погашення ним кредиторських вимог.

Отже, з огляду на положення статей 6, 8 Конституції України, статей 12, 13 ЦК України, статей 7, 19 ГК України, частини десятої статті 5 КУзПБ, боржник не позбавлений права внести у порядку, передбаченому положеннями статті 5 КУзПБ, зміни до вже затвердженого плану санації щодо строку його виконання.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 31.01.2023 у справі № 922/2071/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108956716>.

1.2. Юрисдикція розгляду майнових спорів у справі про банкрутство за наявності арбітражної угоди

Відсутність спеціальних норм щодо реалізації арбітражної угоди, стороною якої є боржник у справі про банкрутство, не є підставою для застосування аналогії права. У цьому випадку має застосовуватись імперативний припис пункту 7 частини 1 статті 226 ГПК України, оскільки прогалина у спеціальному законі не може бути приводом для заперечення права сторін на передачу спору до арбітражу внаслідок розширеного тлумачення господарським судом статті 7 КУзПБ, попри наявність вичерпного врегулювання цього питання у статтях 4, 22, 226 ГПК України

КГС ВС розглянув касаційну скаргу у справі, предметом розгляду якої є поданий в межах справи про банкрутство позов про визнання недійсним договору надання банківської гарантії, про визнання недійсною гарантії та про

стягнення збитків з принципала. Суд розглянув питання щодо співвідношення дії частини 6 статті 4, статей 22, 226 ГПК України, статті 8 Закону України "Про міжнародний комерційний арбітраж" із статті 7 КУзПБ у разі оспорення гарантії стосовно якої сторони уклали угоду про передачу спорів на вирішення міжнародного комерційного арбітражу.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

У межах справи про банкрутство 16.12.2021 до суду надійшла позовна заява ПАТ "Промінвестбанк" від 13.12.2021 № 09-1-8/916 (вх. № 3638/21) до відповідачів ТзОВ "Бора Солар" та Китайської Національної Корпорації по Імпорту та Експорту Будівельних Матеріалів та Обладнання (China National Building Materials And Equipment Import & Export Corporation) про визнання недійсним договору та відшкодування збитків, з вимогами:

- визнати недійсним договір від 28.12.2012 № 20-4263/3-2 про надання банківської гарантії, укладений між ПАТ "Промінвестбанк" і ТзОВ "Бора Солар", та гарантію від 28.12.2012 № GA/12/2108/LD, видану ПАТ "Промінвестбанк" за дорученням ТзОВ "Бора Солар" на користь Китайської Національної Корпорації по Імпорту та Експорту Будівельних Матеріалів та Обладнання (China National Building Materials And Equipment Import & Export Corporation);

- стягнути з ТзОВ "Бора Солар" збитки в порядку частини другої статті 230 ЦК України на користь ПАТ "Промінвестбанк" у розмірі 7 933 995,00 євро за договором від 28.12.2012 № 20-4263/3-2 про надання банківської гарантії.

В обґрунтування вимог позивач зазначив, що оспорювані правочини вчинено під впливом обману, що призвело до подвійного отримання від банку коштів на здійснення однієї і тієї самої операції з купівлі обладнання, що є підставою для визнання договору недійсним з огляду на положення частини першої статті 203, частини 1 статті 215, частини 1 статті 230 ЦК України.

Ухвалою місцевого господарського суду залишено без розгляду позов в частині позовної вимоги про визнання недійсною гарантії. Суд керувався приписами частини 6 статті 4, статті 22 ГПК України, статті 8 Закону України "Про міжнародний комерційний арбітраж" та врахував, що сторони в пункті 77С гарантії склали арбітражну угоду, яка передбачає розгляд всіх спорів, пов'язаних з дійсністю, тлумаченням або виконанням цієї банківської гарантії, відповідно до Правил арбітражу Міжнародної торгової палати із застосуванням права Англії та Уельсу та проведенням арбітражу в Гонконзі у складі трьох арбітрів, про що заявив один із відповідачів.

Апеляційний суд зазначену ухвалу скасував та повернув справу на розгляд до суду першої інстанції, оскільки дійшов висновку, що національне законодавство не містить положень щодо впливу відкриття провадження у справі про банкрутство на арбітраж, тому відсутні підстави для виключень, зокрема, для даного спору та виведення його з під регулювання спеціальних норм КУзПБ, у статті 7 якого закріплено принцип концентрації майнових спорів, стороною яких є боржник, у межах справи про його банкрутство.

ОЦІНКА СУДУ

ВС акцентував увагу, що КУзПБ не встановлює жодних інших правил реалізації арбітражного застереження щодо юрисдикції спору, стороною якого є боржник у справі про банкрутство, позаяк таке суперечило б імперативним нормам національного права та положенням міжнародних договорів, що є частиною національного законодавства та застосовуються, відповідно до приписів статті 19 Закону України "Про міжнародні договори". Проте, така прогалина у спеціальному законі не може бути приводом для заперечення права сторін на передачу спору до арбітражу через розширене тлумачення господарським судом статті 7 КУзПБ, попри вичерпне врегулювання цього питання у статей 4, 22, 226 ГПК України, адже за приписами статті 2 КУзПБ провадження у справах про банкрутство регулюється цим Кодексом, ГПК України, іншими законами України, а за частини 2 статті 7 КУзПБ господарський суд розглядає спори, стороною в яких є боржник, за правилами, визначеними ГПК України.

За наявності арбітражної угоди між сторонами спору, що може бути переданий на вирішення міжнародного комерційного арбітражу, та поданого стороною відповідно до вимог ГПК України клопотання про припинення провадження господарським, суд може продовжити розгляд справи лише за умови встановлення в передбаченому законом порядку недійсності, втрати чинності або неможливості виконання вказаної угоди.

ВС погодився з висновком суду першої інстанції про залишення без розгляду відповідно до пункту 7 частини 1 статті 226 ГПК України в частині позовної вимоги про визнання недійсною гарантії, оскільки сторони уклали угоду про передачу такого спору на розгляд міжнародного комерційного арбітражу, презумпція дійсності цієї угоди не спростована і відповідач – 2 заявив про її застосування до початка розгляду справи національним судом.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 23.02.2023 у справі № 911/2977/21 (911/3687/21) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109645627>.

1.3. Залежність розміру основної винагороди приватного виконавця від фактично стягнутої суми боргу у виконавчому провадженні

Грошове зобов'язання боржника зі сплати основної винагороди приватному виконавцю не виникає з моменту ухвалення постанови про стягнення такої винагороди при відкритті виконавчого провадження, оскільки за приписами частин 4, 5 статті 31 Закону України "Про виконавче провадження" розмір основної винагороди, виплати якої може вимагати приватний виконавець від боржника, безпосередньо залежить від фактично стягнутої суми боргу у виконавчому провадженні, а не від зазначеної у виконавчому документі загальної суми стягнення

КГС ВС розглянув у відкритому судовому засіданні касаційну скаргу приватного виконавця виконавчого округу міста Києва Лановенко Л.О. на ухвалу Господарського суду міста Києва від 29.06.2022 та постанову Північного апеляційного господарського суду від 16.11.2022 у справі за заявою ОСОБА_1 про відкриття провадження у справі про банкрутство.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

У грудні 2021 року ОСОБА_1 подав до місцевого господарського суду заяву про перегляд ухвали від 10.02.2021 за нововиявленими обставинами, в якій просив поновити строк на подачу відповідної заяви; змінити ухвалу попереднього засідання Господарського суду м. Києва від 10.02.2021 у цій справі в частині кредиторських вимог та відмовити у визнанні кредиторських вимог приватного виконавця Лановенко Л.О. з грошовими вимогами на суму 115 944,42 грн. Як на нововиявлену обставину заявник вказав прийняття Господарським судом міста Києва рішення у справі № 910/13760/20 (910/16305/20) від 05.04.2021, залишеного без змін постановою Північного апеляційного господарського суду від 01.09.2021 та ухвалою Верховного Суду від 18.11.2021, на підставі яких встановлено відсутність виконання приватним виконавцем Лановенко Л.О. заочного рішення Голосіївського районного суду міста Києва від 09.07.2012 у справі № 2601/7773/12 та відсутність здійснення будь-якого стягнення у виконавчому провадженні № 61340057.

Ухвалою господарського суду, залишеною без змін постановою суду апеляційної інстанції, заяву боржнику про перегляд ухвали місцевого господарського суду за нововиявленими обставинами було задоволено, оскільки за висновками судів попередніх інстанцій, у зв'язку із встановленням обставин відсутності примусового виконання відповідного виконавчого листа, відсутності фактичного стягнення та звернення стягнення на майно боржника приватним виконавцем у виконавчому провадженні, право останнього на отримання основної винагороди відсутнє, тобто відсутнє грошове зобов'язання боржника у розумінні статті 1 КУзПБ.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС, залишаючи вказані судові рішення без змін, виходив з такого.

Постановою приватного виконавця про передачу майна стягувачу у рахунок погашення боргу передано банку в рахунок погашення заборгованості за виконавчим листом за рішенням місцевого суду на загальну суму 1 080 512 грн. При цьому на підставі вищезазначених документів, 09.10.2020 банк отримав свідоцтво про право власності, видане приватним нотаріусом та зареєстроване у Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно.

За результатами попереднього засідання, зазначені обставини та наявність постанови приватного виконавця у межах виконавчого провадження стали підставою для визнання приватного виконавця кредитором боржника на суму 115 944, 42 грн, що відносяться до другої черги задоволення.

Судами встановлено, що рішення приватного нотаріуса про державну реєстрацію прав та їх обтяжень, а також про здійснення реєстрації права власності за банком нерухомого майна боржника було визнано недійсним та скасоване, оскільки вчинення таких дій супроводжувалось недотримання вимог Закону України "Про мораторій на стягнення майна громадян України, наданого як забезпечення кредитів в іноземній валюті".

З огляду на це, ВС визнав обґрунтованими висновки судів попередніх інстанцій про те, що у боржника не виникли грошові зобов'язання перед приватним виконавцем в розумінні статті 1 КУзПБ, оскільки скаржник не підтвердив стягнення суми боргу за виконавчими документами, пропорційно якій було нараховано основну винагороду приватного виконавця у розмірі заявлених кредиторських вимог до боржника.

ВС також наголосив, що грошове зобов'язання боржника зі сплати основної винагороди приватному виконавцю не виникає з моменту винесення постанови про стягнення такої винагороди при відкритті виконавчого провадження, оскільки за приписами частин 4, 5 статті 31 Закону України "Про виконавче провадження" розмір основної винагороди, виплати якої може вимагати приватний виконавець від боржника, безпосередньо залежить від фактично стягнутої суми боргу у виконавчому провадженні, а не від зазначеної у виконавчому документі загальної суми стягнення.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 14.03.2023 у справі № 910/13760/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109747296>.

1.4. Обов'язок контролюючого органу подати разом із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство докази вжиття заходів забезпечення погашення податкового боргу та недоїмки зі сплати єдиного соціального внеску

На контролюючий орган покладено обов'язок подання разом із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство всіх доказів вжиття заходів забезпечення погашення податкового боргу та недоїмки зі сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування відповідно до компетенції та в порядку, передбаченому спеціальним законодавством, що регулює відносини, які виникають у сфері справляння відповідних податків і зборів.

Відсутність або неповнота таких доказів досліджується господарським судом станом на час ініціювання контролюючим органом провадження у справі про банкрутство та відповідно до частини 3 статті 37 КУзПБ може бути підставою для залишення заяви про відкриття провадження у справі без руху з підстав, передбачених статтею 174 ГПК України, з урахуванням вимог КУзПБ

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ДП "Край Проперті" на ухвалу Господарського суду міста Києва від 31.05.2022 та постанову Північного

апеляційного господарського суду від 14.12.2022 у справі за заявою Головного управління ДПС у місті Києві до ДП "Край Проперті" про відкриття провадження у справі про банкрутство.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Головне управління ДПС у місті Києві звернулось до Господарського суду міста Києва із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство ДП "Край Проперті".

Ухвалою місцевого господарського суду, залишеною без змін постановою суду апеляційної інстанції, відкрито провадження у справі про банкрутство ДП "Край Проперті"; введено мораторій на задоволення вимог кредиторів боржника; визнано Головне управління ДПС у місті Києві кредитором боржника на загальну суму 3 943 289, 85 грн; введено процедуру розпорядження майном боржника та призначено розпорядника майном боржника; вирішено інші процедурні та процесуальні питання.

Скаржник доводив, що між ініціюючим кредитором та боржником з приводу їх прав та обов'язків наявні суперечності, а заявником не вжито усіх заходів стягнення податкового боргу за процедурами, передбачених ПК України. Тому заява Головного управління ДПС у місті Києві про відкриття провадження у справі про банкрутство ДП "Край Проперті" не відповідає вимогам, визначеним статті 34 КУзПБ, а між сторонами існує спір про право, що є підставою для відмови у відкритті провадження у справі про банкрутство.

ОЦІНКА СУДУ

До заяви кредитора – контролюючого органу, уповноваженого відповідно до ПК України здійснювати заходи щодо забезпечення погашення податкового боргу та недоїмки зі сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування у межах своїх повноважень, іншого органу, який відповідно до закону здійснює контроль за справлянням інших обов'язкових платежів на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, додаються докази вжиття заходів щодо стягнення (погашення) податкового боргу або іншої заборгованості у встановленому законодавством порядку (абзац б частини 2 статті 34 КУзПБ).

Отже, законодавець встановив обов'язкову кваліфіковану умову ініціювання контролюючим органом справи про банкрутство з огляду на його повноваження, як органу стягнення податкового боргу чи недоїмки зі сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, та правовий механізм забезпечення погашення цих боргів за рахунок коштів і майна платників податків, обов'язок реалізації якого покладено на контролюючі органи відповідно до спеціального законодавства.

Аналіз наведеного дає підстави для висновку, на контролюючий орган покладено обов'язок подання разом із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство всіх доказів вжиття заходів забезпечення погашення податкового боргу та недоїмки зі сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове

державне соціальне страхування відповідно до компетенції та в порядку передбаченому спеціальним законодавством, що регулює відносини, які виникають у сфері справляння відповідних податків і зборів. Відсутність або неповнота таких доказів досліджується господарським судом станом на час ініціювання контролюючим органом провадження у справі про банкрутство та відповідно до частини третьої статті 37 КУзПБ можуть бути підставою для залишення заяви про відкриття провадження у справі без руху з підстав, передбачених у статті 174 ГПК України, з урахуванням вимог КУзПБ.

З матеріалів справи вбачається, що судом апеляційної інстанції під час апеляційного перегляду ухвали Господарського суду міста Києва від 31.05.2022 (якою, зокрема, відкрито провадження у справі про банкрутство ДП "Край Проперті") встановлено здійснення дій контролюючим органом (ініціюючий кредитор), передбачених спеціальним законодавством. Тобто апеляційний суд, за результатами розгляду заяви Головного управління ДПС у міста Києві дійшов висновку, що податковим органом вчинені усі дії, передбачені для можливості погашення існуючого боргу за рахунок дебіторської заборгованості боржника, зокрема, пункт 87.5 статті 87 та пункт 95.22. статті 95 ПК України.

Доводи скаржника про наявність спору про право є необґрунтованими, оскільки спір щодо нарахування та визначення суми боргу ДП "Край Проперті" був предметом судового розгляду, за результатами якого судом прийняте відповідне рішення, яким фактично вже вирішено "спір про право".

Також колегія суддів вважає необґрунтованими доводи скаржника про те, що контролюючим органом не вчинено у повному обсязі дій щодо стягнення податкового боргу чи недоїмки з огляду на таке.

З огляду на встановлені апеляційним судом обставини щодо відсутності реєстрації в базах ДПС розрахункових операцій боржником, подання останньої звітності до контролюючого органу у 2021 року, відсутності інформації про місцезнаходження посадових осіб підприємства, ВС погодився з висновком апеляційного суду про те, що такі обставини перешкоджають здійсненню заходів зі стягнення заборгованості, передбачених пунктом 95.4 та пунктом 95.22 статті 95 ПК України. Також ДПС було направлено ряд запитів спрямованих на пошук майна боржника за рахунок якого можливо було б задовольнити вимоги. Разом з тим інформація щодо активів боржника, які можуть бути джерелом погашення податкового боргу – відсутня. Тож апеляційний суд дійшов обґрунтованого висновку про неможливість здійснення контролюючим органом у цьому разі заходів стягнення, передбачених пунктом 95.6 статті 95 ПК.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 21.03.2023 у справі № 910/21899/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110051241>.

1.5. Застосування статті 204 ЦК України в поєднанні з положеннями КУзПБ при розгляді заяви з кредиторськими вимогами за борговою розпискою та визнання кредиторських вимог

Не досліджуючи дійсність відповідного правочину, що виходить за межі предмета розгляду заяви кредитора з грошовими вимогами до боржника, господарський суд у справі про неплатоспроможність фізичної особи, вирішуючи питання про належне документальне підтвердження кредиторських вимог за борговою розпискою, може надати правову оцінку реальності (дійсності) таких зобов'язань на підставі інших доказів, що підтверджують / спростовують фінансову спроможність цього кредитора щодо надання відповідної позики

Верховний Суд у складі судової палати для розгляду справ про банкрутство Касаційного господарського суду розглянув касаційну скаргу ОСОБА_2 на постанову Північно-Західного апеляційного господарського суду від 27.09.2022 та ухвалу Господарського суду Вінницької області від 26.07.2022 (в частині відмови у визнанні грошових вимог до боржника) у справі № 902/221/22 за заявою ОСОБА_4 про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

16.05.2022 до суду від ОСОБА_2 надійшла заява № 02-01/4440 від 12.05.2022 про визнання грошових вимог до боржника в розмірі 5 000 000,00 грн, що виникли на підставі договору позики (безвідсоткової) від 30.12.2018 та відповідної розписки у підтвердження отримання боржником цієї позики.

25.07.2022 до суду від ОСОБА_2 надійшло клопотання № 02-01/4 від 25.07.2022 з аналогічними вимогами, які були наведені у заяві № 02-01/4440 від 12.05.2022. Поряд з цим, з посиланням на статті 202, 207, 1047, 1049 ЦК України та судову практику Верховного Суду у своєму клопотанні ОСОБА_2 вказав, що за своєю суттю розписка про отримання в борг грошових коштів є документом, який боржник видає кредитору за договором позики, підтверджуючи як його укладення, так і умови договору, а також засвідчуючи отримання від кредитора певної грошової суми або речей. Наявність оригіналу боргової розписки у позивача, без зазначення на ній про повернення оспорюваних сум, свідчить про те, що боргове зобов'язання не виконане.

Ухвалою господарського суду, залишеною без змін постановою суду апеляційної інстанції, в задоволенні зазначеної заяви відмовлено. За висновком судів, вимога кредитора – фізичної особи має ознаки фіктивності, враховуючи, що сума його доходу за останні приблизно 10 років згідно з відомостями податкової декларації становила 788 498, 00 грн. Належних і достатніх документальних доказів щодо інших джерел походження позичених боржникові коштів заявник не надав.

Не погодившись із зазначеними судовими рішеннями, кредитор звернувся до ВС з касаційною скаргою.

ОЦІНКА СУДУ

ВС з метою формування сталої судової практики з розгляду справ про неплатоспроможність фізичних осіб і необхідності уточнення правової позиції про застосування визначеної в статті 204 ЦК України презумпції правомірності правочину в поєднанні з положеннями КУзПБ при розгляді заяви з кредиторськими вимогами за борговою розпискою та визнання кредиторських вимог передала справу на розгляд судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС ВС.

Судова палата, залишаючи касаційну скаргу кредитора без задоволення, а рішення судів попередніх інстанцій – без змін, сформулювала такі висновки про застосування норм права.

Задля унеможливлення загрози визнання господарським судом фіктивної кредиторської заборгованості до боржника, на кредитора – фізичну особу як заявника грошових вимог на підставі боргової розписки покладається обов'язок підвищеного стандарту доказування в разі виникнення вмотивованих сумнівів сторін у справі про неплатоспроможність фізичної особи щодо обґрунтованості вимог такого кредитора.

Під час розгляду заяви кредитора з відповідними грошовими вимогами до боржника господарському суду потрібно враховувати достатність (повноту і всебічність) поданих доказів як взаємозв'язок їх сукупності, що дозволяє суду зробити достовірний висновок про існування заборгованості за борговою розпискою.

У разі вмотивованих сумнівів інших кредиторів щодо реальності (дійсності) такої заборгованості обґрунтування грошових вимог до боржника самим лише договором позики та / або борговою розпискою у справі про неплатоспроможність фізичної особи може бути недостатнім.

При цьому визначена приписами статті 204 ЦК України презумпція правомірності укладеного між сторонами правочину не спростовує відповідного обов'язку заявника-кредитора, вимоги якого підтверджені борговою розпискою, надати сукупність усіх необхідних доказів на обґрунтування своїх вимог.

Отже, за висновками ВС, не досліджуючи дійсність відповідного правочину, що виходить за межі предмета розгляду заяви кредитора з грошовими вимогами до боржника, господарський суд у справі про неплатоспроможність фізичної особи, вирішуючи питання про належне документальне підтвердження кредиторських вимог за борговою розпискою, може надати правову оцінку реальності (дійсності) таких зобов'язань на підставі інших доказів, що підтверджують / спростовують фінансову спроможність цього кредитора щодо надання відповідної позики боржнику.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 01.03.2023 у справі № 902/221/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109897991>.

1.6. Презумпція вини керівника юридичної особи в разі недотримання ним імперативного обов'язку щодо звернення до суду із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство за наявності в юридичної особи ознак неплатоспроможності

У частині 6 статті 34 КУзПБ закріплено презумпцію вини керівника боржника в разі недотримання ним імперативного обов'язку, визначеного абзацом 1 цієї норми, звернутися до суду із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство.

Водночас якщо керівник боржника доведе, що виникнення обставин, визначених абзацом 1 частини 6 статті 34 КУзПБ, не свідчило про стан загрози неплатоспроможності, тобто об'єктивне банкрутство (критичний момент, з настанням якого боржник через зниження вартості чистих активів став нездатним у повному обсязі задовольнити вимоги кредиторів, у тому числі й щодо сплати обов'язкових платежів), і він, незважаючи на тимчасові фінансові ускладнення, добросовісно розраховував на їх подолання в розумний строк, доклав залежних від нього максимальних зусиль для досягнення такого результату, то такий керівник з урахуванням загальноправових принципів юридичної відповідальності може бути звільнений від солідарної відповідальності

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ліквідатора ТОВ "Реколсен" - арбітражного керуючого Петровської Н.А. та ТОВ "Беллус УА" на постанову Північного апеляційного господарського суду від 21.11.2022 у справі № 910/13909/20 за заявою ЗАТ "Беллус Фирніче" до ТОВ "Реколсен" про банкрутство

ОБСТАВИНИ СПАРВИ

У липні 2021 року розпорядник майна ТОВ "Реколсен" - арбітражний керуючий Петровська Н. А. звернулася до господарського суду першої інстанції з заявою про покладення солідарної відповідальності за зобов'язаннями ТОВ "Реколсен" на керівника боржника - громадянина Естонії ОСОБА_1 у зв'язку з не зверненням, всупереч приписів частини 6 статті 34 КУзПБ з заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство ТОВ "Реколсен". Заява обґрунтована тим, що керівник боржника, громадянин Естонії ОСОБА_1 мав у своєму розпорядженні всю належну інформацію щодо фінансового стану ТОВ "Реколсен", відповідно, неодноразово мав можливість встановити момент виникнення загрози неплатоспроможності підприємства; керівником боржника активно вживалися заходи для унеможливлення виконання грошових зобов'язань перед кредиторами.

Ухвалою господарського суду заяву арбітражного керуючого про покладення солідарної відповідальності на керівника ТОВ "Реколсен" задоволено частково, покладено солідарну відповідальність за зобов'язаннями ТОВ "Реколсен" на керівника боржника, у зв'язку з не зверненням ним всупереч

приписам частини 6 статті 34 КУзПБ з заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство ТОВ "Реколсен"; в іншій частині з задоволенні заяви відмовлено.

Постановою господарського суду апеляційної інстанції вказану ухвалу скасовано, прийнято нове рішення, яким у задоволенні заяви арбітражного керуючого про покладення солідарної відповідальності на керівника ТОВ "Реколсен" відмовлено.

ОЦІНКА СУДУ

ВС у складі колегії суддів судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС ВС, скасовуючи постанову апеляційного господарського суду та залишаючи в силі ухвалу господарського суду першої інстанції, зазначив таке.

Предметом судового розгляду є питання наявності підстав для покладення солідарної відповідальності на керівника боржника, у зв'язку з не зверненням у місячний строк до господарського суду із заявою про відкриття провадження у справі у разі загрози неплатоспроможності.

Невиконання керівником вимог абзацу 1 частини 6 статті 34 КУзПБ щодо звернення до суду в місячний строк за наявності визначених цією нормою підстав із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство боржника свідчить по суті про недобросовісне приховування ним від кредиторів інформації щодо незадовільного майнового становища боржника. Керівник боржника як особа, яка притягується до солідарної відповідальності, спростовуючи названу презумпцію має право довести добросовісність, розумність своїх дій у недотриманні вимог абзацу 1 частини 6 статті 34 КУзПБ.

Якщо керівник боржника доведе, що виникнення обставин, визначених абзацом 1 частини 6 статті 34 КУзПБ, не свідчило про стан загрози неплатоспроможності тобто об'єктивне банкрутство (критичний момент з настанням якого боржник через зниження вартості чистих активів став нездатним у повному обсязі задовольнити вимоги кредиторів, у тому числі і щодо сплати обов'язкових платежів), і він незважаючи на тимчасові фінансові ускладнення добросовісно розраховував на їх подолання в розумний строк, доклав залежних від себе максимальних зусиль для досягнення такого результату то такий керівник з урахуванням загальноправових принципів юридичної відповідальності може бути звільненим від солідарної відповідальності.

З огляду на помилковість висновків суду апеляційної інстанції та не спростування висновку місцевого господарського суду про наявність підстав для покладення на керівника ТОВ "Реколсен" солідарної відповідальності у зв'язку з порушенням вимог частини 6 статті 34 КУзПБ щодо зобов'язання у місячний строк звернутися до господарського суду із заявою про відкриття провадження у справі через неможливість задовольнити вимоги кредиторів, ВС дійшов висновку, що судом апеляційної інстанції скасовано судове рішення місцевого господарського суду, яке відповідає закону. Водночас доводи

касаційних скарг про неправильне застосування судом апеляційної інстанції частини 6 статті 34 КУзПБ та неврахування наведених вище висновків ВС щодо покладення солідарної відповідальності на керівника боржника знайшли своє підтвердження.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 30.03.2023 у справі № 910/13909/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110106904>

1.7. Способи захисту інтересів боржника та кредиторів за наявності ознак фраздаторності правочину

Фраздаторним може виявитися будь-який правочин, що здійснюється між учасниками господарських правовідносин, який укладений на шкоду кредиторам, отже, такий правочин може бути визнаний недійсним у порядку позовного провадження в межах справи про банкрутство відповідно до статті 7 КУзПБ на підставі пункту 6 частини 1 статті 3 ЦК України як такий, що вчинений всупереч принципу добросовісності, та частин 3, 6 статті 13 ЦК України з підстав недопустимості зловживання правом, на відміну від визнання недійсним фіктивного правочину, лише на підставі статті 234 ЦК України

КГС ВС розглянув касаційну скаргу у справі, предметом розгляду якої є поданий ліквідатором у лютому 2022 року в межах справи про банкрутство позов про визнання недійсним Договору відступлення права вимоги (цесії) від 14.01.2020, укладеного між ТОВ "Таблетка А" (чинна назва – ТОВ "Агро Таб") та ТОВ "Фармдрайв" (чинна назва – ТОВ "Акрил-Груп").

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

У лютому 2022 року в межах зазначеної справи про банкрутство ліквідатор ТОВ "Агро Таб" подав до Господарського суду Волинської області позов про визнання недійсним Договору відступлення права вимоги (цесії) від 14.01.2020, укладеного між ТОВ "Таблетка А" (чинна назва – ТОВ "Агро Таб") та ТОВ "Фармдрайв" (чинна назва – ТОВ "Акрил-Груп"). Позовні вимоги обґрунтовані тим, що ТОВ "Таблетка А" за договором відступлення права вимоги від 14.01.2020 безоплатно здійснило відчуження майна – права вимоги до ТОВ "ЕС Фарма" в сумі 375 830,02 грн, тим самим відмовившись від власних майнових вимог до ТОВ "ЕС Фарма".

Рішенням місцевого господарського суду у задоволенні позову ліквідатора ТОВ "Агро Таб" відмовлено.

Постановою апеляційного господарського суду скасовано зазначене рішення суду і прийнято нове рішення, яким позов задоволено. Постанова мотивована тим, що на момент укладення оспорюваного правочину боржник мав заборгованість перед кредиторами; боржник здійснив безоплатно відчуження майна (права вимоги вартістю 375 830, 02 грн); оспорюваний правочин було вчинено боржником з пов'язаною особою; виконання

оспорюваного правочину призвело до зменшення обсягу майнових активів боржника; відчуження майна боржника було здійснено без огляду на права кредиторів щодо забезпечення їхніх вимог активами боржника. Відповідно, оспорюваний правочин не був економічно обґрунтованим (не мав очевидної економічної мети); правочин вчинено з метою уникнення сплати боргу та унеможливлення задоволення вимог інших осіб (кредиторів); боржник безпідставно та сумнівно зменшив розмір активів; сторони правочину діяли, очевидно, недобросовісно та зловживали правами стосовно кредиторів.

ОЦІНКА СУДУ

Як зазначено позивачем у позові, він посилався, що спірний договір укладено не лише всупереч положенням статті 234 ЦК України (правові наслідки фіктивного правочину), але також, що підставою для визнання недійсним спірного договору є недотримання сторонами договору положень статті 3, 13 ЦК України, статті 42 КУзПБ, а також нанесення цим договором шкоди кредиторам.

Позивач має право звернутися до суду з позовом про визнання договору недійсним як такого, що спрямований на уникнення звернення стягнення на майно боржника, на підставі загальних засад цивільного законодавства (пункт 6 статті 3 ЦК України) та недопустимості зловживання правом (частина третя статті 13 ЦК України) і послатися на спеціальну норму, що передбачає визнання правочину недійсним.

Вчинення власником майна правочину з розпорядження належним йому майном з метою унеможливити задоволення вимоги іншої особи – стягувача за рахунок майна цього власника може бути кваліфіковане як зловживання правом власності, оскільки власник використовує правомочність розпорядження майном на шкоду майновим інтересам кредитора.

Особа, яка є боржником перед своїми контрагентами, повинна утримуватися від дій, які безпідставно або сумнівно зменшують розмір її активів. Угоди, що укладаються учасниками цивільних відносин, повинні мати певну правову і фактичну мету, яка не має бути очевидно неправомірною та недобросовісною. Угода, що укладається "про людське око", таким критерієм відповідати не може.

Отже, будь-який правочин, вчинений боржником у період настання у нього зобов'язання з погашення заборгованості перед кредитором, внаслідок якого боржник перестає бути платоспроможним, має ставитися під сумнів у частині його добросовісності і набуває ознак фродаторного правочину, що вчинений боржником на шкоду кредиторам.

Верховний Суд у цій справі дійшов висновку, що фродаторним може виявитися будь-який правочин, що здійснюється між учасниками господарських правовідносин, який укладений на шкоду кредиторам, отже, такий правочин може бути визнаний недійсним в порядку позовного провадження у межах справи про банкрутство відповідно до статті 7 КУзПБ на підставі пункту 6 частини 1 статті 3 ЦК України як такий, що вчинений всупереч принципу

добросовісності, та частин 3, 6 статті 13 ЦК України з підстав недопустимості зловживання правом, на відміну від визнання недійсним фіктивного правочину, лише на підставі статті 234 ЦК України.

У такому разі звернення в межах справи про банкрутство з позовом про визнання недійсними правочинів боржника на підставі загальних засад цивільного законодавства та недопустимості зловживання правом є належним способом захисту, який гарантує практичну й ефективну можливість захисту порушених прав кредиторів та боржника.

Боржник має усвідомлювати повне виконання свого обов'язку перед кредитором. У зв'язку з цим можна розмежувати також критерії фrawdаторності: об'єктивний – коли вчиняється правочин цілеспрямовано на ухилення від виконання обов'язку за наявності існуючої вже заборгованості; суб'єктивний – усвідомлення боржником появи боргу в результаті укладення правочину, що повинно аналізуватися через призму економічної мети договору, сумлінність та добросовісність дій боржника, які мають бути спрямовані на погашення боргу, а не навпаки, на неможливість виконання зобов'язання.

Наведене свідчить, що за Договором відступлення права вимоги (цесії) від 14.01.2020 ТОВ "Таблетка А" безоплатно відступило належне останньому, а ТОВ "Фармдрайв" безпідставно набуло, право вимоги перед ТОВ "ЕС Фарма" на суму 375 830, 02 грн і стало кредитором за Договором про надання поворотної безвідсоткової фінансової допомоги, укладеним між ТОВ "Таблетка А" та ТОВ "ЕС Фарма". У результаті спірний договір призвів до зменшення активів ТОВ "Таблетка А".

Ураховуючи встановлені апеляційним господарським судом обставини справи, Верховний Суд зазначив, що апеляційна інстанція обґрунтовано дійшла висновку про наявність підстав для визнання укладеного між ТОВ "Таблетка А" (ТОВ "Агро Таб") та ТОВ "Фармдрайв" (ТОВ "Акрил-Агро") правочину – договору відступлення права вимоги (цесії) недійсним відповідно до положень статті 42 КУзПБ.

Верховний Суд визнав необґрунтованими доводи касаційної скарги про те, що оспорюваний договір не може вважатися фіктивним, оскільки базувався на укладених раніше між сторонами цієї господарської справи договорах, та про відсутність об'єктивних підстав для визнання недійсним спірного договору відступлення права вимоги (цесії), з огляду на те, що договір визнавався недійсним не на підставі статті 234 ЦК України, а на підставі статті 42 КУзПБ та статей 3, 13 ЦК України. У цій справі досліджувалися не ознаки фіктивності договору, а спрямування його наслідків на виведення активів боржника (завдання шкоди кредиторам боржника), що було доведено у суді апеляційної інстанції.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 16.02.2023 у справі № 903/877/20 (903/150/22) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109422997>.

1.8. Наслідки пред'явлення податковим органом кредиторських вимог до боржника, які виникли на підставі податкових декларацій з орендної плати та податку на додану вартість

Кредиторські вимоги податкового органу до боржника, які виникли на підставі податкових декларацій з орендної плати та податку на додану вартість після визнання боржника банкрутом, не відповідають частині 1 статті 59 КУзПБ, оскільки з дня ухвали господарським судом постанови про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури у банкрута не виникає жодних додаткових зобов'язань, у тому числі зі сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), крім витрат, безпосередньо пов'язаних із здійсненням ліквідаційної процедури. Самостійне подання ліквідатором звітності до податкового органу не є винятком із цього правила.

КГС ВС розглянув касаційну скаргу Головного управління Державної податкової служби у Дніпропетровській області на постанову Центрального апеляційного господарського суду від 26.09.2022 та ухвалу Господарського суду Дніпропетровській області від 11.01.2022 у справі №904/5722/14 про банкрутство ПАТ "Криворізький турбінний завод "Констар".

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

21.10.2021 до суду від ГУ ДПС у Дніпропетровській області надійшла заява про визнання грошових вимог до боржника у розмірі 19 148 865, 39 грн та 4 540,00 грн судовий збір.

Ухвалою місцевого господарського суду, залишеною без змін постановою апеляційного господарського суду, грошові вимоги Головного управління ДПС у Дніпропетровській області до боржника (ПАТ "Криворізький турбінний завод "Констар") відхилено.

Відхиляючи грошові вимоги ГУ ДПС у Дніпропетровській області, суди виходили з того, що донарахування Управлінням грошових зобов'язань, які виникли на підставі податкових декларації з орендної плати з юридичних осіб, по податку на додану вартість та згідно податкового розрахунку земельного податку за період з 04.03.2020 по 01.08.2021, тобто після визнання ПАТ "Криворізький турбінний завод "Констар" банкрутом та відкриття ліквідаційної процедури, суперечить частини 1 статті 59 КУзПБ.

ОЦІНКА СУДУ

Матеріали справи свідчать про те, що заявлені грошові вимоги були нараховані після визнання ПАТ "Криворізький турбінний завод "Констар" банкрутом та відкриття ліквідаційної процедури.

Суд відзначає, що наслідки визнання боржника банкрутом визначені положеннями статті 59 КУзПБ, відповідно до частини першої якої з дня ухвали господарським судом постанови про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури: господарська діяльність банкрута завершується закінченням технологічного циклу з виготовлення продукції у разі можливості її продажу, крім укладення та виконання договорів, що мають на меті захист майна банкрута або забезпечення його збереження (підтримання) у належному стані, договорів оренди майна, яке тимчасово не використовується, на період до його продажу у процедурі ліквідації тощо; строк виконання всіх грошових зобов'язань банкрута вважається таким, що настав; у банкрута не виникає жодних додаткових зобов'язань, у тому числі зі сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), крім витрат, безпосередньо пов'язаних із здійсненням ліквідаційної процедури.

З урахуванням наведеного з дня визнання боржника банкрутом та відкриття ліквідаційної процедури у нього не виникає обов'язку зі сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), які були нараховані за період після визнання боржника банкрутом, оскільки положеннями частини 1 статті 38 Закону про банкрутство, які аналогічні за змістом положенням частини першої статті 59 КУзПБ, передбачено підставу для припинення обов'язку боржника, якого визнано банкрутом, щодо обчислення та сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), крім витрат, безпосередньо пов'язаних із здійсненням ліквідаційної процедури. Самостійне подання ліквідатором звітності до податкового органу не є винятком з цього правила.

Водночас судами встановлено відсутність підстав для віднесення податків та зборів до витрат, безпосередньо пов'язаних із здійсненням ліквідаційної процедури згідно з абзацом 4 пункту 1 частини 1 статті 64 КУзПБ.

Враховуючи вищевикладені норми законодавства та правову позицію Верховного Суду, заявлені ГУ ДПС у Дніпропетровській області грошові вимоги до боржника, які виникли на підставі податкових декларації з орендної плати з юридичних осіб та з податку на додану вартість за період з 04.03.2020 по 01.08.2021, а саме після визнання боржника банкрутом, суперечать частині 1 статті 59 КУзПБ.

Ухвалюючи оскаржувані судові рішення про відхилення грошових вимог Головного управління ДПС у Дніпропетровській області, суди попередніх інстанцій правильно застосували положення статті 59 КУзПБ щодо наслідків визнання боржника банкрутом, якими передбачено підставу для припинення обов'язку боржника визнаного банкрутом, щодо обчислення та сплати податків і зборів (обов'язкових платежів).

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 15.02.2023 у справі № 904/5722/14 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109100511>

1.9. Наслідки недоведення розміру субсидіарної відповідальності акціонерів та керівника боржника

За відсутності відомостей щодо актуального реєстру вимог кредиторів, що унеможливорює визначення розміру субсидіарної відповідальності, в задоволенні заяви ліквідатора про покладення субсидіарної відповідальності на акціонерів і керівника боржника та стягнення з них грошових коштів слід відмовити

КГС ВС розглянув у відкритому судовому засіданні у режимі відеоконференції касаційну скаргу ліквідатора ЗАТ "Котнар" арбітражного керуючого Кучака Ю.Ф. на постанову Західного апеляційного господарського суду від 19.10.2022 та ухвалу Господарського суду Закарпатської області від 24.05.2022 у справі № 5/58 за заявою ліквідатора ЗАТ "Котнар" арбітражного керуючого Кучака Ю.Ф. про покладення субсидіарної відповідальності на акціонерів ЗАТ "Котнар" та стягнення з акціонерів грошових коштів у сумі 147.534.101,67 грн. (з врахуванням заяви про збільшення позовних вимог) у справі №5/58 за заявою ТОВ "Фудз Трейд" до ЗАТ "Котнар" про банкрутство

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

За результатами розгляду звіту ліквідатора на засіданні комітету кредиторів 12.03.2018 ліквідатора було зобов'язано звернутись до господарського суду із заявою про покладання на керівника та акціонерів банкрута субсидіарної відповідальності у зв'язку з доведенням до банкрутства в розмірі 131 138 701, 67 грн. Сума вимог визначена в розмірі різниці між загальною сумою вимог кредиторів відповідно до затвердженого ухвалою від 11.02.2011 реєстру вимог кредиторів, та загальною вартістю майна банкрута, що увійшло до ліквідаційної маси. Ліквідатор визначив відповідачами акціонерів та керівника ЗАТ "Котнар" і, з урахуванням згодом поданої заяви про збільшення позовних вимог, просив: визнати факт доведення до банкрутства ЗАТ "Котнар" його акціонерами та керівником; покласти субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями банкрута на зазначених акціонерів та керівника у зв'язку з доведенням до банкрутства; стягнути з них солідарно на користь боржника 147 534 101,67 грн.

Ухвалою Господарського суду Закарпатської області від 24.05.2022 у справі №5/58 заяву ліквідатора ЗАТ "Котнар" про покладення субсидіарної відповідальності на акціонерів боржника та стягнення з акціонерів грошових коштів в розмірі 147 534 101,67 грн (з врахуванням заяви про збільшення позовних вимог) задоволено частково; покладено субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями банкрута, у зв'язку із доведенням до банкрутства ЗАТ "Котнар" на його акціонерів та керівника; стягнуто солідарно із зазначених осіб на користь ЗАТ "Котнар" грошові кошти на суму 147 534 101,67 грн.

Постановою Західного апеляційного господарського суду від 19.10.2022 ухвалу Господарського суду Закарпатської області від 24.05.2022 у цій справі

скасовано та прийнято нове судове рішення, яким у задоволенні заяви ліквідатора ЗАТ "Котнар" про покладення субсидіарної відповідальності на акціонерів керівника ЗАТ "Котнар" та стягнення з акціонерів грошових коштів у сумі 147.534.101,67 грн. (з врахуванням заяви про збільшення позовних вимог) відмовлено.

ОЦІНКА СУДУ

ВС у складі колегії суддів судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС ВС, залишаючи без змін вказану постанову господарського суду апеляційної інстанції, зазначив таке.

З урахуванням приписів статті 61 КУзПБ та Вимог до форми та порядку ведення реєстру вимог кредиторів у справах про банкрутство (неплатоспроможність), затверджених наказом МЮУ від 17.08.2020 №2778/5, слід погодитись із висновками апеляційного господарського суду про те, що при поданні заяви про покладення субсидіарної відповідальності на осіб, винних у доведенні боржника до банкрутства, саме ліквідатор зобов'язаний надати суду відомості щодо актуального складу кредиторів боржника та їх вимог, оскільки стягнуті в порядку субсидіарної відповідальності грошові кошти включаються до складу ліквідаційної маси і можуть бути використані лише для задоволення вимог кредиторів, тому достеменно встановлення суми непогашених вимог кредиторів за недостатністю майна банкрута, є обов'язковим.

Проте, як встановив апеляційний господарський суд, у матеріалах справи відсутні відомості щодо актуального реєстру вимог кредиторів, що унеможлиблює визначення розміру субсидіарної відповідальності.

Отже, виходячи з того, що з матеріалів справи неможливо встановити розмір субсидіарної відповідальності, яка має бути покладена на відповідачів та стягнута на користь боржника, апеляційний господарський суд дійшов правильного висновку про те, що в задоволенні заяви ліквідатора про покладення субсидіарної відповідальності на акціонерів та керівника ЗАТ "Котнар" та стягнення з них грошових коштів на суму 147 534 101, 67 грн слід відмовити.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 22.03.2023 у справі № 5/58 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109995225>.

1.10. Наслідки закриття провадження для майнового поручителя у справі про банкрутство та припинення у зв'язку з цим основного кредитного зобов'язання боржника

Закриття провадження у справі про неплатоспроможність позичальника за кредитним зобов'язанням на підставі пункту 4 частини 1 статті 90 КУзПБ, припинення у зв'язку з цим основного кредитного зобов'язання та за умови реалізації іпотекодержателем свого права шляхом звернення з позовом не має

наслідком припинення зобов'язання майнового поручителя за іпотекою на підставі статті 17 Закону України "Про іпотеку"

КГС ВС розглянув касаційну скаргу у справі за позовом конкурсного кредитора до ТОВ "Катана", ПАТ "Креді Агріколь Банк" про визнання договорів припиненими в межах справи про банкрутство ТОВ "Катана".

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

24.06.2010 постановою господарського суду ТОВ "Катана" визнано банкрутом, відкрито ліквідаційну процедуру, ліквідатором банкрута призначено арбітражного керуючого.

12.02.2014 рішенням господарського суду задоволені позовні вимоги ПАТ "Креді Агріколь Банк" та стягнуто з ТОВ "Катана" та ТОВ "СК Центр Нерухомості" на користь позивача заборгованість по кредитному договору шляхом звернення стягнення на предмет іпотеки за договором іпотеки: нежитлове приміщення,

Конкурсний кредитор у справі про банкрутство ТОВ "Катана" просив визнати припиненими відповідні договори про внесення змін та доповнень до договору іпотеки (наступної черги), якими ТОВ "Катана" своїм нерухомим майном забезпечило виконання кредитного зобов'язання позичальника – ОСОБА_2 перед АТ "Креді Агріколь Банк".

На думку позивача, зобов'язання іпотекодавця (ТОВ "Катана") перед кредитором (АТ "Креді Агріколь Банк"), як додаткове зобов'язання, припинилося з припиненням основного кредитного зобов'язання, оскільки ухвалою господарського суду закрито провадження у справі про неплатоспроможність позичальника – ОСОБА_2 та постановлено, що вимоги конкурсних кредиторів, які не були заявлені в установлений строк вважаються погашеними, а виконавчі документи за цими вимогами визнано такими, що не підлягають виконанню.

Рішенням місцевого господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного суду, у задоволенні позову відмовлено.

ОЦІНКА СУДУ

Верховний Суд зазначив, що укладаючи договір застави (іпотеки), заставодавець (іпотекодавець) бере на себе всі ризики, пов'язані з невиконанням зобов'язання боржником (у межах вартості предмета застави (іпотеки), у тому числі й ті, що виникають унаслідок банкрутства боржника з його подальшим виключенням із відповідного державного реєстру. Оскільки покладення цих ризиків на особу, яка видала забезпечення, відбулося за договором, укладеним заставодавцем (іпотекодавцем) саме із кредитором, то всі узяті ризики необхідно покласти на особу, яка видала забезпечення, і після припинення існування боржника.

Відповідно до частини 4 статті 593 ЦК України припинення основного зобов'язання внаслідок ліквідації юридичної особи, яка виступає боржником у такому зобов'язанні, не припиняє права застави (іпотеки) на майно, передане в заставу майновим поручителем такого боржника, якщо заставодержатель

до ліквідації боржника-юридичної особи реалізував своє право щодо звернення стягнення на предмет застави (іпотеки) шляхом подання позову або пред'явлення вимоги.

Отже, ліквідація боржника не припиняє обов'язок заставодавця (іпотекодавця) із несення цих ризиків. Інше може бути передбачено договором між кредитором та особою, яка видала забезпечення, тобто звільнення останньої від таких ризиків має бути предметом спеціальної домовленості між нею і кредитором.

Сам факт ліквідації боржника за кредитним договором із внесенням запису до відповідного реєстру про припинення юридичної особи за наявності заборгованості боржника за цим договором, яка не була погашена у процедурі ліквідації, не є підставою для припинення договору іпотеки, укладеного для забезпечення виконання кредитного договору боржником.

Постановлення господарським судом ухвали про ліквідацію юридичної особи – боржника за основним зобов'язанням і його виключення із ЄДР не припиняє забезпечувального зобов'язання, якщо кредитор до виключення боржника з цього реєстру реалізував своє право щодо заставодавця/іпотекодавця, пред'явивши до нього відповідний позов.

Як стверджує скаржник у цій справі, відносно позичальника за основним кредитним зобов'язанням – ОСОБА_2 ухвалою господарського суду було закрито провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи на підставі пункту 4 частини 1 статті 90 КУзПБ та постановлено, що вимоги конкурсних кредиторів, які не були заявлені в установленій строк вважаються погашеними, а виконавчі документи за цими вимогами визнано такими, що не підлягають виконанню. За доводом скаржника, таким чином, припинилося основне зобов'язання позичальника за кредитним договором, а отже і припинилися іпотека.

В силу положень частини 4 статті 90 КУзПБ у випадках, передбачених пунктами 4-6 частини 1 цієї статті, господарський суд в ухвалі про закриття провадження у справі зазначив, що вимоги конкурсних кредиторів, які не були заявлені в установленій цим Кодексом строк або були відхилені господарським судом, вважаються погашеними, а виконавчі документи за відповідними вимогами визнаються такими, що не підлягають виконанню.

Отже, наслідки закриття провадження у справі про банкрутство на підставі пункту 4 частини 1 статті 90 КУзПБ та визначені частиною 4 вказаної статті, зокрема, щодо припинення основного зобов'язання такого боржника, поширюються і на справи про неплатоспроможність фізичної особи.

При цьому, Верховний Суд вважає, що положення частини 4 статті 593 ЦК України щодо не припинення права застави (іпотеки) на майно у зв'язку із припиненням основного зобов'язання, поширюються і на наслідки закриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи із застосуванням наслідків, визначених частиною 4 статті 90 КУзПБ, якою передбачено погашення вимог конкурсних кредиторів, які не були заявлені

в установлений строк або були відхилені господарським судом та визнання виконавчих документи за відповідними вимогами визнаються такими, що не підлягають виконанню.

Тобто, АТ "Креді Агріколь Банк" реалізувало своє право іпотекодавця, звернувшись до Господарського суду Сумської області із відповідним позовом у справі № 920/564/13.

З огляду на зазначене Верховний Суд дійшов висновку, що закриття провадження у справі про неплатоспроможність позичальника за кредитним зобов'язанням на підставі пункту 4 частини 1 статті 90 КУзПБ, припинення у зв'язку з цим основного кредитного зобов'язання та за умови реалізації іпотекодержателем свого права шляхом звернення з позовом, не має наслідком припинення зобов'язання майнового поручителя за іпотекою - ТОВ "Катана" на підставі статті 17 Закону України "Про іпотеку".

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 12.01.2023 у справі № 920/375/21(19/61-10) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108422537>.

2. Справи щодо захисту прав інтелектуальної власності, а також пов'язаних з антимонопольним та конкурентним законодавством

2.1. Право особи на оскарження в судовому порядку рішення Національного органу інтелектуальної власності про реєстрацію торговельної марки

Передбачена можливість подання заперечень проти заявки до Національного органу інтелектуальної власності (далі – НОІВ) не позбавляє заінтересовану особу права і не перешкоджає їй захистити своє порушене право або охоронюваний законом інтерес шляхом звернення з позовом до суду, зокрема шляхом оскарження прийнятого органом рішення за результатом розгляду поданої заявки. Такий захист має бути ефективним, зокрема, доступним для тих, кого він стосується, спроможним запобігти виникненню або продовженню стверджуваного порушення.

Відповідно, неподання заперечень проти заявки до НОІВ не має вирішального значення у з'ясуванні питання щодо наявності / відсутності підстав для оскарження особою, яка вважає свої права порушеними, прийнятого органом рішення і не дає підстав для висновку про те, що рішення органу в такому випадку автоматично вважається прийнятим згідно із законодавчими приписами, а підстави для визнання його недійсним за позовом заінтересованої особи – відсутні

КГС ВС розглянув касаційну скаргу компанії Немірофф Інтелектьюал Проперті Істеблішмент (Nemiroff Intellectual Property Establishment) на постанову Північного апеляційного господарського суду від 18.10.2022 у справі за позовом компанії Немірофф Інтелектьюал Проперті Істеблішмент до ТОВ "Лікоро-

горілчаний завод "Прайм" та ДП "Український інститут інтелектуальної власності" (Укрпатент) про визнання недійсним рішення відповідача про реєстрацію торговельної марки "MIRONOFF"; зобов'язання припинити порушення прав інтелектуальної власності позивача на знак для товарів і послуг за свідоцтвом України, міжнародною реєстрацією і знак Nemiroff, визнаний добре відомим в Україні.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивач є власником: торговельної марки "Nemiroff" за свідоцтвом України № 16270 від 15.09.2000, зареєстрованої, зокрема, для товарів 33 класу МКТП "алкогольні напої, крім пива"; міжнародної реєстрації № 739116 від 07.08.2000 на торговельну марку "NEMIROFF", зареєстрованої, зокрема, для товарів 33 класу МКТП "алкогольні напої, крім пива" з поширенням дії реєстрації на територію України; добре відомої торговельної марки Nemiroff для товарів 33 класу МКТП (горілка) станом на 01.01.2003.

ТОВ "Лікєро-горілчаний завод "Прайм" 02.10.2019 подало заявкy №m201927455 на реєстрацію торговельної марки "MIRONOFF" для товарів 33 класу МКТП "алкогольні напої, крім пива; алкогольні напої, що містять фрукти; анісова настоянка (лікєр); анісовий лікєр; аперитиви; арак; байцзю (китайський алкогольний напій); брєнді; вина; віскі; горілка; горілка вишнева; грушевий сидр; джин; дигєстиви (лікєри та алкогольні напої); коктейлі; кюрасо; лікєри; медовуха (напій медовий); м'ятні лікєри; напої алкогольні змішані, крім напоїв на основі пива; настоянки гіркі; ніра (алкогольний напій на основі цукрової тростини); перегінні алкогольні напої; пікєти (вино з виноградних вичавків); рисовий спирт; ром; сакє; сидр; спиртні напої; спиртові екстракти; спиртові есенції; фруктові екстракти спиртові".

Позовні вимоги обґрунтовані з посиланням на те, що заявлене відповідачем-1 до реєстрації позначення "MIRONOFF" не відповідає умовам надання правової охорони, оскільки є схожим із торговельними марками позивача та знаком, визнаним добре відомим щодо позивача, а власне позначення заявлено для тих самих і споріднених товарів 33 класу Міжнародної класифікації товарів і послуг, його реєстрація та подальше використання призведе до порушення прав інтелектуальної власності позивача. Саме рішення відповідача-2 про реєстрацію торговельної марки "MIRONOFF" за заявкою №m201927455 від 02.10.2019 порушує права інтелектуальної власності на знаки для товарів і послуг за свідоцтвом України № 16270, міжнародною реєстрацією № 739116 і знак Nemiroff, визнаний добре відомим в Україні. За доводами позивача, використання відповідачем-1 спірного позначення не виключає змішування з діяльністю позивача, а розповсюдження товару (продукції), який маркований таким позначенням, може ввести в оману щодо особи, яка виробляє товар.

Рішенням господарського суду позов задоволено повністю.

Суд апеляційної інстанції скасував рішення суду першої інстанції, в позові відмовив повністю. Постанову суду апеляційної інстанції мотивовано зокрема тим, що: Компанія не скористалась правом на подання заперечень проти заявки ТОВ "Лікєро-горілочний завод "Прайм" з підстав невідповідності спірного позначення умовам надання правової охорони, у зв'язку з чим Компанія не має права на оскарження рішення Укрпатенту в силу норм Закону України "Про охорону прав на знаки для товарів і послуг" (в редакції, чинній станом на час подання заявки від 02.10.2019). Водночас Компанія не позбавлена права на звернення до суду з вимогою про визнання недійсним свідоцтва, що в подальшому має бути видане відповідачу – 1 на підставі оспорюваного рішення Укрпатенту. Ухвалення позитивного рішення за заявкою за умови відсутності заперечень третіх осіб не може порушувати права та охоронювані законом інтереси таких осіб, оскільки не встановлює правових наслідків для них.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС скасував постанову суду апеляційної інстанції, рішення суду першої інстанції залишив в силі та зауважив про таке.

Спір про визнання недійсним рішення відповідача – 2 про реєстрацію торговельної марки "MIRONOFF" за заявкою стосується захисту прав інтелектуальної власності позивача, тобто цивільного права.

Право на оскарження позивачем спірного рішення Укрпатенту у судовому порядку не може ставитися у залежність від того, чи скористався позивач своїм правом на подання заперечень проти заявки ТОВ "Лікєро-горілочний завод "Прайм" станом на момент її розгляду НОІВ з підстав невідповідності, на думку позивача, позначення "MIRONOFF" умовам надання правової охорони, оскільки рішення про реєстрацію / відмову в реєстрації торговельної марки приймається за результатом кваліфікаційної експертизи, протягом якої перевіряється відповідність заявленого позначення умовам надання правової охорони, а не у залежності від наявності чи відсутності заперечень проти заявки зацікавлених осіб.

Отже, результат розгляду заявки не ставиться безпосередньо у залежність від наявності або відсутності заперечень інших осіб проти заявки щодо невідповідності наведеного у ній позначення умовам надання правової охорони і не звільняє уповноважений орган від обов'язку з належною повнотою перевірити відповідність заявленого позначення умовам надання правової охорони у межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України (статті 19 Конституції України).

Передбачена можливість подання заперечень проти заявки до НОІВ не позбавляє і не перешкоджає заінтересованій особі захистити своє порушене право або охоронюваний законом інтерес шляхом звернення з позовом до суду, зокрема, шляхом оскарження прийнятого органом рішення за результатом розгляду поданої заявки. Такий захист має бути ефективним, зокрема,

доступним для тих, кого він стосується, спроможним запобігти виникнення або продовженню стверджуваного порушення.

Відповідно неподання заперечень проти заявки до НОІВ не має вирішального значення у з'ясуванні питання щодо наявності/відсутності підстав для оскарження особою, яка вважає свої права порушеними, прийнятого органом рішення і не дає підстав для висновку про те, що рішення органу у такому випадку автоматично вважається прийнятим у відповідності до законодавчих приписів, а підстави для визнання його недійсним за позовом заінтересованої особи, – відсутні.

Судом апеляційної інстанції не враховано те, що наслідком невиконання органом з належною повнотою свого обов'язку щодо перевірки відповідності заявленого позначення умовам надання правової охорони є порушення прав інших осіб, зокрема, власників тотожних або схожих настільки, що їх можна сплутати торговельних марок, які були раніше зареєстровані чи заявлені на реєстрацію на ім'я таких осіб для таких самих або споріднених товарів і послуг чи добре відомих торговельних марок.

Таким чином, рішення Укрпатенту про реєстрацію торговельної марки у даному випадку є таким, що стосується прав не лише ТОВ "Лікоро-горілчаний завод "Прайм" (заявника), але і особи (у даному випадку, позивача), яка вважає, що існували підстави для прийняття рішення про відмову в реєстрації, з посиланням на належні їй права інтелектуальної власності.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 09.02.2023 у справі № 910/5028/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108927598>

2.2. Механізм відшкодування шкоди в порядку статті 55 Закону України "Про захист економічної конкуренції"

Аналіз Закону України "Про захист економічної конкуренції" дає підстави зробити висновок, що в цьому Законі не передбачено порядку (механізму) відшкодування шкоди, а тому слід застосовувати положення ЦК України та ГК України.

За змістом статті 1166 ЦК України загальною підставою деліктної відповідальності є протиправне, винне діяння заподіювача шкоди (цивільне правопорушення), яке містить такі складові: протиправна поведінка особи, настання шкоди, причинний зв'язок між ними та вина заподіювача шкоди

КГС ВС розглянув касаційну скаргу АТ "Українська залізниця" на рішення господарського суду міста Києва від 13.12.2021 та постанову Північного апеляційного господарського суду від 31.10.2022 у справі за позовом СПП "Терра" до АТ "Українська залізниця", за участю третьої особи ТОВ "Ем-Транс", про стягнення коштів на підставі приписів статті 55 Закону України "Про захист економічної конкуренції" про відшкодування шкоди в подвійному розмірі внаслідок порушення законодавства про захист економічної конкуренції.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

08.04.2019 ТОВ "Ем-Транс" (експедитор) та СПП "Терра" (клієнт) укладено договір № 0804-1 на транспортно-експедиційне обслуговування, відповідно до якого експедитор зобов'язується за плату та за рахунок клієнта організувати надання транспортно-експедиційних послуг, пов'язаних з перевезенням вантажу (зернові, зернобобові, олійні культури та продукти їх переробки) залізничним транспортом.

Позивачем за надані транспортно-експедиційні послуги було сплачено на рахунок ТОВ "Ем-Транс" грошові кошти у розмірі 359 632, 26 грн, що також підтверджується платіжними дорученнями. Відповідно до листа АТ "Українська залізниця" від 14.11.2019 № ЦЦТех-09/726, наданого на адвокатський запит адвоката СПП "Терра" сума нарахованого додаткового збору за подачу й збирання вагонів та контейнерів для навантаження або вивантаження на малодіяльній станції, для виконання комерційних операцій, для виконання комерційних операцій, а також робіт, пов'язаних з прийманням, видачею, навантаженням і вивантаженням за кожен вагон становить 4 429, 88 грн. без ПДВ, а всього: 53 158, 56 грн. без ПДВ, 63 790,27 грн з ПДВ. Згідно з переліками філії Єдиного розрахункового центру залізничних перевезень АТ "Українська залізниця" відповідачем проведено списання з рахунку ТОВ "Ем-Транс" зі спеціальним режимом використання вартість послуги за подачу й збирання вагонів та контейнерів для навантаження або вивантаження на малодіяльній станції, для виконання комерційних операцій, для виконання комерційних операцій, а також робіт, пов'язаних з прийманням, видачею, навантаженням і вивантаженням вагонів у сумі 53 158, 56 грн. без ПДВ, 63 790, 27 грн з ПДВ.

Підставою звернення з даним позовом до суду стало прийняття АМК рішення в антимонопольній справі № 130-26.13/102-19 від 06.08.2020, яким визнано порушенням конкурентного законодавства дії АТ "Українська залізниця" щодо запровадження АТ "Українська залізниця" з 01.03.2019 послуги з подачі й збирання вагонів та контейнерів для навантаження або вивантаження на малодіяльній станції, для виконання комерційних операцій, для виконання комерційних операцій, а також робіт, пов'язаних з прийманням, видачею, навантаженням і вивантаженням.

Звертаючись з позовом до суду СПП «Терра» вважало, що у зв'язку з порушенням відповідачем законодавства про захист економічної конкуренції позивачу було завдано збитки (шкоду) у вигляді витрат, пов'язаних з неправомірним запровадженням відповідачем з 01.03.2019 додаткової послуги з подачі й збирання вагонів та контейнерів для навантаження або вивантаження на малодіяльній станції, для виконання комерційних операцій, для виконання комерційних операцій, а також робіт, пов'язаних з прийманням, видачею, навантаженням і вивантаженням. З посиланням на приписи статті 55 Закону України "Про захист економічної конкуренції", відповідно до якої, особи, яким заподіяно шкоду внаслідок порушення законодавства про захист

економічної конкуренції, можуть звернутися до господарського суду із заявою про її відшкодування в подвійному розмірі, СПП "Терра" просило суд стягнути з АТ "Українська залізниця" 127 580, 54 грн (63 790, 27 x 2 = 127 580, 54). При цьому СПП "Терра" стверджувало, що є кінцевим споживачем послуги відповідача з перевезення вантажів і саме на нього покладено обов'язок по сплаті вартості послуг відповідача.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, позов задоволено повністю. Судові рішення мотивовані обґрунтованістю та доведеністю позивачем заявлених позовних вимог.

ОЦІНКА СУДУ

ВС скасував оскаржувані рішення, справу передав на новий розгляд до господарського суду першої інстанції, зазначивши про таке.

Аналіз Закону України "Про захист економічної конкуренції" дає підстави зробити висновок, що в даному законі не передбачено порядку (механізму) відшкодування шкоди, а тому слід застосовувати положення ЦК України та ГК України.

Загальне правило статті 1166 ЦК України встановлює, що будь-яка майнова шкода, завдана неправомірними рішеннями, діями чи бездіяльністю особистим немайновим правам або майну фізичної або юридичної особи, відшкодовується особою, яка її завдала, в повному обсязі. Якщо мають місце спеціальні підстави, що надають можливість застосовувати до правовідносин положення інших статей § 1 Глави 82 ЦК України, треба застосовувати спеціальні норми. В протилежному випадку відшкодування шкоди відбуватиметься за правилами вищезазначеної статті.

Аналіз положень статті 1166 ЦК України дозволяє дійти висновку про те, що загальною підставою деліктної відповідальності є протиправне, винне діяння заподіювача шкоди (цивільне правопорушення), яке містить такі складові: протиправна поведінка особи, настання шкоди, причинний зв'язок між ними та вина заподіювача шкоди.

У справі, судові рішення в якій є предметом касаційного перегляду, відповідач послідовно зазначав, зокрема, про те, що витрати на оплату відповідачеві спірної послуги були включені позивачем до загальної вартості реалізованого ним товару третім особам, тобто, збільшення вартості власних послуг та/або вартості продукції, яка ним реалізовувалась, що свідчить про відсутність завдання шкоди позивачу. На вимогу відповідача позивачем долучено до матеріалів справи копію договору поставки, який укладений СПП "Терра". На думку відповідача, зазначеним підтверджується факт реалізації позивачем товару третім особам де витрати на оплату відповідачеві спірної послуги були включені позивачем до загальної вартості реалізованого ним товару, тобто, фактично йому відшкодовані третіми особами – покупцями продукції. Отже, відповідач стверджував про відсутність одного з обов'язкових

елементів цивільного правопорушення – факту понесення позивачем шкоди/збитків.

Зазначене має суттєве значення у вирішенні спору зі справи, оскільки якщо позивачем до загальної вартості реалізованого ним товару третім особам, було включено вартість спірної послуги, відповідно, позивачу не завдано шкоди / збитків та він не є кінцевим споживачем спірної послуги. Як вже зазначалося вище, законодавством України передбачена можливість відшкодування шкоди виключно на умов наявності складу цивільного правопорушення в діях відповідача.

Таким чином, визначальне значення у вирішенні цього спору має встановлення зазначених обставин. Проте судами не дотримано вимоги статей 86, 237 – 238 ГПК України під час дослідження та оцінки доказів.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 16.02.2023 у справі № 910/14588/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109046102>.

2.3. Щодо можливості визнання власником патенту на промисловий зразок недійсним патенту на винахід

Патент на промисловий зразок захищає права на зовнішні форми (дизайн) продукту, а не права на вирішення технічної проблеми у створенні продукту чи технологічного процесу його виготовлення.

Сам собою судовий розгляд інших справ (без встановлення обставин, які мають преюдиційне значення для розгляду справи, що розглядається), тобто вчинення учасниками справ і судом певних процесуальних дій, не може вважатися порушенням прав позивача на патент

КГС ВС розглянув касаційну скаргу Компанії "Olison AB" на рішення господарського суду міста Києва від 09.12.2021 та постанову Північного апеляційного господарського суду від 20.12.2022 у справі за позовом ТОВ "Камініон Холдінгз Лімітед" до Компанії "Olison AB", державної організації "Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій" про визнання недійсним повністю патенту № 80128 на винахід "Профільований роздільник із тонкої листової сталі для підтримки стінового облицювального покриття" від 27.08.2007; зобов'язання Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України внести відповідні зміни до Державного реєстру патентів України на винаходи щодо визнання недійсним повністю зазначеного патенту та опублікувати відомості про це в офіційному бюлетені "Промислова власність".

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

В обґрунтування свого права на звернення з позовом ТОВ "Камініон Холдінгз Лімітед" зазначає, що воно є власником патенту України №15220 (далі - Патент №15220) на промисловий зразок "Комплект профілів для вентилятованих

фасадів "Сканрок" (далі - Промисловий зразок), зареєстрованого Державною службою інтелектуальної власності України на підставі заявки №s200700163 від 31.01.2007, про що 25.10.2007 здійснено відповідну публікацію в Бюлетені №17/2007. Такого права Товариство набуло на підставі договору про передачу права власності на промисловий зразок від 29.05.2017 (далі - Договір), про що здійснено публікацію в Бюлетені № 15 від 10.08.2017.

11.08.2017 позивачем та товариством з обмеженою відповідальністю "Сканрок" (далі - ТОВ "Сканрок") укладено ліцензійні договори, зокрема ліцензійний договір, за яким Товариство передало ТОВ "Сканрок" виключну ліцензію на право використання на території України промислового зразка за Патентом №15220 у порядку та на умовах цього договору.

ТОВ "Сканрок" неодноразово повідомляло позивача про те, що на ринку України розповсюджується продукція, зокрема, навісні вентилязовані фасадні системи МАРМОРОК ("Marmoroc®"), які створюють конкуренцію фасадним системам СКАНРОК ("SCANROC"), а їх виробники/дилери "переманюють клієнтів ТОВ "Сканрок" та "відбирають" у ТОВ "Сканрок" замовлення, позбавляючи його основної мети господарської діяльності - отримання прибутку.

Компанія є власником патенту № 80128 на винахід "Профільований роздільник із тонкої листової сталі для підтримки стінового облицювального покриття" від 27.08.2007 (далі — Патент), який зареєстрований на підставі заявки від 03.06.2003 №20041109448, про що 27.08.2007 в Бюлетені здійснено відповідну публікацію.

У зв'язку з наведеним Товариством зазначається, що:

- посилаючись на Патент, Компанія створює перешкоди для реалізації Товариством своїх прав на Патент №15220, а відтак порушує охоронюваний законом інтерес позивача;

- інтерес Товариства у вказаному ліцензійному договорі від 11.08.2017 пов'язаний не лише з отриманням винагороди (щорічних платежів) за надане ТОВ "Сканрок" право використання Промислового зразка за Патентом №15220, але й з фактичною реалізацією Товариством свого права на використання вказаного патенту з метою уникнення можливості втрати права вільно розпоряджатися цим патентом з підстав, передбачених частиною другою статті 23 Закону України "Про охорону прав на промислові зразки";

- потенційна втрата єдиного ліцензіата, якому надана виключна ліцензія на використання в Україні Патенту №15220, має критичне значення для інтересів позивача і може позбавити його права вільно користуватися та розпоряджатися вказаним патентом.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою господарського суду апеляційної інстанції, позов задоволено; патент на винахід визнано недійсним; зобов'язано державне підприємство "Український інститут інтелектуальної власності" внести зміни до Реєстру щодо визнання недійсним патенту на винахід та опублікувати відомості про це в Бюлетені; здійснено

розподіл судових витрат. Рішення та постанову мотивовано невідповідністю винаходу за патентом умові патентоспроможності "винахідницькій рівень".

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС прийняті у цій справі судові рішення скасував, а справу передав на новий розгляд до місцевого господарського суду, зазначивши таке.

Із встановлених попередніми судовими інстанціями обставин справи вбачається, що оспорюваний патент видано на винахід, а патент, на який позивач посилається в обґрунтування своїх вимог, – на промисловий зразок.

Об'єктом винаходу згідно з частиною 2 статті 6 Закону України від 15.12.1993 № 3687-XII "Про охорону прав на винаходи і корисні моделі" може бути: продукт (пристрій, речовина, штам мікроорганізму, культура клітин рослини і тварини тощо); процес (спосіб), а також нове застосування відомого продукту чи процесу.

Об'єктом промислового зразка відповідно до пункту 2 статті 5 Закону України від 15.12.1993 № 3688-XII "Про охорону прав на промислові зразки" може бути форма, малюнок чи розфарбування або їх поєднання, які визначають зовнішній вигляд промислового виробу і призначені для задоволення естетичних та ергономічних потреб.

Таким чином, належний відповідачу оспорюваний патент і належний позивачу патент захищають права на різні об'єкти інтелектуальної власності.

Патент на промисловий зразок захищає права на зовнішні форми (дизайн) продукту, а не права на вирішення технічної проблеми у створенні продукту чи технологічного процесу його виготовлення.

Відтак, судами попередніх інстанцій у розгляді справи не встановлено обставин та не досліджено доказів на підтвердження того, яким чином використання відповідачем спірного патента на винахід перешкоджало або негативно позначалося на використанні позивачем патенту на промисловий зразок.

При цьому сам по собі судовий розгляд справ, тобто вчинення учасниками справ і судом певних процесуальних дій, не може вважатися порушенням прав позивача на патент.

Водночас попередніми судовими інстанціями не зазначено якихось обставин цих справ, що мали б преюдиційне значення для розгляду даної справи.

Таким чином, попередніми судовими інстанціями не з'ясовано обставин та не досліджено доказів щодо порушення у зв'язку з дією патенту прав та/або законних інтересів позивача, що суперечить положенням статті 236 ГПК України стосовно законності та обґрунтованості судового рішення.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 28.03.2023 у справі № 910/2059/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109868831>

3. Справи щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів

3.1. Забезпечення позову про визнання недійсним рішення загальних зборів щодо переобрання керівника та скасування відповідного реєстраційного запису шляхом заборони здійснення широкого кола реєстраційних дій стосовно товариства

Неможливо забезпечити позов шляхом заборони вчинення реєстраційних дій, які вже були вчинені. Оскарження учасником товариства конкретного рішення загальних зборів, яким змінено керівника, не означає, що загальні збори товариства не можуть ухвалювати інших рішень протягом усього періоду розгляду судом такого спору. Якщо ухвалені загальними зборами рішення потребують реєстрації в ЄДР змін відомостей про юридичну особу, то суд не може забороняти вчиняти відповідні реєстраційні дії.

Позов про визнання недійсним рішення загальних зборів щодо переобрання керівника та скасування відповідного реєстраційного запису не може бути забезпечений шляхом заборони здійснення широкого кола реєстраційних дій стосовно товариства

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ОСОБА_1 на постанову Північно-західного апеляційного господарського суду від 18.10.2022 у справі за позовом ОСОБА_1 та ОСОБА_2 до ТОВ "Антарес", ОСОБА_3, Гоцанської селищної ради про визнання недійсним рішення загальних зборів учасників ТОВ "Антарес" від 19.07.2022 та скасування запису про державну реєстрацію змін до установчих документів ТОВ "Антарес" про визнання недійсним рішення загальних зборів учасників ТОВ "Антарес", оформленого протоколом, яким припинено повноваження ОСОБА_1 на посаді директора товариства і звільнено його з посади директора ТОВ "Антарес" на підставі пункту 5 статті 41 КЗпПУ; скасування запису про державну реєстрацію змін до установчих документів ТОВ "Антарес" в частині зміни відомостей про керівника.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Після відкриття провадження у справі до місцевого господарського суду надійшла заява про забезпечення позову, у якій позивач просив суд до набрання законної сили рішенням у справі №918/531/22:

- заборонити ТОВ "Антарес" в особі загальних зборів приймати рішення з питань, які відповідно до статті 30 Закону "Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю" (далі - Закон "Про ТОВ та ТДВ") приймаються 3/4 голосів, а саме: внесення змін до статуту товариства, прийняття рішення про здійснення діяльності товариством на підставі модельного статуту; зміни розміру статутного капіталу товариства; прийняття рішень про виділ, злиття, поділ, приєднання, ліквідацію та перетворення товариства, обрання комісії з припинення (ліквідаційної комісії), затвердження порядку припинення товариства, порядку розподілу між учасниками товариства у разі його ліквідації

майна, що залишилося після задоволення вимог кредиторів, затвердження ліквідаційного балансу товариства;

- заборонити ТОВ "Антарес" в особі загальних зборів приймати рішення з питань, які відповідно до статті 30 Закону "Про ТОВ та ТДВ" приймаються одностайно всіма учасниками товариства, які мають право голосу, а саме: затвердження грошової оцінки негрошового вкладу учасника, перерозподіл часток між учасниками товариства у випадках, передбачених цим Законом, створення інших органів товариства, визначення порядку їх діяльності, прийняття рішення про придбання товариством частки (частини частки) учасника;

- заборонити ТОВ "Антарес" в особі загальних зборів приймати рішення з питань, які відповідно до статті 30 Закону "Про ТОВ та ТДВ" приймаються більшістю голосів, а саме: обрання одноосібного виконавчого органу товариства або членів колегіального виконавчого органу (всіх чи окремо одного або декількох з них), встановлення розміру винагороди членам виконавчого органу товариства;

- заборонити ОСОБА_3 здійснювати відчуження частки у розмірі 24 118,075 грн, що становить 40% в статутному капіталі ТОВ "Антарес";

- заборонити суб'єктам державної реєстрації, визначеним Законом "Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань" (далі - Закон про державну реєстрацію) вчиняти, здійснювати, проводити реєстраційні дії відносно / щодо ТОВ "Антарес" щодо внесення змін до відомостей про юридичну особу, що містяться в ЄДР, про зміну складу та часток засновників / учасників товариства, зміну особи, що уповноважена вчиняти юридичні дії від імені підприємства, про зміну органів управління товариства, про зміну місцезнаходження товариства, про зміну розміру статутного капіталу товариства, проводити передачу реєстраційної справи товариства, крім як на виконання судових рішень, які набрали законної сили.

Заява мотивована, зокрема, тим, що коли на підставі рішень загальних зборів ТОВ "Антарес" корпоративні права ОСОБА_1 будуть передані (відчужені) повністю чи частково на користь інших осіб, які не є учасниками цієї справи, то відновлення його порушеного права буде ускладнене (унеможливлене) в межах одного судового провадження; дії відповідачів дають підстави для обґрунтованих припущень про вчинення дій, спрямованих на звільнення ОСОБА_1, виключення з ЄДР відомостей про нього як представника ТОВ "Антарес".

Господарський суд заяву ОСОБА_1 задовольнив частково; заборонив суб'єктам державної реєстрації, визначеним Законом України "Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань" вчиняти, здійснювати, проводити реєстраційні дії відносно / стосовно ТОВ "Антарес" щодо внесення змін до відомостей про юридичну особу, що містяться в ЄДР, про зміну складу та часток засновників / учасників

товариства, зміну особи, що уповноважена вчиняти юридичні дії від імені підприємства, про зміну органів управління товариства, про зміну місцезнаходження товариства, про зміну розміру статутного капіталу товариства, проводити передачу реєстраційної справи товариства, крім як на виконання судових рішень, які набрали законної сили; у решті вимог відмовив.

Апеляційний господарський суд скасував ухвалу суду першої інстанції в частині часткового задоволення заяви про забезпечення позову; в іншій частині залишив її без змін.

ОЦІНКА СУДУ

ВС залишив постанову суду апеляційної інстанції в оскаржуваній частині без змін з огляду на таке.

Неможливо забезпечити позов шляхом заборони вчинення реєстраційних дій, які вже були вчинені.

Оскарження учасником товариства конкретного рішення загальних зборів, яким змінено керівника, не означає, що загальні збори товариства не можуть ухвалювати інших рішень протягом всього періоду розгляду судом такого спору. Якщо ухвалені загальними зборами рішення потребують реєстрації у ЄДР змін відомостей про юридичну особу, то суд не може заборонити вчиняти відповідні реєстраційні дії. Протилежний підхід означатиме блокування господарської діяльності товариства та надмірне втручання в його справи.

Крім того, навіть якщо скаржник вважає, що директора було обрано з порушеннями закону, то ті реєстраційні дії, заборони вчинення яких вимагає скаржник, вчиняються не на підставі рішень директора (якого скаржник вважає незаконно обраним), а на підставі рішень загальних зборів учасників, обмежувати які в ухваленні рішень у суду немає підстав.

Суд апеляційної інстанції дійшов правильного висновку про те, що позов про визнання недійсним рішення загальних зборів щодо переобрання керівника та скасування відповідного реєстраційного запису не може бути забезпечений шляхом заборони здійснювати широке коло реєстраційних дій стосовно ТОВ "Антарес" (реєстрацію змін до відомостей про юридичну особу, що містяться в ЄДР, про зміну складу та часток засновників / учасників товариства, зміну особи, що уповноважена вчиняти юридичні дії від імені підприємства, про зміну органів управління товариства, про зміну місцезнаходження товариства, про зміну розміру статутного капіталу товариства, проводити передачу реєстраційної справи товариства).

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 13.01.2023 у справі № 918/531/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108526220#>.

3.2. Підстави для відмови Міністерством юстиції України (його територіальними органами) в задоволенні скарги у сфері державної реєстрації за наявності

судового спору щодо предмета цієї скарги та належне повідомлення Міністерством юстиції України (його територіальними органами) про розгляд скарги

Наявність інформації про судове провадження у зв'язку зі спором між тими самими сторонами, з такого самого предмета і тієї самої підстави є підставою для відмови в задоволенні скарги, поданої в порядку статті 34 Закону України "Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань".

Тож Міністерство юстиції України та його територіальні органи не мають права здійснювати перегляд рішень державного реєстратора про державну реєстрацію у випадку, зокрема, коли щодо предмета скарги у сфері державної реєстрації наявний судовий спір.

Міністерство юстиції України чи відповідні його територіальні органи мають обрати і притримуватися такої процедури розгляду скарги, за якої не тільки скаржник, але й суб'єкт оскарження та зацікавлені особи повинні бути обізнаними про подання скарги, дату, час і місце її розгляду.

Неповідомлення скаржника, суб'єкта оскарження та інших заінтересованих осіб, зазначених у скарзі, або повідомлення цих осіб у надмірно стислі строки не може вважатися формальним порушенням, оскільки обов'язковість здійснення такого повідомлення передбачена нормами чинного законодавства і суть такого повідомлення зводиться не лише до інформування суб'єкта оскарження та зацікавлених осіб про розгляд скарги, а має забезпечити їм реальну можливість взяти участь у засіданні, надати пояснення

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ОСОБА_1 на рішення Господарського суду міста Києва від 27.07.2022, та на постанову Північного апеляційного господарського суду від 14.11.2022 за позовом ОСОБА_1 до Міністерства юстиції України (далі – МЮУ) за участі третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідача: ТОВ "Регіональні ресурси"; ОСОБА_2, про визнання незаконним та скасування наказу МЮУ.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Приватний нотаріус вчинив ряд реєстраційних дій щодо ТОВ "Регіональні ресурси". Внаслідок проведення зазначених реєстраційних дій в ЄДР ОСОБА_2 була виключена з числа учасників та бенефіціарних власників ТОВ "Регіональні ресурси", були поновлені записи про попередніх учасників та бенефіціарних власників, а також був визначений розмір статутного капітала товариства у попередньому розмірі; керівником ТОВ Турченка Є. Г.

21.09.2020 ОСОБА_2 звернулася до МЮУ зі скаргою на дії державного реєстратора, в якій просила: провести перевірку правомірності прийнятих державним реєстратором - приватним нотаріусом рішень та вчинених нею зазначених вище реєстраційних дій, скасувати зазначені вище реєстраційні дії, анулювати державному реєстратору - приватному нотаріусу доступ до ЄДР.

За результатами розгляду зазначеної скарги, МЮУ видало наказ від 09.12.2020 "Про задоволення скарги", яким скаргу ОСОБА_2 задовольнило частково та скасувало в ЄДР зазначені вище реєстраційні дії щодо ТОВ "Регіональні ресурси", а у частині задоволення інших вимог ОСОБА_2 відмовило.

Підставою для прийняття МЮУ зазначеного наказу стало те, що оскаржувані реєстраційні дії були проведені державним реєстратором за наявності підстав для відмови у державній реєстрації, а саме: за відсутності документа, на підставі якого такі реєстраційні дії проводяться - судового рішення.

Крім того, під час розгляду МЮУ скарги ОСОБА_2 приватним нотаріусом надавались пояснення, відповідно до яких остання повідомила, що оскаржувані реєстраційні дії нею не вчинялись, внаслідок чого приватний нотаріус звернулась до правоохоронних органів із заявою про кримінальне правопорушення щодо незаконного заволодіння її ідентифікатором доступу до ЄДР, за допомогою якого невідомі особи провели оскаржувані реєстраційні дії.

Також суди встановили, що Господарський суд Київської області ухвалою від 24.09.2020 у справі № 911/2780/20 вжив заходи забезпечення позову до його пред'явлення шляхом заборони усім суб'єктам державної реєстрації та державним реєстраторам юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань, які уповноважені відповідно до законодавства України здійснювати реєстраційні дії в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань, в тому числі нотаріусам, іншим акредитованим суб'єктам, посадовим особам, які уповноважені здійснювати реєстраційні дії в ЄДР, вчинення реєстраційних дій, пов'язаних зі зміною відомостей в реєстрі щодо ТОВ "Регіональні ресурси", про його керівника (директора) та/або учасника (-ів).

З огляду на вжиття господарським судом у справі № 911/2780/20 зазначених заходів забезпечення позову МЮУ у листі від 04.01.2021, адресованому ОСОБА_2, зазначило про неможливість виконання наказу від 09.12.2020 року.

У січні 2022 року ОСОБА_1 звернувся до господарського суду з позовом до МЮУ про визнання незаконним та скасування наказу МЮУ від 09. 12. 2020 "Про задоволення скарги".

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою суду апеляційної інстанції, у задоволенні вказаного позову було відмовлено. Суди дійшли висновку про необґрунтованість та недоведеність позовних вимог.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС, переглядаючи судові рішення попередніх інстанцій, дійшов висновку, що касаційна скарга позивача підлягає частковому задоволенню з огляду таке.

Спірні правовідносини у цій справі, зважаючи на їх суть (предмет та підстави позову) та суб'єктний склад учасників справи, є правовідносинами, що виникли у сфері державної реєстрації юридичних осіб.

У касаційній скарзі позивач, зокрема, посилається на неправильне застосування судами попередніх інстанцій пункту 4 частини 8 статті 34 Закону України "Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань" та на відсутність висновку ВС щодо застосування цієї норми.

Відповідно до пункту 4 частини 8 статті 34 Закону України "Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань" (у редакції, чинній станом на момент розгляду відповідачем скарги ОСОБИ_2 та дату видачі спірного наказу) МЮУ та його територіальні органи відмовляють у задоволенні скарги у разі наявності інформації про судове провадження у зв'язку із спором між тими самими сторонами, з такого самого предмета і тієї самої підстави.

За змістом пункту 5 Порядку розгляду скарг на рішення, дії або бездіяльність державного реєстратора, суб'єктів державної реєстрації, територіальних органів МЮУ, затвердженого постановою КМУ № 1128 від 25.12.2015 (далі – Порядок) (у редакції, чинній станом на момент розгляду відповідачем скарги ОСОБИ_2 та дату видачі спірного наказу), МЮУ чи відповідний територіальний орган розглядає скаргу у сфері державної реєстрації не пізніше наступного робочого дня з дня її реєстрації на предмет встановлення підстав для відмови в її задоволенні, до яких, зокрема належить наявність інформації про судове провадження у зв'язку із спором між тими самими сторонами, з такого самого предмета і тієї самої підстави.

Аналіз наведених норм законодавства свідчить про те, що наявність інформації про судове провадження у зв'язку із спором між тими самими сторонами, з такого самого предмета і тієї самої підстави є підставою для відмови у задоволенні скарги, поданої в порядку статті 34 Закону України "Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань".

МЮУ та його територіальні органи не мають права здійснювати перегляд рішень державного реєстратора про державну реєстрацію у випадку, зокрема, коли щодо предмета скарги у сфері державної реєстрації наявний судовий спір, про що правильно зазначив суд апеляційної інстанції.

Зі змісту зазначених норм вбачається що законодавець застосував у цих нормах слова "тими самими", "такого самого", що за своїм значенням прирівнюються до слів "тотожний", "аналогічний" (у відповідних різних відмінках). Застосування законодавцем у цих нормах саме таких слів у такому значенні не дає підстав тлумачити ці норми розширено та спростовує доводи скажника про те, що зазначені норми слід тлумачити розширено.

Отже, враховуючи викладене, ВС погодився з висновком судів про те, що ці норми законодавства підлягають застосуванню за наявності усієї сукупності умов, що наведені у них: наявності спору (1) між тими самими сторонами, (2) з такого самого предмета і (3) тієї самої підстави. Нетотожність чи відсутність хоча б однієї умови (елементу) виключає можливість для Міністерства та його територіальних органів відмовити у задоволенні скарги у сфері державної реєстрації на підставі пункту 4 частини 8 статті 34 Закону України "Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань" (у зазначеній вище редакції).

Крім того, КГС ВС зазначив, що чинне законодавство передбачає обов'язок МЮУ чи відповідного його територіального органу запросити для розгляду скарги скажника, державного реєстратора, суб'єкта державної реєстрації, територіальний орган МЮУ, рішення, дія або бездіяльність яких оскаржується, а також інших заінтересованих осіб, зазначених у скарзі у сфері державної реєстрації або встановлених відповідно до відомостей реєстрів, та своєчасно повідомити осіб, запрошених до розгляду скарги по суті, про час і місце розгляду скарги.

При цьому, основним обов'язковим способом повідомлення про розгляд скарги по суті є розміщення МЮУ чи його територіальним органом відповідного оголошення на офіційному веб-сайті МЮУ. Натомість надіслання повідомлення про розгляд скарги телефонограмою або засобами електронної пошти є додатковими способами повідомлення, які в силу положень Порядку розгляду скарг на рішення, дії або бездіяльність державного реєстратора, суб'єктів державної реєстрації, територіальних органів МЮУ, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 1128 від 25. 12. 2015, (у редакції постанови Кабінету Міністрів України № 1150 від 24. 12. 2019) (пункти 10,11) є обов'язковими для МЮУ чи його територіальних органів лише у разі, якщо номер телефону, адреса електронної пошти осіб, зазначених у пункті 10 Порядку, вказані у скарзі у сфері державної реєстрації, повідомлені заінтересованою особою або встановлені з інших офіційних джерел.

Водночас Порядок не містить вимог до змісту повідомлення (оголошення) про розгляд скарги.

Проте, враховуючи мету такого повідомлення, воно має містити інформацію про скажника, суб'єкта оскарження (державного реєстратора, дії якого оскаржуються), суть скарги, час та місце розгляду скарги. Зміст повідомлення повинен бути достатнім для того щоб зацікавлені особи (зокрема державний реєстратор), могли зрозуміти, що скарга стосується реєстраційних дій, до яких вони мають стосунок, і суть цієї скарги.

МЮУ чи відповідні його територіальні органи мають обрати і притримуватися такої процедури розгляду скарги, за якої не тільки скажник, але й суб'єкт оскарження та зацікавлені особи повинні бути обізнаними про подання скарги, дату, час і місце її розгляду.

Неповідомлення скаржника, суб'єкта оскарження та інших заінтересованих осіб, зазначених у скарзі, або повідомлення цих осіб в надмірно стислі строки не може вважатися формальним порушенням, оскільки обов'язковість здійснення такого повідомлення передбачена нормами чинного законодавства, та суть такого повідомлення зводиться не лише до інформування суб'єкта оскарження та зацікавлених осіб про розгляд скарги, а має забезпечити їм реальну можливість взяти участь у засіданні, надати пояснення.

До того ж ВС у постанові від 28.03.2018 у справі № 826/19452/16 зазначив про те, що посилення скаржників на те, що наявність формальних порушень процедурного характеру не може бути підставою для скасування спірного наказу є необґрунтованими оскільки, важливість дотримання і неухильного виконання процедури розгляду скарги безпосередньо пов'язана із забезпеченням права суб'єкта особи, інтересів якої вона стосується, на захист, зокрема надання нею відповідних пояснень з приводу правовідносин, що виникли. Тому, невиконання суб'єктом влади вимог законодавства в цій частині зводить нанівець законність всієї процедури розгляду скарги та, як наслідок, прийнятого за її результатами рішення.

Разом з цим за висновками ВС у цій справі суди попередніх інстанцій не дослідили належним чином зміст розміщеного на офіційному веб-сайті МЮУ оголошення про засідання його колегії з розгляду, зокрема скарги ОСОБИ_2 у сфері державної реєстрації, на предмет того, чи містило це оголошення усю достатню та необхідну інформацію, яка дозволяла б визнати таке повідомлення належним за ознакою змісту. Суди не з'ясували, чи був зміст цього оголошення достатнім для того, щоб зацікавлені особи, зокрема і позивач, могли зрозуміти, що скарга стосується реєстраційних дій, до яких вони мають відношення, і суть цієї скарги.

Крім того, ВС зазначив, що доводи позивача про неврахування судами попередніх інстанцій висновків ВС щодо застосування пунктів 10, 11 Порядку, викладених у постановках ВС від 28.07.2021 у справі № 910/8414/20, від 08.07.2021 у справі № 640/18150/19, від 17.01.2019 у справі № 826/1632/17, від 28.03.2018 у справі №826/19452/16, знайшли своє підтвердження, з огляду на що визначена ним підстава касаційного оскарження судових рішень, передбачена пунктом 1 частини 2 статті 287 ГПК України, є обґрунтованою.

Отже, зважаючи на межі розгляду справи в суді касаційної інстанції, ВС дійшов висновку про те, що рішення, прийняті попередніми судовими інстанціями у цій справі підлягають скасуванню, а справа – передачі на новий розгляд до господарського суду першої інстанції.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 16.03.2023 у справі № 910/574/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109620051>.

3.3. Відсутність у повіреного повноважень на участь у загальних зборах товариства як підстава визнання недійсним рішення цих зборів. Оскарження рішення загальних зборів учасників товариства про звільнення з посади директора товариства як неефективний спосіб захисту порушеного права

Обставини, пов'язані з наявністю чи відсутністю повноважень у повіреного на участь у загальних зборах товариства від імені учасника, стосуються саме правовідносин учасника (довірителя) і представника (повіреного).

Питання щодо представництва учасника (довірителя) на загальних зборах повіреним у разі неоспорення такого представництва довірителем не свідчать про порушення процедури скликання та проведення загальних зборів, на які може посилатися керівник товариства, повноваження якого є припиненими на таких загальних зборах, оскільки презюмується необхідна кількість голосів за фактом належного представництва учасника.

Оскарження рішення загальних зборів учасників товариства про звільнення позивача з посади директора є неефективним способом захисту, оскільки не призведе до поновлення його порушених прав, тому що в разі задоволення позову він не буде автоматично поновлений на вказаній посаді

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ОСОБА_2 на постанову Північного апеляційного господарського суду від 06.09.2022 та рішення Господарського суду міста Києва від 01.11.2021 у справі за позовом ОСОБА_2 до ТОВ "Рівер Холдинг", за участі третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідача - приватного нотаріуса Київського міського нотаріального округу Ігнатова Д. В., приватного нотаріуса Київського міського нотаріального округу Скляр О. С., ОСОБА_3, ОСОБА_4 про визнання недійсними рішення загальних зборів та скасування реєстраційних дій.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

На загальних зборах учасників ТОВ "Рівер Холдинг" 17.12.2020 прийняті рішення, оформлені протоколом № 4: звільнити ОСОБА_2 з посади директора товариства з 17.12.2020; призначити ОСОБА_4 на посаду директора товариства з 18.12.2020 та визначити заробітну плату згідно штатного кошторису; уповноважити директора товариства ОСОБА_4 на проведення дії щодо державної реєстрації змін до відомостей про юридичну особу, які містяться в ЄДР. Протокол посвідчений приватним нотаріусом та зареєстрований в реєстрі.

25.02.2021 відбулися загальні збори учасників ТОВ "Рівер Холдинг", на яких було прийнято рішення, оформлені протоколом № 25-2/02/21: обрати головою загальних зборів учасників ОСОБА_3, секретарем – ОСОБА_4; звільнити ОСОБА_4 з посади директора ТОВ "Рівер Холдинг" з 25.02.2021; призначити ОСОБА_3 на посаду директора ТОВ "Рівер Холдинг" з 26.02.2021; уповноважити директора ТОВ "Рівер Холдинг" на проведення дії щодо державної реєстрації

змін до відомостей про юридичну особу, які містяться в ЄДР. Протокол посвідчений приватним нотаріусом та зареєстрований в реєстрі.

Позовні вимоги обґрунтовані незаконним звільненням позивача з посади директора ТОВ "Рівер Холдинг" на підставі рішення загальних зборів учасників, оформленого протоколом від 17.12.2020 №4, яким також було вирішено призначити на посаду директора ОСОБА_4, та, в подальшому, на загальних зборах 25.02.2021 незаконним призначенням ОСОБА_3 на посаду директора ТОВ "Рівер Холдинг", за наслідками прийняття рішення про звільнення з посади директора ОСОБА_4, що підтверджується протоколом загальних зборів учасників №25-2/02/21. Відповідні відомості було внесено до ЄДР, що зумовило звернення з позовом про скасування в ЄДР записів про державну реєстрацію змін до відомостей про юридичну особу ТОВ "Рівер Холдинг" щодо керівника ОСОБА_4 та керівника ОСОБА_3.

Суд першої інстанції, з яким погодився апеляційний суд, дійшов висновку про відмову у задоволенні позову, виходячи з неефективності обраного позивачем способу захисту в частині вимог про визнання недійсним рішення загальних зборів учасників товариства, оформленого протоколом від 17.12.2020 № 4.

ОЦІНКА СУДУ

ВС залишив оскаржувані судові рішення без змін з огляду на таке.

Підставами для визнання недійсними рішень загальних зборів учасників (акціонерів, членів) юридичної особи можуть бути: невідповідність рішень загальних зборів нормам законодавства; порушення вимог закону та/або установчих документів під час скликання та проведення загальних зборів; позбавлення учасника (акціонера, члена) юридичної особи можливості взяти участь у загальних зборах.

Звертаючись з цим позовом до суду, позивач стверджував про його незаконне звільнення з посади директора ТОВ "Рівер Холдинг", обґрунтовуючи свої вимоги тим, що повноваження, для вчинення яких була видана довіреність від 03.05.2012 на ім'я ОСОБА_3, не передбачали можливість брати участь від імені довірителя, Компанії "Конофікс Лімітед", на загальних зборах учасників ТОВ "Рівер Холдинг" від 17.12.2020 та будь-яких інших загальних зборах, відповідно голосувати з питань порядку денного цих зборів тощо, у т.ч. з питань зміни позивача, як керівника цього товариства. Також він зазначав, що ОСОБА_3 брав участь у загальних зборах за довіреністю від Компанії "Конофікс Лімітед", яка втратила чинність та надавала повіреному лише обмежені повноваження, які не охоплюють прийняття рішень щодо усунення керівника (виконавчого органу) з займаної посади. За таких обставин, позивач вважає, що було порушено процедуру ухвалення рішень.

ВС зауважив, що обставини, пов'язані з наявністю чи відсутністю повноважень у повіреного на участь у загальних зборах товариства від імені

учасника, стосуються саме правовідносин учасника (довірителя) і представника (повіреного).

Твердження скаржника про відсутність у ОСОБА_3 повноважень брати участь та голосувати від імені довірителя на загальних зборах учасників з питань зміни позивача, як керівника цього товариства, в силу приписів чинного законодавства не можуть бути підставою для визнання недійсним відповідного рішення загальних зборів саме за позовом звільненого керівника (виконавчого органу), який не є учасником ані відповідача, ані Компанії "Конофікс Лімітед". Питання щодо представництва учасника (довірителя) на загальних зборах повіреним, в разі неоспорення такого представництва довірителем, не свідчать про порушення процедури скликання та проведення загальних зборів, на які може посилатись керівник товариства, повноваження якого є припиненими на таких загальних зборах, оскільки презюмується необхідна кількість голосів по факту належного представництва учасника.

Позивач як виконавчий орган товариства, оскаржуючи своє звільнення, зокрема шляхом оспорення відповідного рішення загальних зборів, повинен довести визначені законом підстави для визнання його недійсним, як то: невідповідність рішень загальних зборів нормам законодавства; порушення вимог закону та/або установчих документів під час скликання та проведення загальних зборів; позбавлення учасника (акціонера, члена) юридичної особи можливості взяти участь у загальних зборах, чого в даному випадку позивачем доведено не було, оскільки: стаття 99 ЦК України надає право компетентному (уповноваженому) органу товариства усунути члена виконавчого органу від виконання обов'язків, які він йому визначив, у будь-який час, на свій розсуд, з будь-яких підстав; у загальних зборах брали участь два учасники, які володіють частками, що у сукупності становить 100 % статутного капіталу товариства.

Як правильно зазначили суди попередніх інстанцій, вимога позивача про визнання недійсним рішення загальних зборів учасників товариства, відповідно до якого його було звільнено з посади директора ТОВ "Рівер Холдинг", не призведе до поновлення порушених прав позивача, оскільки у разі задоволення позову він не буде автоматично поновлений на вказаній посаді, а відповідної вимоги заявлено не було.

При цьому колегія суддів вважає, що відповідні вимоги позивача про визнання недійсним рішення загальних зборів, оформленого протоколом від 25.02.2021 № 25-2/02/21, та зобов'язання скасувати відповідний запис про державну реєстрацію, здійснений на підставі цього рішення, не підлягають задоволенню також з огляду на те, що після прийняття загальними зборами рішення, оформленого протоколом від 17.12.2020 № 4, яким ОСОБА_2 звільнили з посади директора товариства, позивач не може ставити питання про визнання недійсними наступних рішень загальних зборів учасників товариства, зокрема рішення, оформленого протоколом від 25.02.2021 № 25-2/02/21, яким ОСОБА_4

звільнено з посади директора товариства і призначено на цю посаду ОСОБА_3, та скасування відповідних записів про державну реєстрацію, адже з моменту втрати позивачем повноважень виконавчого органу товариства, він не може оскаржувати будь-які наступні управлінські рішення останнього. Відповідно не може стверджувати, зокрема, про незаконне призначення ОСОБА_3 на посаду директора товариства. Зміна керівника за цим рішенням загальних зборів жодним чином не стосується прав та інтересів позивача, як виконавчого органу товариства, за захистом яких він звернувся до суду у зв'язку з його незаконним звільненням.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 15.02.2023 у справі № 910/8343/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109072242#>.

3.4. Ознаки значності правочину акціонерного товариства

Відповідно до приписів статті 70 Закону України "Про акціонерні товариства" значність правочину пов'язується лише з відсотковим співвідношенням ринкової вартості майна або послуг, що є його предметом, до вартості активів акціонерного товариства за даними останньої річної фінансової звітності

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ОСОБА_1 на рішення Господарського суду Запорізької області від 17.01.2022 та постанову Центрального апеляційного господарського суду від 10.10.2022 у справі за позовом ОСОБА_1 до ПАТ "Запорізький абразивний комбінат" про визнання недійсним рішення загальних зборів акціонерів відповідача з восьмого питання порядку денного, оформленого протоколом від 26.04.2021 № 26, та про визнання укладеним договором купівлі-продажу цінних паперів в редакції позивача.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивач є акціонером відповідача та володіє 0,4503% статутного капіталу ПАТ.

16.07.2020 відбулися річні загальні збори акціонерів відповідача, на яких прийняте рішення про попереднє надання згоди на вчинення значних правочинів, що будуть вчинятися ПАТ з АТ "СБЕРБАНК". 06.11.2020 Наглядова рада відповідача надала згоду та персональні повноваження на укладення та підписання договорів про внесення змін, зокрема до кредитного договору. Також на зазначеному засіданні Наглядова рада відповідача ухвалила рішення, згідно з яким відповідач зобов'язався затвердити рішення Наглядової ради, прийняте на засіданні та оформлене протоком від 06.11.2020.

18.11.2020 укладено договір № 16 про внесення змін до кредитного договору із встановленим лімітом кредитування на рівні 2 100 000 доларів США.

26.04.2021 відбулися річні загальні збори акціонерів відповідача, а прийняті на них рішення оформлено протоколом № 26. На цих загальних

зборах зареєструвалося для участі на них: 101040567 голосів, серед яких позивач, якому належить 572000 штук простих бездокументарних іменних акцій. Як свідчить протокол річних загальних зборів від 26.04.2021 № 26 та стверджує позивач, останній голосував проти таких рішень.

05.05.2021 позивач надіслав відповідачеві письмову вимогу, якою вимагав від останнього обов'язкового викупу 572000 штук простих іменних акцій товариства, власником яких він є, по ціні 4,29 грн за одну акцію.

Відповідач листом від 04.06.2021 відмовив позивачеві у викупі його акцій, мотивуючи тим, що загальними зборами, що відбулися 26.04.2021, не приймалися рішення, які відносяться до тих, які зазначені у частині першій статті 68 Закону України "Про акціонерні товариства", та голосування проти яких призводить до обов'язкового викупу акціонерним товариством акцій на вимогу акціонера.

28.12.2021 відбулися загальні збори, якими прийнято рішення, оформлене протоколом від 28.12.2021 № 27, про внесення змін у рішення загальних зборів, прийняте 26.04.2021 з питання 8 та скасовано рішення з питання 9 порядку денного.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського відмовлено у задоволенні позовної вимоги.

ОЦІНКА СУДУ

ВС залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані судові рішення без змін.

ВС погодився з висновками судів попередніх інстанцій, які полягають у тому, що правочини, які були предметом погодження рішенням Наглядової ради (протокол від 06.11.2020), затвердженим загальними зборами відповідача (рішення з 8 питання порядку денного, оформленого протоколом від 26.04.2021 № 26 у редакції протоколу від 28.12.2021 № 27), не підпадають під ознаки значного правочину, передбачені Законом України "Про акціонерні товариства". Такий висновок обґрунтовується тим, що розмір ліміту кредитування, обумовлений договором № 16 про внесення змін до кредитного договору, проти вартості активів ПАТ "Запорізький абразивний комбінат" за даними останньої річної фінансової звітності станом на 31.12.2019, становить менше 10% вартості таких активів.

Водночас ВС зазначив, що приписи частини 1 статті 68 Закону України "Про акціонерні товариства" пов'язують виникнення в акціонера права вимагати від акціонерного товариства обов'язкового викупу ним простих акцій, належних такому акціонерові, із прийняттям рішення про надання згоди на вчинення товариством значних правочинів безпосередньо загальними зборами.

Однак з обставин цієї справи вбачається, що рішення щодо вчинення правочинів, спрямованих на внесення змін, зокрема до кредитного договору шляхом укладення договору № 16, було прийнято Наглядовою радою

відповідача, та яке призвело до відповідних юридичних наслідків – укладення, зокрема, зазначеного договору.

Такі обставини справи вказують на те, що право акціонера, передбачене частиною 1 статті 68 Закону України "Про акціонерні товариства", у позивача не виникло з двох причин: (1) згоду на вчинення правочину, який позивач вважає значним, надано рішенням Наглядової ради відповідача, а не загальних зборів; (2) загальними зборами, які відбулися 26.04.2021, не приймалося рішення, яким би надавалася відповідачу згода на вчинення ним значного правочину.

Щодо доводів скаржника, які зводяться до того, що усі наступні зміни, що вносяться до правочину, який мав ознаки значного правочину на момент його вчинення, також є значними правочинами, ВС зазначив, що вони є безпідставними, адже приписи статті 70 Закону України "Про акціонерні товариства" значність правочину пов'язують лише із відсотковим співвідношенням ринкової вартості майна або послуг, що є його предметом, до вартості активів акціонерного товариства за даними останньої річної фінансової звітності.

Поряд із цим ВС зазначив, що правова мета правочину (договору № 16), погодженого Наглядовою радою відповідача, спрямована на зміну істотної умови кредитного договору, зокрема складової частини його предмета – загального кредитного ліміту. Тому, з огляду на приписи частини 1 статті 202, частини 1 статті 651, частин 1, 3 статті 653 ЦК України, частини 2 статті 345 ГК України така істотна умова кредитного договору (сума кредитного ліміту) набула той вигляд, у якому внесені зміни до нього договором № 16, та які, як зазначено вище, не підпадають під ті критерії, з якими законодавець пов'язує значний правочин.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 21.02.2023 у справі № 908/2182/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109239581#>.

3.5. Передача багатоквартирного житлового будинку з балансу ОСББ на баланс ТОВ за відсутності відповідного рішення загальних зборів членів ОСББ

Правочин з передачі багатоквартирного житлового будинку з балансу ОСББ на баланс ТОВ, який оформлений актом приймання – передачі (повернення) житлового будинку або його частини, за відсутності доказів підтвердження того, що зазначений акт приймання – передачі (повернення) житлового будинку складався на підставі рішення загальних зборів членів ОСББ про передачу житлового комплексу або його частини на баланс іншої юридичної особи, є незаконним

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ТОВ "КІН-ТАК" на постанову Північно-західного апеляційного господарського суду від 05.10.2022 року та рішення Господарського суду Хмельницької області від 31.05.2022 у справі за позовом

ОСББ "ФОРТЕЦЯ 57" до ТОВ "КІН-ТАК", ТОВ "Керуюча компанія житлово-експлуатаційна контора №9" про визнання недійсним з моменту вчинення правочинів щодо передачі житлового будинку, який оформлений актом приймання - передачі від 25.10.2013 та від 15.01.2014; скасування наказу генерального директора ТОВ "КІН-ТАК" від 10.01.2014 щодо передачі житлового комплексу; визнання недійсним договору на утримання на балансі житлового будинку, споруд та прибудинкової території від 15.01.2014.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

05.01.2012 в ЄДР було проведено державну реєстрацію ОСББ "ЖКЦ-57/3" (після зміни назви ОСББ "Саграда", ОСББ "Фортеця 57").

15.01.2012 між ЗАТ "Хмельницьклегпром" (забудовник) та ОСББ "ЖКЦ-57/3" підписано акт приймання-передачі на баланс 10-поверхового житлового будинку.

25.10.2013 складено акт приймання-передачі (повернення) житлового комплексу або його частини, де зазначено, що ОСББ "ЖКЦ-57/3" передає (повертає) зі свого балансу 10-поверховий житловий будинок ТОВ "Новолуння", яке є правонаступником ЗАТ "Хмельницьклегпром".

15.01.2014 між ТОВ "КІН-ТАК" (правонаступник ТОВ "Новолуння") та ОК "ЖЕК №9" укладено договір на утримання на балансі 10-поверхового житлового будинку.

Зазначаючи про те, що наведені вище правочини щодо зміни управителя та балансоутримувача житлового будинку є незаконними, адже прийняті без рішення співвласників цього майна та з порушенням визначеної законодавством процедури, ОСББ "Фортеця 57", яке вважає себе чинним та належним управителем цього багатоквартирного житлового будинку, звернулося до господарського суду з цим позовом.

Господарський суд рішенням, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, задовольнив позов.

ОЦІНКА СУДУ

ВС залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані судові рішення без змін з огляду на таке.

Зміна балансоутримувача спільного нерухомого майна або особи, яку загальні збори співвласників наділили правом здійснення управління спільним майном, як і зміна форми та способу управління спільним майном, відповідно до Порядку передачі житлового комплексу або його частини з балансу на баланс, затвердженого постановою КМУ від 11.10.2002 № 1521 "Про реалізацію Закону України "Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку", статті 12 Закону України "Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку" та положень статуту ОСББ "ЖКЦ 57/3" мала б здійснюватися за рішенням загальних зборів співвласників майна багатоквартирного будинку.

У матеріалах справи відсутні докази підтвердження того, що акт приймання - передачі (повернення) житлового будинку або його частини від

25.10.2013 з балансу ОСББ "ЖКЦ-57/3" на баланс забудовника – ТОВ "Новолуння", складався на підставі рішення загальних зборів членів ОСББ "ЖКЦ-57/3" про передачу житлового комплексу або його частини на баланс іншої юридичної особи, статут якої передбачає можливість провадження такої діяльності, та укладення з цією юридичною особою відповідного договору.

Відповідно правочин з передачі багатоквартирного житлового будинку з балансу ОСББ на баланс ТОВ, який оформлений актом приймання – передачі (повернення) житлового будинку або його частини, за відсутності доказів підтвердження того, що зазначений акт приймання – передачі (повернення) житлового будинку складався на підставі рішення загальних зборів членів ОСББ про передачу житлового комплексу або його частини на баланс іншої юридичної особи, є незаконними.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 11.01.2023 у справі № 924/88/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108516400#>.

3.6. Документальне підтвердження наявності на певний момент часу прав на цінні папери та прав за цінними паперами депонента

Реалізація права власності на набуті цінні папери можлива після належного їх оформлення – видачі особі сертифіката (при документарній формі випуску) або зарахування цінних паперів на рахунок особи та отримання нею виписки з рахунка в цінних паперах (при бездокументарній формі випуску).

Документальним підтвердженням наявності на певний момент часу прав на цінні папери та прав за цінними паперами депонента (у разі зарахування цінних паперів на депозит нотаріуса – відповідного кредитора) є виписка з рахунка в цінних паперах депонента, яка видається депозитарною установою на вимогу депонента або в інших випадках, установлених законодавством та договором про обслуговування рахунка в цінних паперах

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ТОВ "Нові промислові технології" та ТОВ "Хімекс ЛТД" на постанову Східного апеляційного господарського суду від 02.11.2022 у справі за позовом ТОВ "Нові промислові технології" до НКЦПФР за участі третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмету спору, на стороні відповідача: ПрАТ "Кременчуцький завод технічного вуглецю", третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмету спору: ТОВ "Хімекс ЛТД" про визнання недійсним рішення НКЦПФР № 441 від 01.08.2019 щодо реєстрації випуску акцій ПрАТ "Кременчуцький завод технічного вуглецю" (без здійснення публічної пропозиції); зобов'язання НКЦПФР скасувати реєстрацію випуску акцій ПрАТ "Кременчуцький завод технічного вуглецю" (без здійснення публічної пропозиції), здійснену 01.08.2019 згідно з рішенням НКЦПФР № 441 від 01.08.2019 щодо реєстрації випуску акцій ПрАТ "Кременчуцький завод технічного вуглецю" (без здійснення публічної пропозиції); визнання недійсним

рішення НКЦПФР № 723 від 27.11.2019 щодо реєстрації звіту про результати емісії акцій ПрАТ "Кременчуцький завод технічного вуглецю"; зобов'язання НКЦПФР скасувати реєстрацію звіту про результати емісії акцій ПрАТ "Кременчуцький завод технічного вуглецю", здійсненого 27.11.2019 згідно з рішенням НКЦПФР № 723 від 27.11.2019 щодо реєстрації звіту про результати емісії акцій ПрАТ "Кременчуцький завод технічного вуглецю"; зобов'язання НКЦПФР анулювати свідоцтво про реєстрацію випуску акцій ПрАТ "Кременчуцький завод технічного вуглецю" № 42/1/2019 від 01.08.2019. Та за позовом третьої особи з самостійними вимогами щодо предмету спору ТОВ "Хімекс ЛТД" до НКЦПФР з аналогічними вимогами.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позовні вимоги ТОВ "Нові промислові технології" обґрунтовані тим, що спірні рішення є протиправними та підлягають визнанню недійсними, оскільки прийняті з порушенням встановленого законодавством порядку прийняття рішення про емісію акцій та порушення вимог законодавства щодо емісії акцій, зокрема порушенням встановленого порядку прийняття рішення про затвердження результатів емісії через невідповідність поданих документів вимогам законодавства. Спірні рішення порушують права позивача як акціонера ПрАТ "Кременчуцький завод технічного вуглецю", що підтверджується документами на підставі яких позивач придбав акції ПрАТ "Кременчуцький завод технічного вуглецю" та виписками про стан рахунку у цінних паперах.

Звертаючись із самостійними вимогами щодо предмету спору у даній справі, ТОВ "Хімекс ЛТД" також зазначало про те, що спірні рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 01.08.2019 № 441 та від 27.11.2019 № 723 є протиправними та підлягають визнанню недійсними, оскільки при прийнятті таких рішень Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку не було виконано покладених на неї функцій із забезпечення реалізації єдиної державної політики щодо функціонування ринку цінних паперів та здійснення державного контролю за емісією і обігом цінних паперів ПрАТ "Кременчуцький завод технічного вуглецю", не здійснено захисту прав інвесторів шляхом здійснення заходів щодо запобігання і не припинено порушення законодавства на ринку цінних паперів та законодавства про акціонерні товариства, і внаслідок прийняття вказаних спірних рішень порушено законні інтереси ТОВ "Хімекс ЛТД". При цьому, на порушення законних інтересів ТОВ "Хімекс ЛТД" послалось на відсутність в нього статусу акціонера ПрАТ "Кременчуцький завод технічного вуглецю" станом на момент прийняття спірних рішень Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 01.08.2019 № 441 та від 27.11.2019 № 723.

Рішенням господарського суду позов ТОВ "Нові промислові технології" та позов третьої особи з самостійними вимогами – ТОВ "Хімекс ЛТД" задоволено повністю.

Постановою господарського суду апеляційної інстанції вказане рішення місцевого господарського суду скасовано, прийнято нове рішення, яким у задоволенні відповідних позовів відмовлено.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС залишаючи без змін постанову апеляційного господарського суду, зазначив, зокрема, таке.

Для правильного вирішення даного спору, першочергово необхідним є встановлення наявності / відсутності у ТОВ "Нові промислові технології" та у ТОВ "Хімекс ЛТД" статусу учасника ПрАТ "Кременчуцький завод технічного вуглецю", тобто наявності корпоративних прав, та, як наслідок, обставин наявності або відсутності факту порушення відповідних корпоративних прав.

З огляду на положення частин 1, 2 статті 8 Закону України "Про депозитарну систему України" реалізація права власності на набуті цінні папери можлива після належного їх оформлення - видачі особі сертифіката (при документарній формі випуску) або зарахування цінних паперів на рахунок особи та отримання нею виписки з рахунка у цінних паперах (при бездокументарній формі випуску).

Документальним підтвердженням наявності на певний момент часу прав на цінні папери та прав за цінними паперами депонента (у разі зарахування цінних паперів на депозит нотаріуса - відповідного кредитора) є виписка з рахунка в цінних паперах депонента, яка видається депозитарною установою на вимогу депонента або в інших випадках, установлених законодавством та договором про обслуговування рахунка в цінних паперах.

Як встановлено судом апеляційної інстанції матеріали справи не містять належних та допустимих доказів в розумінні приписів статей 76 - 77 ГПК України на підтвердження обставин набуття ТОВ "Нові промислові технології" статусу акціонера ПрАТ "Кременчуцький завод технічного вуглецю".

Водночас суд апеляційної інстанції встановив відсутність станом на 2019 рік у ТОВ "Нові промислові технології" статусу учасника ПрАТ "Кременчуцький завод технічного вуглецю" та наявність станом на 2019 рік у ТОВ "Хімекс ЛТД" статусу учасника ПрАТ "Кременчуцький завод технічного вуглецю".

При цьому, звертаючись з позовом у цій справі ТОВ "Нові промислові технології" зазначало те, що внаслідок прийняття відповідачем спірних рішень порушено права ТОВ "Нові промислові технології" як акціонера ПрАТ "Кременчуцький завод технічного вуглецю".

Натомість, як встановлено судом апеляційної інстанції, станом на момент прийняття НКЦПФР спірних рішень ТОВ "Нові промислові технології" не було акціонером ПрАТ "Кременчуцький завод технічного вуглецю" (доказів зворотнього матеріали справи не містять).

Тому, враховуючи, що ТОВ "Нові промислові технології" не доведено порушення його прав та охоронюваних законом інтересів як акціонера ПрАТ

"Кременчуцький завод технічного вуглецю", суд апеляційної інстанції дійшов обґрунтованого висновку про відмову у задоволенні позову ТОВ "Нові промислові технології".

У свою чергу, звертаючи з позовом у даній справі ТОВ "Хімекс ЛТД" зазначало те, що внаслідок прийняття відповідачем спірних рішень порушено законні інтереси ТОВ "Хімекс ЛТД".

Однак, здійснюючи апеляційний розгляд цієї справи, судом апеляційної інстанції не встановлено факту порушення прав та охоронюваних законом інтересів ТОВ "Хімекс ЛТД" внаслідок прийняття НКЦПФР спірних рішень, що є самостійною підставою для відмови у задоволенні позову. З огляду на що, суд апеляційної інстанції дійшов обґрунтованого висновку про відмову у задоволенні позову "Хімекс ЛТД".

Крім того, відповідно до пункту 17 р. I Порядку реєстрації випуску акцій при збільшенні (зменшенні) розміру статутного капіталу акціонерного товариства, затвердженого рішенням НКЦПФР від 21.06.2018 № 426, підставами для відмови в реєстрації випуску акцій є: 1) невідповідність поданих документів вимогам законодавства; 2) наявність розбіжностей між різними положеннями поданих документів, недостовірність та/або неповнота інформації у поданих документах; 3) порушення встановленого законодавством порядку прийняття рішення про емісію акцій; 4) визнання емісії акцій недобросовісною; 5) місцезнаходженням емітента відповідно до ЄДР є тимчасово окупована територія України або територія проведення антитерористичної операції. У разі здійснення емісії акцій шляхом публічної пропозиції затвердження проспекту акцій здійснюється одночасно та за умови реєстрації випуску акцій.

У касаційних скаргах скарги послались на неправильне застосування судом апеляційної інстанції приписів вказаного Порядку, зокрема, на те, що НКЦПФР повинна була відмовити в реєстрації випуску акцій ПрАТ "Кременчуцький завод технічного вуглецю", оскільки подані документи не відповідали вимогам законодавства та містили недостовірну інформацію, у тому числі щодо акціонерів ПрАТ "Кременчуцький завод технічного вуглецю".

У той же час, сторонами у даній справі не доведено, а судом апеляційної інстанції не встановлено обставин невідповідності поданих ПрАТ "Кременчуцький завод технічного вуглецю" документів вимогам законодавства та те, що такі документи містили недостовірну інформацію, що могло б бути підставою для відмови НКЦПФР в реєстрації відповідного випуску акцій.

При цьому, як зазначалось вище, документальним підтвердженням наявності на певний момент часу прав на цінні папери та прав за цінними паперами депонента є виписка з рахунка в цінних паперах депонента, яка видається депозитарною установою на вимогу депонента або в інших випадках, установлених законодавством та договором про обслуговування рахунка в цінних паперах.

Водночас сторонами у справі не надано виписки з рахунка у цінних паперах, яка б підтверджувала обставини щодо іншого складу акціонерів ПрАТ "Кременчуцький завод технічного вуглецю" станом на 24.07.2019, 23.10.2019, ніж той, який був зазначений у документах, поданих НКЦПФР.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 14.03.2023 у справі № 917/1746/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109854374>

4. Справи щодо земельних відносин та права власності

4.1. Припинення договору оренди землі у зв'язку з недотриманням умов договору щодо здійснення забудови земельної ділянки. Припинення права користування земельною ділянкою у зв'язку з невикористанням земельної ділянки за призначенням

Положення пункту 4 частини 1 статті 416 ЦК України врегульовують виключно відносини, що виникають з договору суперфіцію (надання права користування чужою земельною ділянкою для забудови), і не можуть бути застосовані до договору оренди земельної ділянки, в якому сторони мають право на власний розсуд визначати додаткові умови, що можуть вплинути на припинення / розірвання договору оренди землі.

Поняття "невикористання земельної ділянки за призначенням" та "використання земельної ділянки не за цільовим призначенням" різні за правовою природою, останнє з яких застосовується у випадках, коли на земельній ділянці із певним цільовим призначенням здійснюється діяльність, яка виходить за межі цього цільового призначення. Використання не за цільовим призначенням передбачає дію використання, а за невикористання (бездіяльність) не передбачається позбавлення права користування.

За змістом приписів статті 141 ЗК України невикористання земельної ділянки не є самостійною підставою припинення права користування нею

КГС ВС розглянув касаційну скаргу першого заступника керівника Харківської обласної прокуратури на постанову Східного апеляційного господарського суду від 27.09.2022 у справі за позовом виконуючого обов'язки керівника Харківської місцевої прокуратури № 6 Харківської області в інтересах держави в особі Харківської районної державної адміністрації Харківської області, Харківської обласної державної адміністрації (правонаступник - Височанська селищна рада) до ТОВ "ОСТ-ІНВЕСТ" про припинення дії договорів та повернення земельних ділянок.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

На виконання розпорядженням голови Харківської районної державної адміністрації між Харківською районною державною адміністрацією (орендодавець) та ТОВ "ОСТ-ІНВЕСТ" (орендар) укладено договори оренди

земельної ділянки – землі категорії житлової та громадської забудови строком на 50 років. Згідно з умовами договорів земельні ділянки передаються в оренду для будівництва житлового комплексу малоповерхової забудови.

Позов у цій справі заявлено, оскільки, на думку прокурора, ТОВ "ОСТ-ІНВЕСТ" не виконало умов оспорюваних договорів оренди землі та не приступило до будівництва житлового комплексу малоповерхової будівлі. Прокурор з посиланням, зокрема, на положення статті 416 ЦК України та статті 102-1 ЗК України, вважав, що в цьому випадку має місце порушення ТОВ "ОСТ-ІНВЕСТ" умов оспорюваних договорів оренди землі у зв'язку із недотриманням відповідачем умов договорів щодо здійснення забудови земельних ділянок упродовж 3-х років із моменту державної реєстрації договорів.

Рішенням господарського суду позовні вимоги задоволено у повному обсязі. Постановою апеляційного господарського ухвалено нове рішення, яким відмовлено у задоволенні позовних вимог у повному обсязі.

Оскаржуючи постанову апеляційного суду, прокурор наголошував, що суд застосував положення статті 102-1 ЗК України, статей 416, 611, 629 ЦК України, статті 24 Закону України "Про оренду землі" та положення частини 2 статті 651 ЦК України без урахування висновків ВС щодо застосування норм права у подібних правовідносинах. Крім того, на думку скаржника, на цей час відсутній висновок ВС щодо застосування статті 24 Закону України "Про оренду землі", статей 19, 20, 38, 39, 141 ЗК України у правовідносинах щодо додержання правового режиму цільового використання земель житлової та громадської забудови за договором оренди при відсутності затвердженої містобудівної документації.

ОЦІНКА СУДУ

ВС постанову апеляційного суду змінив, виклавши її мотивувальну частину в редакції своєї постанови з огляду на таке.

Встановлені фактичні обставини цієї справи свідчать про те, що сторони, керуючись принципом свободи договору, уклали саме строкові договори оренди землі під будівництво житлового комплексу малоповерхової забудови. При цьому орендар сплачував за оспорюваними договорами саме орендні платежі, а державна реєстрація таких договорів була здійснена саме як договорів оренди землі.

Суперфіцій і оренда є окремими правовими інститутами, які регламентуються різними нормами ЗК України, ЦК України. Відносини, пов'язані з орендою землі, регулюються також Законом України "Про оренду землі".

Отже, положенням пункту 4 частини 1 статті 416 ЦК України врегульовують виключно відносини, що виникають з договору суперфіцію (надання права користування чужою земельною ділянкою для забудови), і не можуть бути застосовані до договору оренди земельної ділянки, в якому сторони мають право на власний розсуд визначати додаткові умови, що можуть вплинути на припинення/розірвання договору оренду землі.

Крім того, КГС ВС, перевіrivши доводи скаржника щодо відсутності висновку ВС стосовно застосування статті 24 Закону України "Про оренду землі", статей 19, 20, 38, 39, 141 ЗК України у правовідносинах щодо додержання правового режиму цільового використання земель житлової та громадської забудови за договором оренди при відсутності затвердженої містобудівної документації, зазначив про таке.

Стаття 141 ЗК передбачає таку підставу припинення права користування земельною ділянкою, як використання земельної ділянки не за цільовим призначенням.

При цьому поняття "невикористання земельної ділянки за призначенням" та "використання земельної ділянки не за цільовим призначенням" різні за правовою природою, останнє з яких застосовується до випадків, коли на земельній ділянці із певним цільовим призначенням здійснюється діяльність, яка виходить за межі цього цільового призначення. Використання не за цільовим призначенням передбачає дію використання, а за невикористання (бездіяльність) не передбачається позбавлення права користування.

Отже, за змістом приписів статті 141 ЗК України невикористання земельної ділянки не є самостійною підставою припинення права користування нею.

Водночас матеріали цієї справи не містять встановлених фактичних обставин щодо порушення відповідачем цільового призначення земельної ділянки, тобто вчинення дій, які би свідчили про використання земельної ділянки за іншим цільовим призначенням.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 07.02.2023 у справі № 922/672/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109046104#>.

4.2. Дотримання орендарем процедури повідомлення про намір скористатися переважним правом на поновлення договору оренди відповідно до статті 33 Закону України "Про оренду землі" (у редакції Закону, чинній до 16.01.2020)

Для поновлення договору оренди відповідно до положень частини 6 статті 33 Закону України "Про оренду землі" і задоволення позову про визнання укладеною додаткової угоди про поновлення договору оренди орендарю слід у відповідний строк звернутися до орендодавця з листом про намір скористатися переважним правом на поновлення з доданим до нього проектом додаткової угоди.

При цьому статтею 33 Закону України "Про оренду землі" не визначено, що повідомлення орендаря про намір скористатися переважним правом на поновлення договору оренди має бути вручено орендодавцеві особисто (нарочно)

КГС ВС розглянув касаційну скаргу Миколаївської міської ради на рішення Господарського суду Миколаївської області від 01.12.2021 та постанову Південно-західного апеляційного господарського суду від 20.10.2022 у справі за позовом ТОВ виробничо-комерційного підприємства "Алекта" до Миколаївської міської ради про визнання укладеною в редакції позивача додаткової угоди до договору оренди землі на підставі частини 6 статті 33 Закону України "Про оренду землі".

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Між Миколаївською міською радою (орендодавець) та ТОВ ВКП "Алекта" (орендар) укладено договір оренди землі № 7627, строком дії до 15.09.2020. Згідно з умовами цього договору орендар, який має намір скористатися переважним правом на укладення договору оренди на новий строк, зобов'язаний письмово повідомити про це орендодавця за шість місяців до спливу строку договору оренди землі, тобто до 15.03.2020.

Миколаївська міська рада у місячний термін не розглянула заяву ТОВ ВКП "Алекта" з проектом додаткової угоди про поновлення договору оренди землі (подану товариством через Центр надання адміністративних послуг міської ради з порушенням строків у зв'язку з карантинними обмеженнями, 24.03.2020) та не надала листа – повідомлення про заперечення стосовно поновлення цього договору протягом одного місяця після його закінчення, ТОВ ВКП "Алекта" продовжило користуватися земельною ділянкою та сплачувати орендну плату.

За таких обставин, на переконання позивача, в силу вимог частини 6 статті 33 Закону України "Про оренду землі" (у редакції, чинній до 15.07.2020) договір оренди землі вважається поновленим на той самий строк і на тих самих умовах.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду позов задоволено. Рішення судів аргументовані тим, що позивач здійснив всі необхідні заходи для продовження строку дії договору оренди землі. Апеляційний суд додатково зауважив, що позивач хоча і пропустив строк для своєчасного звернення із заявою про поновлення договору, однак вказані дії не можуть слугувати підставою для відмови йому орендодавцем у затвердженні додаткової угоди до спірного договору оренди землі, оскільки зазначене сталося внаслідок запровадження постановою КМУ від 11.03.2020 № 211 "Про запобігання поширенню на території України коронавірусу COVID-19" карантинних обмежень, зокрема щодо діяльності Центру надання адміністративних послуг міської ради.

ОЦІНКА СУДУ

ВС зазначені рішення судів першої та апеляційної скасував. Прийняв нове рішення, яким у задоволенні позову відмовив.

Суд зазначив, що для поновлення договору оренди відповідно до положень частини 6 статті 33 Закону України "Про оренду землі" і задоволення позову про визнання укладеною додаткової угоди про поновлення договору

оренди, орендарю слід у відповідний строк звернутись до орендодавця з листом про намір скористатись переважним правом на поновлення з доданим до нього проектом додаткової угоди.

Частиною другою статті 33 зазначеного Закону встановлено, що орендар повинен повідомити орендодавця про намір скористатися переважним правом на укладення договору оренди землі на новий строк до спливу строку договору оренди землі у строк, встановлений цим договором, але не пізніше ніж за місяць до спливу строку договору оренди землі.

Тобто в цій статті передбачено, що таке звернення повинно бути вчинене у строк встановлений самим договором оренди, проте не пізніше ніж за місяць до спливу строку договору оренди.

Така конструкція вказаної статті передбачає, що у випадку відсутності домовленості між сторонами договору щодо такого строку та незакріплення останнього в договорі, цей строк визначено нормативно – не пізніше ніж за місяць до спливу строку договору оренди землі.

Позивач встановлений у договорі строк для звернення про намір скористатися переважним правом на укладення договору оренди землі на новий строк пропустив, що, унеможлиблює, з урахуванням наведених вище правових висновків та умов договору, задоволення позову про поновлення договору оренди землі на підставі частини 6 статті 33 Закону України "Про оренду землі", оскільки орендарем було порушено процедуру повідомлення про намір скористатись переважним правом на поновлення договору оренди.

Крім того, ВС зазначив, що адміністративною послугою (пункт 1 частини 1 статті 1 Закону України "Про адміністративні послуги") є результат здійснення владних повноважень суб'єктом надання адміністративних послуг, тоді як у даному випадку міськрада таких повноважень не здійснює, а виступає рівноправним суб'єктом приватно-правових, договірних правовідносин. У свою чергу, статтею 33 Закону України "Про оренду землі" не визначено, що повідомлення орендаря про намір скористатися переважним правом на поновлення договору оренди має бути вручено орендодавцеві особисто (нарочно) через Центр надання адміністративних послуг міської ради, а у позивача була наявна можливість вчасно направити таке повідомлення, зокрема, засобами поштового чи іншого зв'язку, однак такими він не скористався.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 17.01.2023 у справі № 915/1422/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108603640#>.

4.3. Набуття права комунальної власності в процесі трансформації державної власності та розмежування загальнодержавної і комунальної власності

Відповідно до приписів статті 34 Закону УРСР "Про власність" майно органів державної безпеки могло перебувати виключно в загальнодержавній власності, яка після прийняття Конституції України від 28.06.1996 та формування на її основі відповідних законів, що регламентують право власності, трансформувалась у державну власність, а отже таке майно не могло бути набуто в комунальну власність всупереч приписам законодавства

КГС ВС розглянув касаційну скаргу Київської міської ради на постанову Північного апеляційного господарського суду від 15.11.2022 та рішення Господарського суду міста Києва від 27.06.2022 у справі за позовом Київської міської ради до Служби безпеки України, за участю третіх осіб Головного управління Служби безпеки України у місті Києві та Київській області та ФДМ про витребування майна з чужого незаконного володіння.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Рішенням Міськради від 26.06.2003 №573/733 об'єкт нерухомого майна за адресою: вулиця Улітіна Івана, 7 передано в управління центральному управлінню СБУ, крім відчуження та передачі в користування третім особам.

Розпорядженням Київської міської державної адміністрації від 27.05.2004 №899, об'єкт нерухомого майна переданий в управління центральному управлінню СБУ по акту приймання-передачі від 16.09.2004 №88.

Рішенням Міськради від 08.07.2021 №1595/1636 визначено перелік нерухомого майна комунальної власності територіальної громади міста Києва, яке повертається зі сфери управління та іншого безоплатного користування державних органів, установ і організацій, зокрема, і зазначений об'єкт нерухомого майна. Рішення Позивача від 26.06.2003 №573/733 визнано таким, що втратило чинність.

Відповідно до відомостей з державного реєстру речових прав на нерухоме майно державним реєстратором 21.10.2020 та 21.10.2020 внесено запис до державного реєстру речових прав на нерухоме майно про реєстрацію права власності за відповідачем на нежитлову будівлю та гараж за адресою: м. Київ, вул. Улітіна Івана, будинок 7.

Позивач стверджує, що останнім, не вчинялись дії та не приймалось рішення про передачу спірного об'єкту нерухомого майна з комунальної власності територіальної громади міста Києва до державної власності, а набуття державою у власність комунального майна в обхід законодавства порушує публічний порядок та посягає на суспільні та економічні основи територіальної громади міста Києва.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою господарського суду апеляційної інстанції, у задоволенні заявленого у цій справі позову було відмовлено з огляду на те, що за відсутності доказів передачі спірного об'єкта нерухомого майна з загальнодержавної до комунальної власності територіальної громади міста Києва, спірний об'єкт нерухомого майна правомірно перебуває у власності держави в особі відповідача.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС залишаючи постанову апеляційного господарського суду та рішення господарського суду першої інстанції без змін, виходив з такого.

До 1991 року законодавство не диференціювало загальнодержавну (республіканську) та комунальну власність, а зазначене питання щодо їх розмежування постало із створенням та формуванням відповідного українського національного законодавства.

15.04.1991 введено в дію Закон УРСР "Про власність" від 07.02.1991, в статті 31 якого закріплювалось, що до державної власності в Українській РСР належать загальнодержавна (республіканська) власність і власність адміністративно-територіальних одиниць (комунальна власність).

Таким чином, в цьому Законі комунальна власність розглядалась, як різновид державної власності.

Відповідно до частини 1 статті 34 Закон УРСР "Про власність" до складу загальнодержавної (республіканської) власності, зокрема, входило майно, Збройних Сил, органів державної безпеки, прикордонних і внутрішніх військ.

У цій справі господарськими судами попередніх інстанцій не встановлено, а позивачем не доведено, що спірне майно, яке зареєстровано за собою відповідачем – державним органом спеціального призначення з правоохоронними функціями, який забезпечує державну безпеку України (частини 1 статті 1 Закону України "Про Службу безпеки України" від 25.03.1992) могло бути та було передано у власність міста Києва відповідно до статті 35 Закону Української РСР "Про власність" та постанови КМУ від 05.11.1991 № 311 "Про розмежування державного майна України між загальнодержавною (республіканською) власністю і власністю адміністративно-територіальних одиниць (комунальною власністю)" (далі – Постанова № 311), або у інший, передбачений законом, спосіб набуто право комунальної власності на зазначене майно.

ВС, звертаючись до приписів статті 34 Закону УРСР "Про власність", зазначив, що майно органів державної безпеки, до яких належить відповідач, могло перебувати виключно у загальнодержавній власності, яка після прийняття Конституції України від 28.06.1996 та формування на її основі відповідних законів, що регламентують право власності, трансформувалась у державну власність, а отже не могло бути набуто у комунальну власність всупереч приписів законодавства.

Отже, враховуючи викладене, за наведених обставин місцевий господарський суд, з яким погодилась апеляційна інстанція, дійшов обґрунтованого висновку про відсутність правових підстав для задоволення позову.

Крім того, ВС звернув увагу і на те, що при вирішенні спорів щодо набуття права комунальної власності в процесі трансформації державної власності та розмежування загальнодержавної та комунальної власності слід системно-

історично враховувати приписи статей 34, 35 Закону УРСР "Про власність", положення Постанови № 311, прийнятої на підставі Постанови Верховної Ради УРСР від 26.03.1991 "Про введення в дію Закону Української РСР "Про власність".

При цьому рішення органів місцевого самоврядування про прийняття у комунальну власність у процесі розмежування державного майна чи затвердження переліків об'єктів комунальної власності у зв'язку з таким розмежуванням, як і акти передачі державного майна від міністерств та інших відомств у комунальну власність органам місцевого самоврядування мають оцінюватись (з урахуванням загальних засад диспозитивності та змагальності судочинства) судами на предмет їх відповідності правовій підставі набуття такого права, зокрема, в контексті даного спору Закону УРСР "Про власність" і Постанови №311, оскільки у цьому разі рішення ради чи її виконкому, а також акт прийому-передачі об'єктів загальнодержавної власності у комунальну мають бути прийняті виключно до їх положень.

Таким чином, з огляду на те, що відповідні рішення органів місцевого самоврядування та їх виконавчих органів були прийняті ними самостійно, при їх оцінці необхідно враховувати наявність у цих органів повноважень на їх прийняття, а також те, що органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 15.03.2023 у справі № 910/20600/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109807568>.

4.4. Особливості правовідносин, які виникають на підставі охоронного договору між власником і володільцем майна, що належить до об'єктів культурної спадщини

Виходячи із системного аналізу змісту положень статей 18, 23–25 Закону України "Про охорону культурної спадщини" (в редакції, чинній на час укладення охоронного договору від 19.04.2006) укладенню охоронного договору, який за своєю правовою природою є адміністративним договором та має похідний характер, має передувати укладення цивільно-правового договору (найм (оренда), позичка, управління майном тощо), на підставі якого юридична або фізична особа за погодженням із центральним органом виконавчої влади у сфері охорони культурної спадщини набуває право користування об'єктом культурної спадщини, що є пам'яткою національного значення. При цьому особі, яка набула права володіння, користування чи управління пам'яткою, забороняється передавати цю пам'ятку у володіння, користування чи управління іншій особі.

На підставі охоронного договору між власником і володільцем майна, що належить до об'єктів культурної спадщини, не виникають договірні відносини, пов'язані з володінням і користуванням зазначеним майном та наявність яких виключає застосування такого способу захисту прав власника, як витребування майна шляхом віндикації, оскільки за змістом статті 387 ЦК України вказаний спосіб захисту застосовується до відносин речово-правового характеру

КГС ВС розглянув касаційну скаргу Фонду державного майна України на рішення Господарського суду міста Києва від 18.07.2017 та постанову Північного апеляційного господарського суду від 16.11.2022 у справі за позовом ФДМ до Закарпатської обласної ради, ДП "Клінічний санаторій "Карпати" та ПрАТ "Укрпрофоздоровниця" про визнання права власності на будівлю Палацу графа Шенборна за державою в особі ФДМ та витребування Палацу з незаконного володіння ДП "Клінічний санаторій "Карпати".

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позовна заява обґрунтовується тим, що рішенням Господарського суду міста Києва від 11.02.2010 у справі № 40/492, яке набрало законної сили з 31.05.2010, скасовано рішення Закарпатської облради від 23.05.2008 № 575 "Про внесення змін до об'єктів спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст області", рішення Чинадіївської селищної ради від 19.06.2008 № 464 "Про оформлення права спільної комунальної власності територіальних громад сіл, селищ, міст Закарпатської області на будівлю Палацу графа Шенборна (адміністративно-спальний корпус № 2 "Г-Г") в с. Карпати, № 1" і свідоцтво про право власності від 06.09.2008 серії САС № 0921546, видане виконавчим комітетом Чинадіївської селищної ради, які (рішення та свідоцтво) були підставою для внесення до Державного реєстру прав на нерухоме майно запису про належність спірної будівлі Облradі на праві спільної комунальної власності територіальних громад сіл, селищ, міст Закарпатської області. Однак станом на 26.09.2016 власником досі зазначено відповідача-1, що свідчить про оспорювання ним права державної власності на спірний об'єкт. Крім того, об'єкт державної власності - Палац перебуває на балансі та незаконно використовується відповідачем-2 як переданий разом із цілісним майновим комплексом санаторію "Карпати" під час створення ДП "Клінічний санаторій "Карпати", що також свідчить про невизнання відповідачем-2 і відповідачем-3 права державної власності на спірну будівлю.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, у задоволенні позову відмовлено повністю.

ОЦІНКА СУДУ

ВС рішенням суду першої інстанції та постановою суду апеляційної інстанції змінив, виклавши їх в редакції своєї постанови.

ВС, зазначив, що у разі порушення прав позивача (власника) з боку відповідача - 2 як фактичного користувача спірної будівлі належним

та ефективним способом захисту прав власника є вимога про усунення перешкод у користуванні належним позивачу майном (негаторний позов). Адже за змістом статті 391 ЦК України власник майна має право вимагати усунення перешкод у здійсненні ним права користування та розпорядження своїм майном.

Самі по собі обставини перебування об'єкта державної власності – Палацу на балансі ДП "Клінічний санаторій "Карпати" та його фактичного використання Санаторієм на підставі охоронного договору № 57, укладеного між Управлінням культури Закарпатської облдержадміністрації та ЗАТ "Укрпрофоздоровниця", не можуть свідчити про невизнання чи оспорювання відповідачем – 2 і відповідачем –3 права державної власності на спірну будівлю, оскільки, по – перше, факти належності Палацу державі Україна в особі ФДМ достовірно встановлено чинним судовим рішенням у справі № 40/492; по – друге, належним та ефективним способом захисту прав ФДМ як неволодіючого власника в разі фізичного утримання чи зайняття Санаторієм спірного нерухомого майна є вимога про усунення перешкод у володінні та користуванні майном (негаторний позов).

Виходячи із системного аналізу змісту положень статей 18, 23–25 Закону України "Про охорону культурної спадщини" (в редакції, чинній на час укладення охоронного договору від 19.04.2006 № 57), укладенню охоронного договору, який за своєю правовою природою є адміністративним договором та має похідний характер, має передувати укладення цивільно-правового договору (найм (оренда), позичка, управління майном тощо), на підставі якого юридична або фізична особа за погодженням з центральним органом виконавчої влади у сфері охорони культурної спадщини набуває право користування об'єктом культурної спадщини, що є пам'яткою національного значення. При цьому особі, яка набула права володіння, користування чи управління пам'яткою, забороняється передавати цю пам'ятку у володіння, користування чи управління іншій особі.

Таким чином, на підставі охоронного договору між власником і володільцем майна, що належить до об'єктів культурної спадщини, не виникають договірні відносини, пов'язані з володінням і користуванням зазначеним майном та наявність яких виключає застосування такого способу захисту прав власника, як витребування майна шляхом віндикації, оскільки за змістом статті 387 ЦК України вказаний спосіб захисту застосовується до відносин речово - правового характеру.

Наведеним правовим висновком повністю спростовуються як висновок судів попередніх інстанцій про відсутність підстав для задоволення віндикаційного позову саме з мотивів наявності договірних відносин між ПрАТ "Укрпрофоздоровниця" та державою в особі Управління культури Закарпатської облдержадміністрації, оформлених охоронним договором № 57, так і похідний

висновок судів про знаходження Палацу у володінні ПрАТ "Укрпрофоздоровниця" на законних підставах.

Разом з тим ВС погодився з висновком судів про відмову в задоволенні ввіндикаційного позову, однак з тих підстав, що спір про право власності держави в особі ФДМ на Палац було вирішено в межах розгляду справи № 40/492.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 16.02.2023 у справі № 907/742/16 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109129306#>

4.5. Підстави розірвання договору позички на користування нежилим приміщенням на вимогу позичкодавця

З огляду на системний аналіз змісту положень пункту 2 частини 2 статті 833 і пунктів 2, 3 частини 2 статті 834 ЦК України триваюче на час звернення позичкодавця з позовом про розірвання договору позички невиконання користувачем обов'язку з користування річчю особисто, за умови, коли передбачені договірним застереженням підстави законного користування іншою особою цією річчю до подання зазначеного позову вже відпали, є в розумінні пункту 2 частини 2 статті 834 ЦК України самостійною та достатньою підставою для розірвання договору позички на вимогу позичкодавця у зв'язку з допущеним користувачем істотним порушенням, яке (порушення) полягає в користуванні річчю не відповідно, а всупереч умовам такого договору.

При цьому зміну статусу фактичного користувача під час дії договору позички, яка (зміна) призвела до подальшого користування ним річчю всупереч умов договору, не слід ототожнювати із самочинною передачею речі в користування іншій особі, позаяк така самочинна передача, яка в часовому вимірі характеризується одноразовим, а не триваючим порушенням, на відміну від пункту 2 частини 2 статті 834 ЦК України, є зовсім іншою, тобто самостійною (окремою) підставою розірвання договору позички на вимогу позичкодавця, яку (підставу) може бути встановлено судом у ході вирішення конкретного господарського спору

КГС ВС розглянув касаційну скаргу Департаменту комунальної власності міста Києва виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) (далі - Департамент комунальної власності м. Києва, Департамент) на постанову Північного апеляційного господарського суду від 27.09.2022 у справі за позовом Департаменту комунальної власності міста Києва виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) до Міністерства соціальної політики України (далі - Мінсоцполітики України, Міністерство), Державної служби України з питань праці (далі - Держпраці) про розірвання договору позички та виселення з нежилых приміщень.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

30.12.2011 між Головним управлінням комунальної власності міста Києва виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації), правонаступником якого є позивач (Позичкодавець), та Мінсоцполітики України (Користувач) було укладено договір позички на користування нежитловим будинком. Договором передбачено, що Користувач, зокрема, має право самостійно визначати та розміщувати в приміщеннях будинку структурні підрозділи Мінсоцполітики України, центральні органи виконавчої влади, інститути, інспекції, підприємства, служби, центри, фонди, дирекції фондів, що відносяться до сфери управління Міністерства та/або діяльність яких спрямовується та координується Віце-прем'єр-міністром України - Міністром соціальної політики України.

Наказом позивача від 18.06.2020 створено робочу групу з перевірки стану використання та збереження об'єктів оренди, якій доручено здійснити обстеження з виїздом на місцезнаходження нерухомого об'єкта, що до якого виник спір у цій справі. Згідно з актом обстеження нежилых приміщень від 18.06.2020 під час проведення перевірки встановлено, що нежилі приміщення в будинку фактично використовує Держпраці, а не Мінсоцполітики України та/або його структурний підрозділ.

Позовна заява обґрунтовується тим, що за договором позички від 30.12.2011 спірним майном самочинно користується Держпраці, яка не є структурним підрозділом Мінсоцполітики України, не відноситься до сфери його управління та її діяльність не координується Міністерством. Крім того, відповідачем-1 порушено умови пункту 3.8 договору № 11/273 в частині виконання обов'язку з укладення договору страхування об'єкта позички.

За результатами нового розгляду справи рішенням господарського суду позов задоволено повністю, у зв'язку з обґрунтованістю позовних вимог. Постановою апеляційного господарського суду скасовано рішення господарського суду та ухвалено нове рішення про відмову в задоволенні позову повністю.

ОЦІНКА СУДУ

ВС постанову суду апеляційної інстанції скасував, а рішення суду першої інстанції залишив в силі.

ВС не погодився із висновком суду апеляційної інстанції в частині недоведеності позивачем усіх передбачених частиною 2 статті 834 ЦК України підстав для розірвання договору позички.

У цій справі колегія суддів сформулювала висновок, що виходячи із системного аналізу змісту положень пункту 2 частини 2 статті 833 і пунктів 2, 3 частини 2 статті 834 ЦК України, триваюче на час звернення позичкодавця з позовом про розірвання договору позички невиконання користувачем обов'язку з користування річчю особисто, за умови, коли передбачені договірним застереженням підстави законного користування іншою особою цією річчю до подання зазначеного позову вже відпали, є в розумінні пункту 2

частини 2 статті 834 ЦК України самостійною та достатньою підставою для розірвання договору позички на вимогу позичкодавця у зв'язку з допущеним користувачем істотним порушенням, яке (порушення) полягає у користуванні річчю не відповідно, а всупереч умовам такого договору.

При цьому зміну статусу фактичного користувача під час дії договору позички, яка (зміна) призвела до подальшого користування ним річчю всупереч умов договору, не слід ототожнювати із самочинною передачею речі в користування іншій особі, позаяк така самочинна передача, яка в часовому вимірі характеризується одноразовим, а не триваючим порушенням, на відміну від пункту 2 частини 2 статті 834 ЦК України, є зовсім іншою, тобто самостійною (окремою) підставою розірвання договору позички на вимогу позичкодавця, яку (підставу) може бути встановлено судом у ході вирішення конкретного господарського спору.

З огляду на зазначене, ВС погодився з аргументами скаржника (позивача) про те, що триваюче користування майном Держпраці, діяльність якої на час звернення з цим позовом і на теперішній час вже не спрямовується та не координується Міністром соціальної політики, отже, не підпорядкованій Мінісоцполітики України, свідчить, що таке користування відбувається всупереч умовам договору позички, а тому вказане триваюче порушення є підставою для розірвання цього договору згідно з пунктом 2 частини 2 статті 834 ЦК України .

Також, колегія суддів погодилася з висновком суду першої інстанції про наявність передбачених частиною 1 статті 785 ЦК України підстав для задоволення позовної вимоги про виселення відповідача – 2 із займаних приміщень, яка (вимога) є похідною від вимоги про розірвання договору позички, оскільки правомірність поширення на спірні правовідносин вказаної норми цивільного законодавства, якою врегульовано обов'язки наймача в разі припинення договору найму, зумовлена відсилочною нормою частини 3 статті 827 ЦК України, згідно з якою до договору позички застосовуються положення Гл. 58 (Найм (оренда)) цього Кодексу.

Враховуючи положення частини 3 статті 827 ЦК України та зважаючи на обставини укладення між позивачем і відповідачем – 1 безстрокового договору позички, тобто на невизначений строк, ВС звертає увагу на передбачене пунктом 2 частини 2 статті 763 цього Кодексу (Глава 58 (Найм (оренда)) право кожної зі сторін договору найму нерухомого майна, укладеного на невизначений строк, відмовитися від договору в будь-який час, письмово попередивши про це другу сторону за три місяці.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 31.01.2023 у справі № 910/18749/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108903072#>

5. справи у спорах, що виникають із правочинів, зокрема договорів

5.1. Стягнення з юридичної особи, яка є власником ізольованого нежитлового приміщення в будинку, боргу з оплати послуг з управління та утримання будинків, споруд і прибудинкових територій у багатоквартирному будинку

Відповідач, як власник нежитлового приміщення у багатоквартирному будинку, є співвласником усього спільного майна багатоквартирного будинку.

Тож те, що нежитлове приміщення не належить до категорії допоміжних приміщень (не призначене для забезпечення експлуатації будинку та побутового обслуговування його мешканців), є ізольованим, а інші мешканці багатоквартирного будинку не є його співвласниками, не виключає наявності у відповідача статусу співвласника багатоквартирного будинку, що породжує виникнення відповідних прав та обов'язків стосовно утримання спільного майна.

Разом із цим послуга з управління багатоквартирним будинком є житловою, а не комунальною, співвласник не звільняється від обов'язку оплати цих послуг у разі укладання індивідуальних договорів про постачання електричної енергії, про надання послуг із централізованого опалення та постачання гарячої води

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ТОВ "Керуюча компанія "Домком Суми" на рішення Господарського суду Сумської області від 14.06.2022 та постанову Північного апеляційного господарського суду від 12.10.2022 у справі за позовом ТОВ "Керуюча компанія "Домком Суми" до ТОВ "Аптека 235" про стягнення 174 133, 78 грн., у тому числі: 152 024, 82 грн боргу з оплати за житлово-комунальні послуги, 15 418, 70 грн інфляційного збільшення суми боргу, 6 690, 26 грн 3% річних.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Відповідач є власником нерухомого майна у багатоквартирному будинку. Цей будинок віднесено до переліку будинків, щодо яких позивач надає послуги з утримання будинків, споруд та прибудинкових територій на підставі укладеного з Департаментом інфраструктури міста Сумської міської ради договору. За умовами цього договору позивач зобов'язаний укласти договори зі споживачами про надання послуг з утримання будинків і споруд та прибудинкових територій; укласти договори з власниками (користувачами, споживачами) нежитлових приміщень на участь в утриманні будинків, споруд та прибудинкових територій.

Рішенням зборів співвласників визначено позивача управителем та затверджено умови договору з управителем. Позивач, як управитель, уклав з уповноваженою особою співвласників договір про надання послуг з управління багатоквартирним будинком.

Відповідач неодноразово звертався до Керуючої компанії з листами щодо пропозиції укласти окремий двосторонній договір та щодо заперечень на акти виконаних робіт, оскільки право на укладення господарських договорів з приводу надання житлово-комунальних послуг уповноваженою особою можливе лише у разі участі в ОСББ.

Сторони не уклали окремий договір на надання житлово-комунальних послуг відповідачу.

В обґрунтування позовних вимог позивач посилається на не виконання відповідачем, власником нежитлового приміщення у багатоквартирного будинку, обов'язку з оплати послуг з управління та утримання будинків, споруд та прибудинкових територій у багатоквартирному будинку за період грудень 2018 - листопад 2021 року. Вартість послуг позивач визначив, виходячи з тарифу, затвердженого виконкомом місцевої ради, та ціною послуги з управління, що визначена договором про надання послуг з управління багатоквартирним будинком, що укладено із співвласниками.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою суду апеляційної інстанції, в задоволенні вказаного позову було відмовлено.

ОЦІНКА СУДУ

ВС, скасовуючи судові рішення попередніх інстанцій та передаючи цю справу на новий розгляд до місцевого господарського суду, виходив, зокрема, з такого.

Відповідач є власником нежитлового приміщення у багатоквартирному будинку, тому є співвласником всього спільного майна багатоквартирного будинку.

Те, що нежитлове приміщення не належить до категорії допоміжних приміщень (не призначене для забезпечення експлуатації будинку та побутового обслуговування його мешканців), є ізольованим, а інші мешканці багатоквартирного будинку не є його співвласниками, не виключає наявності у відповідача статусу співвласника багатоквартирного будинку, що породжує виникнення відповідних прав та обов'язків стосовно утримання спільного майна.

При цьому послуга з управління багатоквартирним будинком є житловою, а не комунальною, співвласник не звільняється від обов'язку оплати цих послуг у разі укладання індивідуальних договорів про постачання електричної енергії, про надання послуг з централізованого опалення та постачання гарячої води.

Тому те, що відповідач уклав договори про постачання електричної енергії, про надання послуг з централізованого опалення та постачання гарячої води, не може бути підставою для відмови в позові, оскільки ці договори стосуються комунальних послуг, а предметом спору у справі є послуги з управління багатоквартирним будинком, що є житловою послугою.

Разом з тим аргументи відповідача щодо неповідомлення його про дату, місце проведення зборів співвласників й не голосування за прийняте рішення,

(яким визначено позивача управителем та затверджено умови договору з управителем) не можуть бути підставою для ухвалення рішення про відмову в позові у справі, що розглядається, оскільки відповідно до частини 7 статті 10 Закону України "Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку" рішення зборів співвласників є обов'язковими для всіх співвласників, включаючи тих, які набули право власності на квартиру чи нежитлове приміщення після прийняття рішення.

Рішення загальних зборів та інших органів управління господарського товариства, які є за своєю правовою природою актами, є дійсними, якщо у судовому порядку не буде встановлено інше, тобто існує презумпція легітимності рішень відповідних органів управління.

Крім того, слід враховувати, що особливістю договору про надання послуг з управління є те, що він укладається не безпосередньо споживачем, а особою, уповноваженою співвласниками за рішенням зборів співвласників.

Після укладення договору з управителем укладання окремого договору з власником нежитлового приміщення не вимагається, тому його відсутність не може бути підставою для відмови в позові. Управитель має обов'язок надіслати кожному співвласнику примірник такого договору (змін до нього), завірений підписом управителя.

Права та обов'язки управителя та споживача (співвласника) виникають безпосередньо з договору про надання послуги з управління, що укладений особою, уповноваженою співвласниками, але це не звільняє управителя від обов'язку доводити надання таких послуг за цим договором, якщо співвласник (споживач) заперечує факт отримання таких послуг.

Тож, оскільки відповідач не заперечував обставини отримання договору про надання послуг з управління, то відповідно до статті 11 Закону України "Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку", статті 9 Закону України "Про житлово-комунальні послуги" зобов'язаний був здійснювати оплату з управління щомісяця у розмірі та строки, що визначені у договорі з управителем, крім випадків, коли мало місце надання послуги невідповідної якості (що має підтверджуватися споживачем у встановленому порядку).

Крім того, що ж до оплати послуг з технічного обслуговування ліфтів, то ліфт є допоміжним приміщенням, тому співвласник (власник нежитлового приміщення) несе витрати на його обслуговування.

Співвласники сплачують внески (платежі) не за користування майном (ліфтами), а беруть участь у покритті витрат на його утримання відповідно до статті 5 Закону України "Про житлово-комунальні послуги", частини 2 статті 7 Закону України "Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку".

При цьому згідно зі загальним правилом, витрати на управління багатоквартирним будинком кожний співвласник несе пропорційно до його частки співвласника, незалежно від обставин використання спільного майна. Інше може бути визначено рішенням зборів співвласників або законодавством.

У справі, що розглядається, не встановлено обставин, які б підтверджували, що рішенням загальних зборів співвласників чи договором погоджено інший порядок несення витрат на управління багатоквартирним будинком для власника нежитлового приміщення у багатоквартирному будинку. Законодавством також таких особливостей не передбачено, тому за загальним правилом відповідач несе витрати на управління багатоквартирним будинком пропорційно до розміру частки співвласника.

Водночас управитель зобов'язаний вести облік доходів, витрат, кількісних і якісних показників надання послуги щодо кожного багатоквартирного будинку та кожної складової послуги окремо. Тому у разі виникнення спору зі споживачем (співвласником) щодо ненадання, надання не в повному обсязі управитель повинен доводити надання таких послуг за цим договором шляхом подання відповідних доказів на підтвердження своїх вимог.

У цій справі позивач на підтвердження факту надання послуги протягом періоду, за який управитель нараховує споживачу плату за послуги, до позовної заяви надав докази у справі (акти виконаних робіт, тощо).

Суди ці докази не дослідили на предмет підтвердження надання послуги з управління багатоквартирним будинком, оскільки ці акти не підтверджують надання послуг саме відповідачеві (висновок суду першої інстанції), їх зміст не дозволяє ідентифікувати як такі, що охоплюються переліком витрат на утримання будинку, визначеним в додатку № 5 "Кошторис витрат на утримання будинку та прибудинкової території" до договору, який до матеріалів справи не додано (висновок суду апеляційної інстанції).

ВС зазначив, що такі висновки судів є передчасними, оскільки за договором з управління багатоквартирним будинком послуга надається всім співвласникам, а не конкретно відповідачу; додаток № 5 "Кошторис витрат на утримання будинку та прибудинкової території" був долучений до позову, що свідчить про порушення норм процесуального права: суд не дослідив докази щодо обставин, що мають істотне значення для справи.

Відтак, враховуючи, що докази позивача на підтвердження обставин виконання договору про надання послуги з управління багатоквартирним будинком не були предметом дослідження в судах обох інстанції, ВС, передаючи справу до місцевого господарського суду, вказав, що під час нового розгляду суду слід встановити обставини щодо наявності (відсутності) факту надання послуг з управління багатоквартирним будинком, обсягу фактично наданої послуги та фактично понесених управителем витрат на надання такої послуги, надавши оцінку як зібраним у справі доказам в цілому, так і кожному доказу (групі однотипних доказів), який міститься у справі, мотивувати відхилення або врахування кожного доказу (групи доказів).

5.2. Право Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, на припинення торгів

Право припинити торги існує в Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (далі – Агентство, АРМА), до моменту їх завершення (включаючи перші, повторні торги або торги, які не відбулися), а припинення торгів має наслідком зняття активу з реалізації. При цьому застосування сполучника "та" (з огляду на відсутність інших альтернатив на кшталт застосування сполучника "або", "та/або" та інших), вказує на те, що припинення торгів і зняття активу з реалізації є пов'язаними діями.

Отже, беручи до уваги те, що 1) торги проводяться не Агентством, а спеціально визначеним організатором торгів, 2) право Агентства спрямоване на припинення дії саме організатора торгів з реалізації майна, таке право може поширюватися на відносини з моменту передачі майна для реалізації до моменту завершення торгів (перших або повторних), який визначений у пункті 10 Порядку реалізації арештованих активів на електронних торгах, затвердженого постановою КМУ від 27.09.2017 № 719 (далі – Порядок)

КГС ВС розглянув касаційну скаргу Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів на постанову Північного апеляційного господарського суду від 10.11.2022 у справі за позовом ТОВ "ГОЛДЕНФЛОРА" до Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, Державного підприємства "СЕТАМ" про визнання переможцем електронних торгів, визнання електронних торгів такими, що відбулися та зобов'язання вчинити дії.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

31.12.2021 Агентство направило ДП "СЕТАМ" заявку про передачу майна для реалізації на електронних торгах. 19.04.2022 на веб-сайті відповідача-2 було розміщено інформаційне повідомлення про електронні торги із реалізації майна за стартовою ціною реалізації майна, встановленою на підставі Звіту з оцінки майна від 11.02.2022.

29.04.2022 до Агентства надійшов лист ТОВ "Експертно-консультаційний центр" з проханням не проводити реалізацію майна за ціною, що була визначена в результаті розрахунку в Звіті від 11.02.2022, та направити його на доопрацювання й усунення неточностей для запобігання порушень інтересів держави, потенційних покупців та власників майна.

Однак, 29.04.2022 на офіційному сайті відповідача-2 було опубліковано інформацію про проведення електронних торгів з продажу майна. За наслідками електронних торгів із реалізації майна позивача було визнано переможцем, адже на момент їх завершення саме від нього надійшла найвища цінова

пропозиція. Також ТОВ "ГОЛДЕНФЛОРА" було підписано протокол електронних торгів і в установлені строки сплачено кошти за придбане майно на рахунок відповідача – 1, зазначений в протоколі електронних торгів. Однак, Агентство повідомило позивачу про неможливість оформлення та видачі акта про реалізацію майна, оскільки на підставі листа відповідача – 1 електронні торги із реалізації майна були припинені відповідачем – 2.

У зв'язку з наведеним ТОВ "ГОЛДЕНФЛОРА", вважаючи, що його права та законні інтереси порушуються вказаними діями Агентства та ДП "СЕТАМ", звернулося з цим позовом до суду.

Рішенням господарського суду у задоволенні вказаного позову відмовлено. Апеляційний господарський суд рішення господарського суду першої інстанції скасував та прийняв нове рішення про задоволення позову.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС, розглянувши касаційну скаргу Агентства на постанову суду апеляційної інстанції, скасував оскаржувану постанову та направив справу на новий розгляд до господарського суду апеляційної інстанції, зазначивши таке.

Скаржник посилався на відсутність висновку ВС про застосування норми права у подібних правовідносинах щодо практичної реалізації пункту 11 Порядку за умови наявності обґрунтованої інформації про суттєве заниження ринкової вартості активу, який реалізується.

Вказаним пункту 11 Порядку передбачено, що АРМА має право у будь-який час припинити електронні торги та зняти актив з реалізації у разі припинення дії визначеної законом підстави для реалізації активу або виявлення обставин, що перешкоджають реалізації активу відповідно до цього Порядку. У разі припинення електронних торгів та зняття активу з реалізації електронні торги визнаються такими, що не відбулися.

ВС дійшов висновку, що право припинити торги існує у Агентства до моменту їх завершення (включаючи перші, повторні торги або торги, які не відбулися), а припинення торгів має наслідком зняття активу з реалізації. При цьому застосування сполучника "та" (з огляду на відсутність інших альтернатив на кшталт застосування сполучника "або", "та / або" та інших), вказує на те, що припинення торгів і зняття активу з реалізації є пов'язаними діями.

Отже, приймаючи до уваги те, що 1) торги проводяться не Агентством, а спеціально визначеним організатором торгів, 2) право Агентства спрямовано на припинення дії саме організатора торгів з реалізації майна, таке право може поширюватись на відносини з моменту передачі майна для реалізації до моменту завершення торгів (перших або повторних), який визначений у пункту 10 Порядку.

Інше тлумачення цього пункту та зміщення моменту існування права припинити торги на невизначений час, зокрема, надання відмови про вчинення дій пов'язаних з організацією реалізації майна в будь-який час до моменту виконання обов'язку з передачі майна створювало б невиправдано широку

дискрецію Агентства (та, відповідно, корупційні ризики), яка могла б використовуватись для створення умов для забезпечення перемоги у торгах конкретних осіб.

Водночас щодо можливості припинення торгів у разі виявлення обставин, що перешкоджають реалізації активу, ВС зауважив, що зазначений перелік таких обставин законодавчо не визначений, не є вичерпним і, вочевидь, обставина щодо визначення вартості майна, яке передано на реалізацію, що не відповідає критерію ринковості ціни є тією обставиною на підставі, якої АРМА мала право припинити торги.

Крім того, реалізація арештованого майна за цінами, які є нижчими від ринкових прямо суперечить вимогам законодавства і, у випадку укладення такого правочину, АРМА буде вимушена звертатись до суду щодо його недійсності.

Таким чином, зважаючи на те, що для правильного вирішення спору у цій справі необхідне встановлення обставин, зокрема, щодо обґрунтованості ринкової ціни товару та ціни, яка була визначена за результатами проведених торгів, та оцінка відповідних доказів, а суд касаційної інстанції позбавлений можливості їх встановити в силу приписів статті 300 ГПК України, та враховуючи, що порушення правових норм було допущено судом апеляційної інстанції, ВС скасував оскаржувану постанову та направив справу на новий розгляд до господарського суду апеляційної інстанції.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 15.03.2023 у справі № 910/4490/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109747330>

5.3. Нарахування та стягнення пені, 3 % річних та інфляційних втрат за несвоєчасну оплату балансуєної електричної енергії

Наявність особливого алгоритму розподілу коштів на спеціальних рахунках, впровадженого у зв'язку з особливістю здійснення розрахунків на ринку електричної енергії, не виключає застосування до споживача загальних норм статті 625 ЦК України.

З огляду на умови договору про участь у балансуєному ринку та положення статті 625 ЦК України наявні підстави для нарахування та стягнення пені, 3 % річних та інфляційних втрат за несвоєчасну оплату балансуєної електричної енергії

ОП КГС ВС розглянула касаційну скаргу ПрАТ "Національна енергетична компанія "Укренерго" на рішення господарського суду міста Києва від 10.11.2021 та постанову Північного апеляційного господарського суду від 13.09.2022 у справі за позовом ПрАТ "Укргідроенерго" до ПрАТ "НЕК "Укренерго" про стягнення заборгованості за договором про участь у балансуєному ринку (далі – договір) у розмірі 1 353 952 137, 15 грн., з яких: 1 127 282 668, 26 грн.

заборгованості за балансуєчу електроенергію; 67 847 372, 87 грн. пені; 78 909 786, 78 грн. штрафу; 62 995 396, 57 грн. інфляційних втрат; 16 916 912,67 грн. – 3% річних.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

26.05.2019 ПрАТ "НЕК "Укренерго" приєднало ПрАТ "Укргідроенерго" до умов Договору про участь у балансуєчому ринку. У відповідності до умов Договору та Правил ринку, затверджених постановою НКРЕКП від 14.03.2018 № 307 зі змінами та доповненнями, ПрАТ "Укргідроенерго" було продано ПрАТ "НЕК "Укренерго" електричну енергію, що підтверджується актами купівлі-продажу балансуєчої електричної енергії, які були підписані відповідачем без зауважень та заперечень.

За продану у жовтні - грудні 2020 року балансуєчу електричну енергію ПрАТ "Укргідроенерго" у жовтні 2020 року – січні 2021 року виставило відповідачу рахунки на оплату на загальну суму 1 132 566 959,82 грн.

Відповідач свої зобов'язання за цим Договором належним чином не виконував, здійснював оплату за продану балансуєчу електричну енергію частково та з порушенням строків, встановлених Договором.

За розрахунком позивача, станом на день подання позову до суду (09.06.2021) у відповідача існувала заборгованість у розмірі 1 127 282 668,26 грн. Також внаслідок неналежного виконання відповідачем своїх грошових зобов'язань за Договором позивач нарахував на суму боргу 67 847 372,87 грн. пені, 78 909 786,78 грн. штрафу, 62 995 396,57 грн. інфляційних втрат, 16 916 912,67 грн. - 3% річних.

Рішенням господарського суду позов задоволено частково; стягнуто з ПрАТ "НЕК "Укренерго" 67 847 372,87 грн. пені, 78 909 786,78 грн. штрафу, 62 995 396,57 грн. інфляційних втрат, 16 916 912,67 грн. - 3% річних; в іншій частині позову відмовлено.

Постановою апеляційного господарського суду скасовано рішення господарського суду у частині задоволення позову про стягнення штрафу; прийнято в цій частині нове рішення, яким у задоволенні позову відмовлено; в іншій частині рішення місцевого суду залишено без змін; здійснено розподіл судових витрат.

ОЦІНКА СУДУ

ВС рішення господарського суду (у частині, яка залишена без змін постановою апеляційного господарського суду) та постанову апеляційного господарського суду у справі залишив без змін з огляду на таке.

Як вбачається з матеріалів справи, впродовж розгляду цієї справи відповідач послідовно зазначав про відсутність його вини у простроченні виконання своїх зобов'язань за укладеним між сторонами договором з посиланням на те, що ПрАТ НЕК "Укренерго" оплачує придбану балансуєчу електричну енергію з поточного рахунку зі спеціальним режимом використання

оператора системи передачі, у зв'язку з чим оплата здійснюється після надходження коштів на цей рахунок від інших учасників балансуючого ринку.

Законом України "Про ринок електричної енергії", Правилами ринку, затвердженими постановою Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, від 14.03.2018 № 307 не визначені строки (терміни) виконання зобов'язання щодо оплати. В той же час, такі строки встановлені в пункті 4.3 укладеного між сторонами договору. Зазначені Правила ринку, в свою чергу, регулюють лише питання направлення (надсилання, виставлення) рахунків і також не визначають строки (терміни) виконання зобов'язання щодо оплати.

Пунктом 4.4 договору сторони погодили, що у разі порушення строків розрахунків відповідно до Правил ринку та/або цього договору постачальник послуг балансування має право нарахувати пеню в розмірі 0,1% від суми прострочення платежу (але не більше подвійної облікової ставки НБУ, яка діє на день прострочення) за кожен день такого прострочення у порядку, передбаченому ГК України.

Водночас положення договору не містять будь-яких застережень щодо використання відповідачем поточного рахунку зі спеціальним режимом використання, та, відповідно, умови про розрахунок за продану електричну енергію лише з такого рахунку та/або за умови наявності коштів на такому рахунку.

З огляду на умови договору та положення статті 625 ЦК України, ВС погодився з висновками судів попередніх інстанцій про наявність підстав для нарахування та стягнення пені, 3% річних та інфляційних втрат за несвоєчасну оплату балансуючої електричної енергії.

Твердження заявника про те, що прострочення виконання грошового зобов'язання виникло не з його вини, є неспроможними, оскільки ця обставина не впливає на обсяг його зобов'язань як боржника, що прострочив грошове зобов'язання, а наявність особливого алгоритму розподілу коштів на спеціальних рахунках, впровадженого у зв'язку з особливістю здійснення розрахунків на ринку електричної енергії, не виключає можливість застосування до спірних правовідносин положень загальних норм матеріального права.

Аналогічна правова позиція викладена у постановках ВС від 08.02.2022 у справі № 910/6635/21, від 15.06.2022 у справі № 910/6639/21, від 08.06.2022 у справі № 910/6636/21, від 18.10.2022 у справі № 910/6578/21, й ОП КГС ВС не вбачає підстав для відступу від висновків, наведених у цих постановках.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 03.02.2023 у справі № 910/9374/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109046069#>.

5.4. Зменшення судом розміру штрафу, передбаченого статтею 116 Статуту залізниць, на підставі статті 551 ЦК України та статті 233 ГК України

Відсутність у Статуті залізниць норми про можливість зменшення неустойки за клопотанням боржника не може обмежувати право останнього на звернення до суду з клопотанням на підставі частини 3 статті 551 ЦК України та частини 1 статті 233 ГК України. Суд має розглянути таке клопотання з урахуванням наведених заявником доводів та конкретних обставин справи

КГС ВС розглянув касаційну скаргу АТ "Українська залізниця" в особі Регіональної філії "Придніпровська залізниця" АТ "Українська залізниця" на рішення Господарського суду Дніпропетровської області від 28.07.2022 та постанову Центрального апеляційного господарського суду від 24.10.2022 у справі за позовом ПрАТ "Північний гірничо-збагачувальний комбінат" (далі – Товариство) до АТ "Українська залізниця" в особі Регіональної філії "Придніпровська залізниця" АТ "Українська залізниця" (далі – Залізниця) про стягнення штрафу за несвоєчасну доставку вантажу у розмірі 98 252,60 грн.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

У листопаді 2021 року Залізниця до станції призначення Рядова та Терни Придніпровської залізниці здійснила перевезення вантажу. Одержувач - Товариство. Перевезення оформлені залізничними накладними.

Залізниця доставила вантаж на адресу Товариства у листопаді 2021 року з прострочкою.

Позовні вимоги обґрунтовані тим, що Залізниця доставила вантаж із порушенням встановленого терміну доставки, визначеного статтею 41 Статуту залізниць, та Правилами обчислення термінів доставки вантажу (далі - Правила), затвердженими наказом Міністерства транспорту України від 21.11.2000 № 644.

Залізниця заперечувала, оскільки при розрахунку штрафу не враховані акти затримки. Така затримка сталась не з вини Залізниці.

Також Залізниця заявила клопотання про зменшення розміру нарахованого штрафу до 1 грн, яке мотивовано таким:

- Товариство не вказало, що йому спричинені збитки, а тому розмір штрафу значно перевищує збитки;
- залізнична інфраструктура постраждала від систематичних ракетних обстрілів російської федерації (наводить перелік майна, яке зруйновано та пошкоджено);
- Залізниця внесена до переліку підприємств, які мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави (постанова Кабінету Міністрів України (далі - КМУ) від 04.03.2015 № 83);
- відповідно до постанови КМУ від 04.11.2015 № 891 залізничний транспорт здійснює військові залізничні перевезення, у зв'язку з чим, рухомий

склад повинен утримуватися у справному стані і своєчасно проходити обслуговування;

- військова агресія російської федерації, що є загальновідомим фактом (частина третя статті 75 ГПК України), зумовила виконання Залізницею евакуаційних рейсів, здійснення перевезень для потреб Збройних Сил України, що теж є загальновідомим фактом і також підтверджується органами державної влади та місцевого самоврядування і публікаціями у засобах масової інформації;

- зобов'язання з перевезення за заявленими накладними виконані в повному обсязі;

- порушення зобов'язання мало місце до початку військової агресії російської федерації, проте наведене не нівелює права суду за наявності обставин на дату розгляду спору зменшити розмір неустойки.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою суду апеляційної інстанції, заявлені у цій справі позовні вимоги задоволено.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС вказані рішення попередніх судових інстанцій змінив, зазначивши таке.

Скаржник, звертаючись з касаційною скаргою, не оскаржує судові рішення в частині висновків щодо суті позовних вимог (наявність прострочення зі своєчасної поставки товару, що є підставою для нарахування штрафу). Відповідач фактично не погоджується з висновком судів попередніх інстанцій щодо відсутності у спірних правовідносинах виняткових випадків для зменшення неустойки на підставі статті 551 ЦК України та статті 233 ГК України.

Щодо цього ВС зауважив, що відсутність у Статуті залізниць норми про можливість зменшення неустойки за клопотанням боржника не може обмежувати право останнього на звернення до суду з клопотанням на підставі частини 3 статті 551 ЦК України та частини 1 статті 233 ГК України. Суд має розглянути таке клопотання з урахуванням наведених заявником доводів та конкретних обставин справи.

Таким чином, висновок судів попередніх інстанцій про те, що Статутом залізниць не передбачено зменшення штрафу, не виключає можливості застосування до таких правовідносин статті 551 ЦК України, статті 233 України, на які посилався відповідач.

Водночас ВС зазначив, що суди помилково не врахували ту обставину, що хоча доставку було здійснено з простроченням термінів, передбачених статтею 41 Статуту залізниць та Правилами обчислення термінів доставки вантажу, затвердженими наказом Міністерства транспорту України від 21.11.2000 № 644, однак саме зобов'язання з доставки було виконано, тобто судами не враховано ступінь виконання боржником, що є окремою підставою для зменшення розміру неустойки, передбаченою частини 1 статті 233 ГК України.

Також суди попередніх інстанцій не врахували інших обставин, що мають істотне значення в контексті застосування частини 3 статті 551 ЦК України,

зокрема, обставини щодо необхідності дотримання залізницею військово-транспортного обов'язку в умовах воєнного стану (виконання планів перевезення, надання рухомого складу для військових залізничних перевезень, утримання рухомого складу у справному стані, тощо), що передбачає матеріально-технічне забезпечення і не може не залежати від фінансового становища підприємства.

Тож, з огляду на те, що залізниця має стратегічне значення для економіки та безпеки держави, на неї покладено обов'язок щодо утримання у справному стані рухомого складу для забезпечення діяльності Збройних Сил України, суди попередніх інстанцій помилково не врахували такі інші обставини, які мають істотне значення, оскільки вони заслуговують на увагу в розумінні частини 1 статті 233 ГК України та частини 3 статті 551 ЦК України.

Отже, за висновками ВС, суди попередніх інстанцій правильно встановивши фактичні обставини справи, які мають суттєве значення для її вирішення, оцінивши докази у їх сукупності, встановивши факт виконання залізницею зобов'язання з незначною прострочкою, дійшли помилкового висновку про відсутність підстав для застосування частини 1 статті 233 ГПК України та частини 3 статті 551 ЦК України. Суди попередніх інстанцій не навели конкретних мотивів відхилення доводів залізниці щодо таких підстав для зменшення розміру неустойки, як (I) фактичне виконання зобов'язання (ступінь виконання); (II) важливе стратегічне значення підприємств боржника для економіки, безпеки і оборони держави (інший інтерес, інші обставини), чим припустились порушення норм матеріального права, зокрема, частини 3 статті 551 ЦК України та частини 1. статті 233 ГК України.

За таких обставин, ВС, враховуючи загальні засади цивільного законодавства, передбачені статтею 3 ЦК України (справедливість, добросовісність, розумність) та необхідністю забезпечення балансу інтересів сторін дійшов висновку про можливість зменшити розмір заявленого до стягнення штрафу на 50 % від заявленої суми до 49 126, 30 грн.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 27.03.2023 у справі № 904/934/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109897995>.

5.5. Відмова у стягненні пені за несвоєчасну сплату процентів за користування кредитом з огляду на мораторій, встановлений статтею 2 Закону України "Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції"

Відповідно до частини 1 статті 2 Закону України "Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції" забороняється нарахування пені на основну суму заборгованості із зобов'язань за кредитними договорами. До зобов'язання за кредитним договором, зокрема, належать і зобов'язання

зі сплати процентів, що прямо впливає з положень частини 1 статті 1048, частини 1 статті 1054 та статті 1056-1 ЦК України.

Ураховуючи, що проценти за користування кредитом є зобов'язанням за кредитним договором і складовим елементом плати за наданий кредит, що разом із тілом кредиту становлять загальну суму боргу і охоплюються поняттям "основна сума заборгованості із зобов'язань за кредитом", визначеним частиною 1 статті 2 Закону України "Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції", підстав для нарахування пені на прострочену заборгованість зі сплати процентів за користування кредитом немає

ОП КГС ВС розглянула касаційну скаргу ТОВ "Профінанс Груп" на постанову Північного апеляційного господарського суду від 27.09.2022 у справі за позовом ТОВ "Профінанс Груп" до АТ "Українська залізниця", за участю третьої особи ДП "Донецька залізниця" та Прокуратури міста Києва, про стягнення процентів за користуванням кредитом і 3 % річних та пені за порушення строків сплати кредиту.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позовні вимоги обґрунтовані неналежним виконанням ДП "Донецька залізниця" умов кредитних договорів від 07.11.2013 № 13.11-555, № 13.11-556 та № 13.11-557, зобов'язання за якими перейшли до АТ "Українська залізниця" в порядку правонаступництва.

Справа розглядалася неодноразово. Судом апеляційної інстанції під час нового розгляду цієї справи (з урахуванням вказівок, викладених у постанові ВС, якою було скасовано постанову суду апеляційної інстанції в частині стягнення пені і в цій частині справу направлено на новий розгляд до суду апеляційної інстанції) встановлено, що позичальником за кредитними договорами була юридична особа – ДП "Донецька залізниця", яка зареєстрована у населеному пункті, на території якого здійснювалася антитерористична операція, а саме у місті Донецьку, правонаступником якої є відповідач у справі АТ "Українська залізниця".

За результатами нового розгляду справи, постановою апеляційного господарського суду рішення суду першої інстанції скасовано в частині стягнення пені та відмовлено у задоволенні позовних вимог щодо стягнення пені за порушення строків повернення суми кредитів та пені за порушення строків сплати процентів за користування кредитом.

Постанова суду апеляційної інстанції обґрунтована тим, що до спірних правовідносин у частині нарахування пені за прострочення сплати тіла кредиту підлягає застосуванню мораторій, встановлений статтею 2 Закону України "Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції" (далі – Закон № 1669-VII), оскільки:

- Залізниця є правонаступником Підприємства з 21.10.2015, яке провадило свою діяльність на території Донецької області, на території антитерористичної операції;

- господарська діяльність як правопередника, так і правонаступника здійснювалися/здійснюються на території проведення антитерористичної операції;

- положеннями Закону № 1669-VII не передбачено обов'язкового постійного здійснення господарської діяльності на території проведення антитерористичної операції, як умови звільнення від нарахування штрафних санкцій, тоді як достатньо факту реєстрації та здійснення господарської діяльності на відповідній території у період з 14.04.2014;

- реєстрація Залізниці в місті Києві не спростовує того, що Підприємство здійснювало господарську діяльність, яка наразі здійснюється Залізницею в особі регіональної філії "Донецька залізниця" на території проведення антитерористичної операції;

- у розумінні положень статті 58 Конституції України приписи статті 2 Закону № 1669-VII щодо заборони нарахування пені з 14.04.2014 мають ретроспективну дію для спірних правовідносин та не містять жодних виключень щодо їх незастосування;

- у частині відмови задоволення вимог про стягнення пені на проценти за користування кредитом апеляційний суд керувався висновками, викладеними у постановках Верховного Суду від 05.06.2018 у справі № 905/1585/15, від 04.09.2018 у справі № 905/2424/17, від 27.08.2019 у справі № 905/2746/16, від 12.11.2019 у справі № 905/86/15, від 24.09.2020 у справі № 905/2852/16, що за своєю правовою природою сплата процентів є складовою основного зобов'язання за кредитним договором, а відтак мораторій на нарахування пені, передбачений Законом № 1669-VII, застосовується і до вимог про стягнення пені, нарахованої на несвоєчасну сплату процентів;

- висновки Верховного Суду, викладені у постанові від 10.12.2020 у справі №910/3262/16, не підлягають врахуванню, оскільки, вони суперечать раніше висловленому Верховним Судом висновку, викладеному у зазначених постановках, а ухвалюючи постанову від 10.12.2020 суд касаційної інстанції не відступив від попередніх висновків.

ОЦІНКА СУДУ

Підставою передачі цієї справи на розгляд ОП КГС ВС визначено необхідність відступлення від висновку, викладеного у пункті 105.3 постанови ВС від 10.12.2020 у справі № 910/3262/16, згідно з яким дія Закону № 1669-VII не поширюється на стягнення пені за несвоєчасне повернення процентів за користування кредитом, а поширюється лише на нарахування штрафних санкцій на основну суму заборгованості (тіло кредиту) за кредитними зобов'язаннями.

Так, колегія суддів КГС ВС, передаючи справу на розгляд ОП КГС ВС, зазначила, що ВС у постановках від 04.06.2018 у справі № 905/2424/17 від

27.08.2019 у справі № 905/2749/16 погодився з висновком судів попередніх інстанцій про відсутність підстав для нарахування відповідачу та стягнення з нього пені на основну суму заборгованості із зобов'язань за кредитним договором, оскільки місцезнаходженням відповідача є територія проведення антитерористичної операції, а Законом № 1669-VII встановлено мораторій щодо нарахування юридичним особам, які зареєстровані на території населених пунктів, які знаходяться в зоні проведення антитерористичної операції, пені та/або штрафів на основну суму заборгованості із зобов'язань за кредитними договорами та договорами позики. Суди відмовили у стягненні пені за прострочку сплати основної суми кредиту та за прострочку сплати процентів, керуючись нормою статті 2 Закону № 1669-VII. Також ВС погодився з висновками судів попередніх інстанцій у справі № 905/86/15 (постанова від 12.11.2019) у частині відмови у стягненні пені за несвоєчасну сплату відсотків за користування кредитом, враховуючи норми статті 2 Закону № 1669-VII.

Водночас у пункті 105.3 постанови ВС від 10.12.2020 у справі № 910/3262/16 викладено протилежний висновок про те, що мораторій на нарахування пені та штрафів поширюється лише на нарахування штрафних санкцій на основну суму заборгованості за кредитними зобов'язаннями, а не пені за несвоєчасне повернення процентів.

Враховуючи положення § 2 Глави 71 ЦК України про кредит, норми частини 1 статті 2 Закону № 1669-VII, рішення Конституційного Суду України від 22.06.2022 № 3-188/2020(455/20) щодо відповідності Конституції України (конституційності) припису першого речення частини 1 статті 1050 ЦК України, а також те, що проценти за користування кредитом є зобов'язанням за кредитним договором та є складовим елементом плати за наданий кредит, що разом із тілом кредиту становлять загальну суму боргу і охоплюються поняттям "основна сума заборгованості із зобов'язань за кредитом", визначеним частиною 1 статті 2 Закону № 1669-VII, у зв'язку з чим підстави для нарахування пені на прострочену заборгованість зі сплати процентів за користування кредитом відсутні, ОП КГС ВС визнала за необхідне відступити від вищезазначеного висновку, викладеного ВС у пункті 105.3 постанови від 10.12.2020 у справі № 910/3262/16, а також висновків щодо необхідності враховувати останню позицію суду касаційної інстанції.

Таким чином, зважаючи на те, що в оскаржуваній постанові судом апеляційної інстанції застосовано положення статті 2 Закону № 1669-VII у відповідності до правової позиції, яка викладена у цій постанові, за висновками ВС це дає підстави відхилити доводи викладені в касаційній скарзі та залишити оскаржувану постанову апеляційного суду без змін.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 17.02.2023 у справі № 910/23042/16 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109209968#>

5.6. Застосування позовної давності до вимог про стягнення грошових коштів, передбачених статтею 625 ЦК України

Вимоги про стягнення грошових коштів, передбачених статтею 625 ЦК України, не є додатковими вимогами в розумінні статті 266 ЦК України, а тому закінчення перебігу позовної давності за основною вимогою в будь-якому випадку не впливає на обчислення позовної давності за вимогою про стягнення 3 % річних та інфляційних витрат. Стягнення 3 % річних та інфляційних витрат можливе до моменту фактичного виконання зобов'язання і обмежується останніми 3 роками, які передували подачі позову

КГС ВС розглянув касаційну скаргу заступника керівника Києво-Святошинської окружної прокуратури (далі – заступник керівника прокуратури) в інтересах держави в особі Вишневої міської ради Бучанського району Київської області (далі – Міська рада) на постанову Північного апеляційного господарського суду від 22.11.2022 у справі за позовом заступника керівника прокуратури в інтересах держави в особі Міської ради до ТОВ "Житловий комплекс "Баварія" про стягнення заборгованості в сумі 1 397 634, 92 грн, яка складається з 1 083 786, 00 грн основного боргу, 94 809, 01 грн пені, 75 003, 93 грн 3 % річних та 144 035, 98 грн інфляційних витрат.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Між Крюківщинською сільською радою Києво-Святошинського району Київської області, правонаступником якої є Міська рада, укладено договір про пайову участь у створенні і розвитку інженерно-транспортної та соціальної інфраструктури села Крюківщина (далі – договір). За умовами договору відповідач як замовник будівництва багатоквартирного будинку зобов'язався перерахувати грошові кошти в розмірі 1 182 312, 00 грн на розвиток інженерно-транспортної і соціальної інфраструктури села Крюківщини до 28.02.2019, отже, строк виконання зобов'язання відповідача сплив 28.02.2019, а з 01.03.2019 настало прострочення. До 28.02.2019 відповідач сплатив лише 98 526, 00 грн, отже станом на 01.03.2019 ним допущено виникнення заборгованості у розмірі 1 083 786, 00 грн.

В обґрунтування заявлених вимог прокурор послався на неналежне виконання відповідачем умов договору про пайову участь у створенні і розвитку інженерно-транспортної та соціальної інфраструктури с. Крюківщина, що встановлено прокурором під час вивчення законності у сфері своєчасності та повноти надходження до бюджету коштів пайової участі.

Рішенням господарського суду позов задоволено частково. Суд першої дійшов висновку про обґрунтованість та законність вимоги прокурора стосовно стягнення з відповідача боргу в розмірі 1 083 786, 00 грн, а також нарахованих на цю суму інфляційних витрат та 3 % річних за період, визначений прокурором, а саме – з 28.02.2019 по 18.06.2021.

Суд апеляційної інстанції, змінюючи рішення суду першої інстанції зазначив, що, враховуючи подану ТОВ "ЖК "Баварія" заяву про застосування позовної давності при наявності порушеного права Міської ради на отримання вказаних коштів у зазначені періоди за договором, слід відмовити в позові в частині стягнення з відповідача 591 156, 00 грн боргу, який мав бути ним сплачений у період з квітня по вересень 2018, у зв'язку зі спливом позовної давності. З урахуванням того, що в графіку оплати коштів пайової участі (внеску), який є невід'ємною частиною договору, чітко визначено розміри щомісячних платежів та строки їх сплати, колегія суддів апеляційної інстанції дійшла висновку, що за умовами договору сплата коштів мала відбуватись щомісячно впродовж періоду з березня 2018 року по лютий 2019 року, відтак, момент настання строку виконання зобов'язання та, відповідно, позовну давність щодо пред'явлення цих вимог слід встановлювати щодо кожного місяця відповідного року. Також суд апеляційної інстанції зазначив, що не може ухвалити рішення про стягнення інфляційних та річних нарахувань на частину суми основного боргу в розмірі 591 156, 00 грн, щодо якої застосовано позовну давність.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС постанову суду апеляційної інстанції у цій справі скасував, а рішення суду першої інстанції залишив в силі, зазначивши про таке.

Судами попередніх судових інстанцій у вирішенні спору, з посиланням на сплив позовної давності до частини заявлених позовних вимог, залишено поза увагою те, що договір укладений саме на виконання рішення Виконавчого комітету Крюківщинської сільської ради від 31.08.2017 № 5/27 та імперативних норм Закону України "Про регулювання містобудівної діяльності" (в редакції, чинній станом на час виникнення спірних правовідносин), тому обов'язок відповідача щодо сплати в повному обсязі суми пайової участі повинен бути здійснений до прийняття об'єкта в експлуатацію.

Норми чинного законодавства (станом на момент виникнення спірних правовідносин) та умови укладеного сторонами договору про пайову участь прямо передбачають обов'язок відповідача перерахувати кошти пайової участі в повному обсязі у строк до прийняття об'єкта будівництва в експлуатацію, з якого (обов'язку) випливає відповідне господарське зобов'язання за договором.

Відповідно до приписів статті 261 ЦК України початок перебігу позовної давності співпадає з моментом виникнення у зацікавленої сторони права на позов, тобто можливості реалізувати своє право в примусовому порядку через суд.

Для визначення моменту виникнення права на позов важливим є як об'єктивні (сам факт порушення права), так і суб'єктивні (особа дізналася або повинна була дізнатися про це порушення) моменти.

Суд апеляційної інстанції дійшов помилкового висновку про те, що право позивача є порушеним з моменту недотримання боржником строку погашення кожного окремого платежу за договором.

Крім того, заслуговують на увагу доводи скаржника щодо неправильного застосування судом апеляційної інстанції приписів статті 266 ЦК України щодо вимог про стягнення суми боргу з урахуванням індексу інфляції та 3 % річних, нарахованих у відповідності до статті 625 ЦК України, оскільки вимоги про стягнення грошових коштів, передбачених статтею 625 ЦК України не є додатковими вимогами в розумінні статті 266 ЦК України, а тому закінчення перебігу позовної давності за основною вимогою у будь-якому разі не впливає на обчислення позовної давності за вимогою про стягнення 3 % річних та інфляційних витрат. Стягнення 3 % річних та інфляційних витрат можливе до моменту фактичного виконання зобов'язання та обмежується останніми 3 роками, які передували подачі позову.

Суд апеляційної інстанції, не врахувавши зазначеного, дійшов помилкового висновку про додатковий характер вимог про стягнення 3 % річних та інфляційних витрат.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 23.02.2023 у справі № 911/3025/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109175813>

5.7. Тлумачення змісту правочину як спосіб захисту порушеного права

Тлумаченню підлягає зміст договору/ його частина у способи, встановлені статтею 213 ЦК України, тобто тлумаченням правочину є встановлення його змісту відповідно до волевиявлення сторін при його укладенні, усунення неясностей та суперечностей у трактуванні його положень.

За відсутності порушеного права, яке потребує захисту в обраний позивачем спосіб захисту (про тлумачення змісту правочину), у позові належить відмовити, не вдаючись до тлумачення змісту правочину, який тривалий час виконувався його сторонами

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ДП "Міжнародний аеропорт "Львів" імені Данила Галицького" на рішення господарського суду міста Києва від 16.09.2021 та постанову Північного апеляційного господарського суду від 15.09.2022 у справі за позовом ДП "Міжнародний аеропорт "Львів" імені Данила Галицького" до Міністерства оборони України (далі – Міноборони), за участі третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідача: військова частина НОМЕР_1 та військова частина НОМЕР_2 про тлумачення змісту правочину.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Міжнародний аеропорт "Львів" та Військова частина НОМЕР_2, що діяла на підставі довіреності Міноборони від 06.03.2009 № 220/152/д 12.03.2009 уклали Договір № 1/92-09 про спільне використання аеродрому державного підприємства "Міжнародний аеропорт «Львів»" (далі – договір).

Пунктом 4.2 договору передбачено, що відповідно до умов цього договору державне підприємство «Міжнародний аеропорт «Львів»» безкоштовно забезпечує прийом та випуск ДПС Збройних Сил України та Міноборони (у тому числі, повітряних суден підприємств Міноборони), крім тих, які здійснюють комерційну діяльність.

Позовні вимоги мотивовані тим, що між позивачем та відповідачем виник спір у результаті різного трактування пункту 4.2 договору.

Позивач трактує пункт 4.2 договору як безоплатне надання ДПС послуги із забезпечення зльоту-посадки, а відповідач – як безкоштовне обслуговування та надання усіх аеропортових послуг для ДПС, які прибувають / відбувають з аеропорту "Львів".

Справа розглядалася судами неодноразово. Рішенням господарського суду, яке залишено без змін постановою апеляційного господарського суду, позов задоволено частково, розтлумачено пункт 4.2 договору таким чином, що безкоштовне забезпечення прийому та випуску державних повітряних суден Збройних Сил України та Міноборони здійснюється шляхом надання на безоплатній основі всіх послуг, які необхідні для прийому та випуску державних повітряних суден (в тому числі, зльоту-посадки повітряного судна; руху та стоянки повітряного судна; супроводу державних повітряних суден до місця стоянки; забезпечення авіаційної безпеки та забезпечення наднормативної стоянки повітряного судна; супроводу технічного наземного обслуговування; охорони державних повітряних суден; наземного обслуговування державних повітряних суден та екіпажу і пасажирів державних повітряних суден та інші), крім послуг без яких прийом та випуск державних повітряних суден можливі та були замовлені Міністерством оборони України та Збройними Силами України додатково. В іншій частині позовних вимог відмовлено.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС скасував зазначені судові рішення та ухвалив нове рішення про відмову у задоволенні позову, зважаючи на таке.

Так, скасовуючи судові рішення попередніх інстанцій та направляючи справу на новий розгляд, ВС у постанові від 18.03.2021 зі справи зазначив, зокрема, таке.

Підставою для тлумачення судом договору є наявність спору між сторонами правочину щодо його змісту, невизначеність і незрозумілість

буквального значення слів, понять і термінів тексту всього договору / його частини, що не дає змогу з'ясувати дійсний зміст правочину / його частини, а волевиявлення сторони правочину не дозволяє однозначно встановити його намір, тлумачення не може створювати, а лише роз'яснює існуючі умови угоди. Тобто, у розумінні наведених приписів, на вимогу однієї або двох сторін договору суд може постановити рішення про тлумачення змісту цього договору без зміни його умов. При цьому, зважаючи на те, що метою тлумачення правочину є з'ясування змісту договору / його окремих частин, який складає права та обов'язки сторін, тлумачення слід розуміти як спосіб можливості виконання сторонами умов правочину, тому тлумачення договору можливе до початку виконання сторонами його умов. З огляду на викладене, тлумаченню підлягає зміст договору/його частина у способи, встановлені статтею 213 ЦК України, тобто, тлумаченням правочину є встановлення його змісту відповідно до волевиявлення сторін при його укладенні, усунення неясностей та суперечностей у трактуванні його положень.

Метою тлумачення правочину є з'ясування його змісту, який становить права та обов'язки сторін, тлумачення слід розуміти як спосіб можливості виконання сторонами умов правочину.

Виходячи з приписів статті 4 ГПК України, статей 15, 16 ЦК України, можливість задоволення позовних вимог перебуває у залежності від наявності (доведеності), зокрема, таких умов: наявність у позивача певного суб'єктивного права або інтересу, порушення такого суб'єктивного права (інтересу) з боку відповідача та належність, ефективність обраного способу судового захисту. Відсутність (недоведеність) будь-якого з означених елементів унеможлиблює задоволення позовних вимог.

Судами попередніх інстанцій у новому розгляді справи, зокрема, встановлено, що: сторонами укладено договір про спільне використання державного підприємства "Міжнародний аеропорт "Львів"; сталою поведінкою сторін за цим правочином протягом 8 років його реалізації підтверджується висновок щодо дійсних умов передачі майна за договором та укладення правочину – забезпечення безоплатності надання послуг, необхідних для прийому та випуску ДПС Збройних Сил України та Міноборони.

Отже, оскільки тлумачення не може створювати нових, а лише роз'яснює існуючі між сторонами умови угоди; тлумачення договору можливе до початку виконання сторонами його умов; тлумачення слід розуміти як спосіб можливості виконання сторонами умов правочину, – встановлені судами обставини виключають необхідність застосування до спірних правовідносин статті 213 ЦК України в аспекті тлумачення змісту того правочину (його пункту), який тривалий час виконувався його сторонами.

Відсутність порушеного права або охоронюваного законом інтересу чи невідповідність обраного позивачем способу захисту способам, визначеним законодавством, є самостійною і достатньою підставою для відмови в позові (повністю або частково).

Таким чином, суди попередніх інстанцій, правильно встановивши фактичні обставини справи, які мають суттєве значення для її вирішення, як-то: укладення сторонами спору договору у 2009 році та його тривале виконання в цій частині, водночас не врахували, що за відсутності того порушеного права, яке б потребувало захисту в обраній позивачем спосіб захисту, у позові належало відмовити, не вдаючись до тлумачення змісту правочину (його пункту), який тривалий час виконувався його сторонами.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 02.02.2023 у справі № 910/9525/19 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108790039>.

5.8. Визнання правочину недійсним та застосування правових наслідків недійсності правочину як способи захисту порушеного права у разі подання позову в інтересах держави

Поняття "інтереси держави" відрізняється від поняття "інтереси інших сторін господарського процесу". В основу першого завжди покладена потреба у здійсненні загальнодержавних дій, програм, спрямованих на захист закону, прав та інтересів усіх суб'єктів господарювання тощо. "Інтереси держави" – оціночне поняття, у кожному конкретному випадку прокурор самостійно визначає з посиланням на законодавство, у чому саме відбулося чи може відбутися порушення матеріальних чи інших інтересів держави.

Тобто, подаючи позов в інтересах держави, не можна говорити лише про матеріальне благо держави, адже відновлення законності є не менш вагомим чинником у демократичному суспільстві, основним покликанням якого є насамперед недопущення порушення закону в майбутньому.

Державний інтерес, зокрема, але не виключно, може бути спрямований на задоволення суспільної потреби у відновленні законності, принципів максимальної ефективності, прозорості, запобігання проявам корупції у цій сфері, на розвиток добросовісної конкуренції тощо.

Тож висновки про недоведеність порушення державних інтересів за відсутності матеріального виразу є передчасними.

При цьому вирішення питання про застосування правових наслідків недійсності правочину може бути самостійним предметом розгляду в господарському суді, адже заявлення такої вимоги є також належним способом захисту.

Водночас, щоб стверджувати, що спосіб захисту є неефективним, зокрема з підстав виконання договору сторонами та закінчення строку дії такого,

господарським судам необхідно достеменно перевірити, чи реально виконаний такий договір та чим це підтверджується

КГС ВС розглянув касаційну скаргу Першого заступника керівника Харківської обласної прокуратури (далі – Прокурор) на рішення Господарського суду Донецької області від 09.02.2022 та постанову Східного апеляційного господарського суду від 18.10.2022 у справі за позовом керівника Красноармійської місцевої прокуратури Донецької області в інтересах держави в особі Держаудитслужби до Відділу культури, туризму та охорони культурної спадщини Покровської міської ради (далі – Відділ, Рада), ТОВ "ТК "Орбіта" про визнання недійсним рішення тендерного комітету та укладеного на його підставі договору.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Відділом, як замовником, проведено закупівлю телевізійних послуг (місцевий бюджет) за переговорною процедурою. За результатами проведення переговорної процедури закупівлі між відповідачами укладено договір про надання послуг (далі – Договір), відповідно до пункту 1.1 якого виконавець зобов'язався надати послуги: з створення та розміщення інформаційної продукції (сюжети, репортажі, ролики, авторські програми, реклама, оголошення та інше на телеканалі "Орбіта", а також розміщення телевізійної продукції і інформаційних матеріалів, реклами та інше).

Позовні вимоги Прокурора обґрунтовані порушенням вимог статей 2, 35 Закону України "Про публічні закупівлі", оскільки замовник необґрунтовано застосував переговорну процедуру закупівлі, з підстав відсутності конкуренції (у тому числі з технічних причин) на відповідному ринку, внаслідок чого договір про закупівлю укладений лише з одним постачальником, за відсутності при цьому альтернативи. Таке порушення, на думку прокурора, унеможливорює раціональне та ефективне використання державних коштів і здане спричинити істотної шкоди інтересам держави.

Справа розглядалася неодноразово. За результатами нового розгляду господарський суд рішенням, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, відмовив у задоволенні позову прокурора в інтересах держави в особі Держаудитслужби у повному обсязі.

Залишаючи без змін рішення суду першої інстанції, суд апеляційної інстанції виходив з того, що прокурором підтвердженні повноваження на представництво інтересів держави в суді, та доведено, що відповідачем при здійсненні переговорної процедури недотримано вимоги статті 35 Закону України "Про публічні закупівлі", водночас у позові відмовлено, з підстав того, що прокурором обраний неефективний спосіб захисту.

ОЦІНКА СУДУ

Скасовуючи оскаржувані судові рішення та передаючи справу на новий розгляд до господарського суду першої інстанції, КГС ВС, зокрема, зазначив, що суди попередніх інстанцій в частині висновків про обрання прокурором

неефективного способу захисту дійшли передчасних висновків, з огляду на що колегія суддів зауважує таке.

ВС акцентував увагу на тому, що поняття "інтереси держави" відрізняються від інтересів інших сторін господарського процесу. В основу перших завжди покладена потреба у здійсненні загальнодержавних дій, програм, спрямованих на захист закону, прав та інтересів усіх суб'єктів господарювання тощо. "Інтереси держави" є оціночним поняттям, у кожному конкретному випадку прокурор самостійно визначає з посиланням на законодавство, у чому саме відбулося чи може відбутись порушення матеріальних чи інших інтересів держави.

Тобто, подаючи позов в інтересах держави, не можна говорити лише про матеріальне благо держави, адже відновлення законності є не менш вагомим чинником у демократичному суспільстві, основним покликанням якого є насамперед недопущення порушення закону у майбутньому.

Дотримання приписів закону відповідає легітимній меті встановленим правилам у Законі України "Про публічні закупівлі", що покликані зробити конкурентні та прозорі умови для проведення закупівель, заборонивши проведення закупівель без дотримання відповідної конкурсної процедури.

У свою чергу, ВС звернув увагу на приписи статті 68 Конституції України, де, зокрема відзначено, що кожен зобов'язаний неухильно додержуватися Конституції України та законів України.

Поряд з цим, аналізуючи поняття "майнової шкоди державі" з точки зору мети Закону України "Про публічні закупівлі" у контексті обставин даної справи вагомим є аспект щодо дотримання чи порушення вимог цього Закону, наявності / відсутності умов для застосування переговорної процедури закупівлі, передбаченої Законом України "Про публічні закупівлі", дотримання порядку її (переговорної процедури закупівлі) застосування.

Державний інтерес, зокрема, але не виключно, може бути спрямований на задоволення суспільної потреби у відновленні законності, принципів максимальної ефективності, прозорості, запобігання проявам корупції у цій сфері, розвиток добросовісної конкуренції тощо.

Відтак, висновки господарських судів попередніх інстанцій в частині не доведеності порушення державних інтересів за відсутності матеріального виразу є передчасними.

Крім того, ВС, зокрема, наголосив на тому, що вирішення судом питання про застосування правових наслідків недійсності правочину може бути самостійним предметом розгляду у господарському суді, адже заявлення такої вимоги є також належним способом захисту. Питання ефективності способу захисту має з'ясовуватись у кожному конкретному випадку в залежності від обставин справи та правових норм, які підлягають застосуванню до спірних правовідносин, якщо інше не встановлено законом. Суди мають надати

обґрунтовану оцінку доводам про те, в чому саме полягає ефективність / неефективність способу захисту в спірних правовідносинах.

При цьому щодо висновків суду (як однієї із підстав доведеності неефективного способу захисту), що спірний договір виконаний, послуги надані, гроші сплачені та строк дії договору закінчився, ВС, зокрема, зазначив, що матеріали справи, окрім двох актів виконаних робіт до договору про надання послуг, не містять інших доказів, які б судами оцінювались з точки зору належності, допустимості, достовірності та вірогідності щодо повного виконання відповідачами умов договору. Отже, дані обставини належно не встановлені судами попередніх інстанцій. А відтак, стверджувати про повне виконання умов договору, що включає не лише надання послуг/робіт, а й здійснення розрахунків за наданні послуги/роботи за весь період дії договору, є передчасним.

Водночас суди попередніх інстанцій, стверджуючи про неефективний спосіб захисту, залишили поза увагою, чи дійсно надані послуги з огляду на предмет договору, які саме послуги надані та чим це підтверджується; яким чином договір виконаний в частині розрахунків за наданні послуги у відповідності до пункту 3.1. договору.

Фактично ж господарські суди дослідили лише питання виконання ТОВ "ТК "Орбіта" взятих на себе зобов'язань на суму 52 328, 16 грн за березень та червень 2020 року, при цьому відповідно до договору загальна вартість послуг становить 250 000, 00 грн, а строк дії договору встановлений до 31.12.2020 (а в частині фінансових зобов'язань до повного їх виконання).

Тобто, щоб стверджувати, що спосіб захисту є неефективним, зокрема з підстав виконання договору сторонами та закінчення строку дії такого, господарським судам необхідно достеменно перевірити чи реально виконаний такий договір та чим це підтверджується.

Враховуючи вищевикладене, беручи до уваги вказівки, викладені у постанові ВС від 14.09.2021 у справі №905/1870/20, на послідовну практику ВС у частині визнання / невизнання ефективного способу захисту, суди попередніх інстанцій мали ретельно пересвідчитись у фактичному виконанні цього договору обома сторонами відповідно до умов договору.

Отже, як суд першої інстанції так і суд апеляційної інстанції, вирішуючи спір, допустили порушення норм права, зокрема статей 15, 16 ЦК України, статей 2, 35 Закону України "Про публічні закупівлі", статей 73, 74, 86, 236 ГПК України.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 12.01.2023 у справі № 905/1870/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108515709> .

6. Процесуальні питання

6.1. Порушення співмірності заходів забезпечення позову із заявленими позовними вимогами при забезпеченні позову шляхом накладення арешту одночасно на кошти і на майно відповідача щодо кожного виду майна в межах повної суми позову

Накладення арешту як на кошти, так і на майно відповідача, причому окремо на те і на інше – у повній сумі спору, матиме наслідком подвійне забезпечення позовних вимог (і за рахунок коштів, і за рахунок майна), що також суперечить наведеним вимогам закону (частина 4 статті 137 ГПК України) стосовно співмірності заходів забезпечення позову із заявленими позовними вимогами.

За умови неможливості встановити достатність чи недостатність грошових коштів, що належать відповідачу і знаходяться на всіх його рахунках в усіх банківських або інших фінансово-кредитних установах, для задоволення вимог про стягнення суми спору доцільно було накласти арешт на майно відповідача саме в межах суми, яка була б достатньою для такого стягнення у випадку недостатності арештованих грошових коштів, тобто лише в межах різниці між сумами ціни позову та арештованих грошових коштів

ОП КГС ВС розглянула касаційну скаргу ТОВ "Ю.КОМОДІТІЗ" на постанову Східного апеляційного господарського суду від 06.10.2022 за заявою ТОВ "Ю.КОМОДІТІЗ" про вжиття заходів забезпечення позову у справі за позовом ТОВ "Ю.КОМОДІТІЗ" до ПрАТ "КДЗ" про стягнення заборгованості у сумі 23 238 041,19 грн.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позов було подано до господарського суду про стягнення заборгованості за поставлений природний газ (далі – ПГ) за договором постачання ПГ (далі – Договір) у сумі 23 238 041,19 грн. і обґрунтовано неналежним виконанням відповідачем умов Договору (з додатковими угодами до нього) в частині оплати вартості отриманого газу за період січень - березень 2022 року.

Також до господарського суду надійшла заява позивача про забезпечення позову, в якій позивач просив вжити заходи забезпечення позову шляхом накладення арешту на все майно відповідача у межах суми 23 238 041,19 грн. та накладення арешту на всі грошові кошти відповідача у розмірі 23 238 041,19 грн., а також на кошти, що знаходяться на будь-яких рахунках у банківських або інших фінансово-кредитних установах у межах зазначеної суми.

Ухвалою господарського суду задоволено заяву позивача про забезпечення позову; накладено арешт на майно відповідача в межах суми 23 238 041, 19 грн; накладено арешт на грошові кошти відповідача, а також кошти, що знаходяться на будь-яких рахунках у банківських або інших фінансово-кредитних установах в межах суми 23 238 041, 19 грн.

Постановою господарського суду апеляційної інстанції вказану ухвалу місцевого господарського суду скасовано та прийнято нове рішення, яким у задоволенні заяви позивача про забезпечення позову відмовлено.

ОЦІНКА СУДУ

ВС у складі суддів ОП КГС ВС постанову апеляційного господарського суду скасував, а абзаци перший – третій резолютивної частини ухвали господарського суду першої інстанції виклав у іншій редакції, відповідно до якої ухвалено заяву про забезпечення позову задовольнити частково, вжити заходи забезпечення позову шляхом накладення арешту на грошові кошти, що належать відповідача, які знаходяться на всіх його рахунках в усіх банківських або інших фінансово-кредитних установах, та на майно, яке належить відповідачу, у межах суми позову 23 238 041, 19 грн.

Приймаючи вказану постанову, ОП КГС ВС виходила з такого.

Згідно з резолютивною частиною ухвали місцевого господарського суду в цій справі від 07.06.2022 суд застосував заходи забезпечення позову шляхом накладення арешту як на грошові кошти, що належать відповідачу, в межах суми позову 23 238 041, 19 грн, так і на майно, яке належить відповідачу, в межах суми позову 23 238 041, 19 грн.

Названий суд також конкретизував суму щодо накладеного ним арешту як на майно, так і на грошові кошти відповідача – по 23 238 041, 19 грн.

Накладення арешту як на кошти, так і на майно відповідача, причому окремо на те, і на інше – у повній сумі спору (по 23 238 041,19 грн), матиме наслідком подвійне забезпечення позовних вимог (і за рахунок коштів, і за рахунок майна), що також суперечить наведеним вимогам закону [частина 4 статті 137 ГПК України] стосовно співмірності заходів забезпечення позову із заявленими позовними вимогами.

За умови неможливості встановити достатність чи недостатність грошових коштів, що належать відповідачу і знаходяться на всіх його рахунках в усіх банківських або інших фінансово-кредитних установах, для задоволення вимог про стягнення 23 238 041, 19 грн доцільно було накласти арешт на майно відповідача саме у межах суми, яка була б достатньою для такого стягнення у випадку недостатності арештованих грошових коштів, тобто лише в межах різниці між сумами ціни позову та арештованих грошових коштів.

Таким чином, суд першої інстанції дійшов правильного висновку про вжиття заходів забезпечення позову у вигляді накладення арешту на грошові кошти та майно відповідача, однак, не врахувавши вимог щодо співмірності таких заходів (або неналежно конкретизувавши вжиті заходи забезпечення позову), дійшов помилкового висновку про накладення арешту і на грошові кошти в межах загальної ціни позову (23 238 041, 19 грн), і на майно відповідача у такому ж обсязі (23 238 041, 19 грн.), фактично арештував грошові кошти і майно на загальну суму, що удвічі перевищує ціну позову.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 03.03.2023 у справі № 905/448/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109395144>.

6.2. Вжиття заходів забезпечення позову шляхом заборони гаранту вчиняти дії щодо виконання безвідкличної банківської гарантії

Обставина відсутності порушення боржником основного зобов'язання не може бути підставою для забезпечення позову шляхом заборони гаранту вчиняти дії щодо виконання банківської гарантії при вирішенні спору щодо зобов'язання кредитора (бенефіціара) відкликати вимогу до гаранта про виплату грошових коштів за банківською гарантією

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ТОВ "Газопостачальна компанія "Нафтогаз Трейдинг" на ухвалу Господарського суду міста Києва від 04.05.2022 у справі за позовом ТОВ "Донецькі енергетичні послуги" до ТОВ "Газопостачальна компанія "Нафтогаз Трейдинг" за участі третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідача: ПАТ "МТБ Банк", про зобов'язання припинити дії, що порушують права шляхом зобов'язання відкликати вимогу до ПАТ "МТБ Банк" про виплату грошових коштів за банківською гарантією.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Разом із зазначеним позовом ТОВ "Донецькі енергетичні послуги" подало до господарського суду заяву про вжиття заходів забезпечення позову, в якій просило вжити захід забезпечення позову у вигляді заборони ПАТ "МТБ Банк" вчиняти дії щодо виконання безвідкличної банківської гарантії на вимогу ТОВ "Газопостачальна компанія "Нафтогаз Трейдинг" до набрання чинності судовим рішенням у цій справі.

В обґрунтування заяви про вжиття заходів забезпечення позову позивач послався на те, що заявлений ним до вжиття захід забезпечення позову є співмірним із заявленими ним позовними вимогами, є обґрунтованим та адекватним, дозволить не допустити безпідставне списання грошових коштів за виданими банківськими гарантіями та дозволить виконати рішення суду за результатами вирішення спору у цій справі, забезпечить позивачу захист його майнових прав. Невжиття таких заходів забезпечення позову у разі задоволення позову у цій справі зробить неможливим виконання рішення суду, оскільки грошові кошти вже будуть перераховані банком-гарантом на користь відповідача.

Господарський суд ухвалою, залишеною без змін постановою апеляційного господарського суду, заяву ТОВ "Донецькі енергетичні послуги" про забезпечення позову задовольнив повністю. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку про наявність зв'язку між заявленими до застосування

заходами забезпечення позову й предметом спору, переданого на розгляд суду, співмірності та адекватності заходів із позовними вимогами.

ОЦІНКА СУДУ

ВС скасував оскаржувані судові рішення та ухвалив нове рішення. У задоволенні заяви про забезпечення позову відмовив, з огляду на таке.

Підставою для пред'явлення вимог до гаранта є порушення принципалом виконання своїх зобов'язань перед бенефіціаром за основним зобов'язанням.

При цьому наявність факту порушення боржником основного зобов'язання, забезпеченого гарантією, встановлюється гарантом при настанні так званого гарантійного випадку та розгляді вимоги кредитора про сплату грошової суми, в якій останній повинен вказати, у чому полягає порушення принципалом основного зобов'язання, і, відповідно, гарант здійснює платіж по гарантії лише у випадку невиконання чи неналежного виконання принципалом основного зобов'язання, що забезпечене.

Натомість відсутність такого порушення основного зобов'язання, забезпеченого гарантією (на чому наполягає позивач у цій справі), може бути, зокрема, підставою для відмови у задоволенні вимог бенефіціара (кредитора) гарантом при розгляді вимоги кредитора про сплату грошової суми за гарантією.

Обставина відсутності порушення боржником основного зобов'язання, не може бути підставою для забезпечення позову шляхом заборони гаранту вчиняти дії щодо виконання банківської гарантії при вирішенні спору щодо зобов'язання кредитора (бенефіціара) відкликати вимогу до гаранта про виплату грошових коштів за банківською гарантією.

Суди попередніх інстанцій, задовольнивши заяву позивача про забезпечення позову, фактично на етапі вжиття заходів забезпечення позову вирішили частково спір по суті щодо виконання гарантом зобов'язання сплатити визначену в гарантії суму, внаслідок чого позбавили кредитора можливості отримати належні йому суми протягом строку, на який видана гарантія, чим порушили вимоги частини 11 статті 137 ГПК України.

Крім того, хоча норма частини 1 статті 141 ГПК України і передбачає право суду (застосоване слово "може" слід розуміти в сенсі суддівського розсуду при вирішенні цього питання), а не обов'язок вимагати від особи, яка звернулася із заявою про забезпечення позову, забезпечити відшкодування можливих збитків відповідача, які можуть бути спричинені забезпеченням позову (зустрічне забезпечення), у даному випадку, суд першої інстанції, не вирішивши відповідне питання, не забезпечив розумний баланс між інтересами відповідача (права на отримання грошової суми відповідно до умов гарантії) і позивача (не сплачувати суму гарантію), оскільки не брав до уваги те, що гарантія є строковим зобов'язанням, а строк розгляду справи та відповідно строк дії ухвали про забезпечення позову може значно перевищувати цей строк. У такому випадку суд першої інстанції порушив принцип пропорційності, передбачений статтею 15

ГПК України, а суд апеляційної інстанції зазначені порушення місцевого господарського суду не усунув та відповідно також порушив цей принцип.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 18.01.2023 у справі № 910/3334/22 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108456008#>.

6.3. Зупинення апеляційним господарським судом провадження у справі в разі витребування судом касаційної інстанції всіх матеріалів цієї справи

Оскарження в касаційному порядку постанови апеляційного господарського суду, прийнятої за наслідками перегляду ухвали господарського суду першої інстанції, якою вирішувалось питання про заміну учасника справи правонаступником (пункт 26 статті 255 ГПК України), відповідно до умов підпункту 17.10 підпункту 17 пункту 1 розділу XI "Перехідні положення" ГПК України, не передбачає надсилання до суду касаційної інстанції всіх матеріалів.

Однак у випадку витребування судом касаційної інстанції з господарського суду першої інстанції та/або господарського суду апеляційної інстанції всіх матеріалів справи, що переглядається в касаційному порядку, суд апеляційної інстанції зобов'язаний зупинити провадження до перегляду ухвали у справі в порядку касаційного провадження та направити справу до суду касаційної інстанції згідно з підпунктом 17.12 підпункту 17 пункту 1 розділу XI "Перехідні положення" ГПК України

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ТОВ "Волинська облспоживспілка" на ухвалу апеляційного господарського суду від 20.10.2022 про зупинення розгляду апеляційної скарги у справі за позовом ТОВ "Волинська облспоживспілка" до ТОВ "Ковельська оптово-торгова база" про стягнення 2 454 048,00 грн вартості частки учасника в статутному капіталі товариства.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Апеляційний господарський суд ухвалами від 25.07.2022 відкрив апеляційні провадження за апеляційними скаргами ТОВ "Волинська облспоживспілка" та ТОВ "Ковельська оптово-торгова база" на рішення господарського суду від 09.06.2022.

18.10.2022 на адресу апеляційного господарського суду надійшла ухвала КГС ВС від 18.10.2022, якою відкрито касаційне провадження за касаційною скаргою ТОВ "Ковельська оптово-торгова база" на постанову апеляційного господарського суду від 10.08.2022 у цій справі, прийнятої за наслідками перегляду ухвали господарського суду від 09.06.2022, котрою вирішувалось питання про заміну учасника справи правонаступником. Призначено розгляд касаційної скарги, витребувано з господарського суду та / або апеляційного господарського суду справу.

Апеляційний господарський суд, керуючись пунктом 5 частини 1 статті 227 ГПК України, ухвалою від 20.10.2022, зупинив розгляд апеляційних скарг ТОВ

"Волинська облспоживспілка" та ТОВ "Ковельська оптово-торгова база" на рішення господарського суду від 09.06.2022 до закінчення розгляду КГС ВС касаційної скарги ТОВ "Ковельська оптово-торгова база" на постанову апеляційного господарського суду від 10.08.2022.

ТОВ "Ковельська оптово-торгова база" просило скасувати ухвалу суду апеляційної інстанції від 20.10.2022, справу передати до суду апеляційної інстанції для продовження розгляду.

ОЦІНКА СУДУ

ВС залишив без змін ухвалу суду апеляційної інстанції від 20.10.2022 та повернув справу до суду апеляційної інстанції, враховуючи таке.

Згідно з підпунктом 17.12 підпункту 17 пункту 1 розділу XI "Перехідні положення" ГПК України суд зобов'язаний зупинити провадження у справі до перегляду ухвали у справі в порядку апеляційного чи касаційного провадження, якщо відповідно до підпункту 17.10 цього підпункту до суду апеляційної чи касаційної інстанції направляються всі матеріали справи.

Оскарження у касаційному порядку постанови апеляційного господарського суду, прийнятої за наслідками перегляду ухвали господарського суду першої інстанції, якою вирішувалось питання про заміну учасника справи правонаступником (пункт 26 статті 255 ГПК України), відповідно до умов підпункту 17.10 підпункту 17 пункту 1 розділу XI "Перехідні положення" ГПК України, не передбачає надсилання до суду касаційної інстанції усіх матеріалів.

Однак ухвалою суду касаційної інстанції, з господарського суду першої інстанції та/або господарського суду апеляційної інстанції було витребувано усі матеріали справи, що переглядалася в касаційному порядку.

Відповідно у цьому разі, суд апеляційної інстанції зобов'язаний був зупинити провадження до перегляду ухвали у справі в порядку касаційного провадження та направити справу до суду касаційної інстанції, згідно з підпунктом 17.12 підпункту 17 пункту 1 розділу XI "Перехідні положення" ГПК України.

При цьому КГС ВС зазначив, що судом апеляційної інстанції помилково визначено правовою підставою для зупинення провадження у цій справі пункт 5 частини 1 статті 227 ГПК України, оскільки у цьому разі не виконуються умови щодо існування об'єктивної неможливості розгляду цієї справи до вирішення іншої справи, що розглядається в порядку конституційного провадження, адміністративного, цивільного, господарського чи кримінального судочинства, – до набрання законної сили судовим рішенням в іншій справі.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 23.01.2023 у справі № 903/1040/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108581413#>.

6.4. Право на звернення до господарського суду в інтересах інших осіб

Норми статей 15, 16 ЦК України, статті 4 ГПК України передбачають право на захист особою (юридичною особою) свого, а не будь-чийого іншого права та інтересу і право на звернення до суду за захистом саме свого права та інтересу.

Право на звернення до господарського суду в інтересах інших осіб можливе, за змістом частин 3 та 4 статті 4 ГПК України, у випадках, передбачених законом

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ТОВ "АКБ "Про-Проект" на рішення господарського суду міста Києва від 26.07.2022 та постанову Північного апеляційного господарського суду від 22.11.2022 у справі за позовними вимогами ТОВ "АКБ "Про-Проект" (далі — Бюро) до Басейнового управління водних ресурсів середнього Дніпра (далі - Управління), ТОВ "Володарський ВКБ" (далі - Товариство) про визнання недійсними результатів процедури спрощеної закупівлі та визнання недійсним договору, укладеного відповідачами за результатами названої процедури спрощеної закупівлі.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Причиною спору у цій справі стало питання про наявність або відсутність підстав для задоволення позовних вимог, сформульованих у позовній заяві таким чином:

"1. Визнати недійсними результати процедури спрощеної закупівлі та прийняття рішення про намір укласти договір про закупівлю із ТОВ "Володарський ВКБ".

2. Визнати недійсним договір від 26.11.2020 № 16, укладений між ТОВ "Володарський ВКБ" та Басейновим управлінням водних ресурсів середнього Дніпра за результатами процедури спрощеної закупівлі."

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, у позові відмовлено.

ОЦІНКА СУДУ

ВС зазначені рішення судів першої та апеляційної інстанції залишив без змін, з огляду на таке.

Заявляючи першу з наведених позовних вимог, позивачем не зазначено й не обґрунтовано, що, з урахуванням, зокрема, положень Закону України "Про публічні закупівлі", в разі її задоволення буде проведено новий аукціон або позивача буде визнано переможцем аукціону, який відбувся, та з ним буде укладено інший договір за результатами процедури закупівлі, або в інший спосіб буде захищено його права та/або законні інтереси.

Отже, заявлення такої вимоги не є належним і ефективним способом захисту прав/законних інтересів позивача.

Щодо другої із заявлених позовних вимог ВС зазначив таке.

У своїй позовній заяві позивач принаймні двічі акцентує увагу на тому, що спірний договір "суперечить інтересам держави і суспільства", обґрунтовуючи

саме цим необхідність визнання його недійсним. Так, позивач зазначає, що "недотримання під час проведення закупівлі вимог чинного законодавства, принципів відкритості, максимальної ефективності та економії, унеможлиблює раціональне та ефективне використання коштів місцевого бюджету, що у свою чергу порушує нематеріальні та створює загрозу порушення матеріальних інтересів держави, а також безпосередньо порушує права та інтереси мешканців територіальної громади, утвердження і забезпечення яких є головним обов'язком держави відповідно до статті 3 Конституції України.

Поряд з тим норми статей 15, 16 ЦК України, статті 4 ГПК України передбачають право на захист особою (юридичною особою) свого, а не будь-якого іншого, права та інтересу, і право на звернення до суду за захистом саме свого права та інтересу.

Право на звернення до господарського суду в інтересах інших осіб можливе, за змістом частин 3 та 4 статті 4 ГПК України, у випадках, передбачених законом.

Скаржником не зазначено й не обґрунтовано, що він є, в розумінні частини 3 статті 4 ГПК України, особою, якій законом надано право звернення до суду в інтересах (за захистом прав та інтересів) держави та/або територіальної громади, або, що до його повноважень віднесено здійснення контролю (нагляду) за законністю (відповідністю закону) правочинів, вчинених іншими особами (відповідачами у справі).

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 21.02.2023 у справі № 910/20106/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109129351>.

6.5. Перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами

Правові висновки суду в іншій справі щодо застосування норм матеріального права не є фактичними даними, а отже не можуть визнаватися нововиявленими обставинами

КГС ВС розглянув касаційну скаргу Західного міжрегіонального управління ДПС по роботі з великими платниками податків на ухвалу Господарського суду міста Києва від 05.07.2022 та постанову Північного апеляційного господарського Суду від 28.11.2022 у справі за позовом ТОВ "Гудвеллі Україна" до Офісу великих платників податків ДПС, Головного управління Державної казначейської служби України у м. Києві про стягнення збитків.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою апеляційного господарського суду, позов задоволено повністю.

Західним міжрегіональним управлінням ДПС до суду подано заяву про перегляд зазначеного рішення господарського суду за нововиявленими обставинами.

В обґрунтування поданої заяви заявник посилався як на нововиявлену обставину – на правові висновки, викладені в постанові ВП ВС від 16.11.2021 у справі № 910/11820/20.

Ухвалою господарського суду, яку залишено без змін постановою апеляційного господарського суду, у задоволенні заяви про перегляд рішення господарського суду за нововиявленими обставинами відмовлено.

Відмовляючи у задоволенні заяви відповідача суди виходили з того, що правові висновки, викладені у постанові ВП ВС від 16.11.2021 у справі № 910/11820/20, не є нововиявленими обставинами в розумінні статті 320 ГПК України, а отже відсутні підстави для скасування прийнятого у даній справі рішення, останнє підлягає залишенню без змін.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС залишив без змін зазначені судові рішення.

Аналізуючи доводи скаржника, ВС зазначив, що правові висновки суду в іншій справі щодо застосування норм матеріального права не є фактичними даними, а отже не можуть визнаватися нововиявленими обставинами.

Вбачається, що у своїй заяві, апеляційній скарзі та касаційній скарзі скаржник наполягає на необхідності врахування правових висновків, викладених у постанові ВП ВС від 16.11.2021 у справі № 910/11820/20, що передбачає новий розгляд справи та надання повторної оцінки вже дослідженим обставинам та доводам сторін, що не відповідає процедурі перегляду остаточного судового рішення за нововиявленими обставинами.

На час ухвалення рішення (03.07.2020) та постанови (19.10.2020) у справі постанови ВП ВС від 16.11.2021 у справі № 910/11820/20 не існувало фізично. При цьому статтею 114 ПК, яку застосував суд касаційної інстанції при наданні правового висновку у постанові від 16.11.2021 у справі № 910/11820/20, зокрема, і щодо обмежень суми відшкодування витрат на юридичний супровід, наданий адвокатом, граничним розміром, набрала чинності з 01.01.2021, тобто після ухвалення у цій справі рішення суду першої інстанції, яке просить переглянути скаржник за нововиявленими обставинами.

З огляду на викладене та на встановлену судами відсутність в сукупності всіх ознак, що надають зазначеній заявником обставині статусу нововиявленої, неспростування скаржником в касаційному порядку відповідних висновків, ВС погодився з висновками судів в оскаржуваних рішеннях (що зроблені відповідно до норм законодавства, а також відповідно до встановлених на підставі доказів у справі обставин справи) про відсутність правових підстав для задоволення заяви про перегляд та скасування за нововиявленими обставинами рішення господарського суду за нововиявленими обставинами та ухвалення нового рішення у цій справі.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 25.01.2023 у справі № 910/2089/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108790077>.

6.6. Повернення до стадії підготовчого засідання після його закриття

Суди першої інстанції за наявності певних обставин можуть прийняти рішення про повернення до стадії підготовчого провадження після його закриття для вчинення тих чи інших процесуальних дій, які можуть бути реалізовані лише на стадії підготовчого провадження.

Разом з тим такі обставини мають бути вагомими, оскільки можливість повернення до стадії підготовчого провадження з будь-яких підстав нівелює саме значення стадій господарського процесу: як підготовчого провадження, так і стадії розгляду справи по суті.

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ТОВ "Товстенківський Крохмальний Завод" у справі за позовом ТОВ "Товстенківський Крохмальний Завод" до ТОВ "Тіара Компані" за участі третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору на стороні позивача - Державного реєстратора прав на нерухоме майно Відділу державної реєстрації Підгаєцької міської ради Кухаришин В.В. про визнання недійсним договору та усунення перешкод в користуванні майновими правами.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Ухвалою господарського суду, залишеною без змін постановою суду апеляційної інстанції, провадження у справі за позовом ТОВ "Товстенківський Крохмальний Завод" до ТОВ "Тіара Компані", за участю третьої особи Державного реєстратора прав на нерухоме майно Відділу державної реєстрації Підгаєцької міської ради, про визнання недійсним договору та усунення перешкод в користуванні майновими правами було закрито, у зв'язку з тим, що у цій справі та у справі № 910/1308/16 між тими самими позивачем та відповідачем оспорується один і той же договір з підстав перевищення керівником ТОВ "Товстенківський крохмальний завод" своїх повноважень при його укладенні та є судові рішення, яке набрало законної сили.

Постановою ВС вказані судові рішення попередніх інстанцій було скасовано, а справу направлено до місцевого господарського суду для продовження розгляду, оскільки суд касаційної інстанції дійшов висновку, що підстави позовів у цій справі та у справі № 910/1308/16 не є тотожними, що не перешкоджає позивачу звернутися до суду з цією позовною заявою.

Ухвалою господарського суду дану справу було прийнято до провадження, її розгляд вирішено здійснювати за правилами загального позовного провадження зі стадії розгляду справи по суті.

Представник позивача подав клопотання про повернення до підготовчого провадження, обґрунтоване тим, що суд касаційної інстанції, скасовуючи

рішення судів попередніх інстанцій, вказав фактично у який спосіб позивач повинен здійснювати захист та відновлення свого порушеного права, а відтак для надання можливості вчинити ті чи інші процесуальні дії, які можуть бути реалізовані лише на стадії підготовчого провадження, задля можливості реалізувати своє право на зміну позовних вимог, яке обмежено процесуальним строком (до закінчення підготовчого провадження) та необхідність реалізації якого виникла після вказання касаційним судом на належний спосіб захисту порушеного права, позивач просив задовольнити відповідне клопотання та постановити ухвалу про повернення до підготовчого провадження.

Місцевий господарський суд у судовому засіданні розпочав розгляд справи по суті та у порядку статті 207 ГПК України розглянув і залишив без задоволення подане позивачем клопотання про повернення до підготовчого провадження у справі, а заяву про зміну предмета позову залишив без розгляду, за наслідками чого постановив ухвали, занесені до протоколу судового засідання.

Рішенням господарського суду, залишеним без змін постановою суду апеляційної інстанції, у задоволенні заявлених у цій справі позовних вимог було відмовлено з тих підстав, що позивачем обрано неправильний спосіб захисту.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС залишив судові рішення попередніх інстанцій без змін, зазначивши, зокрема, таке.

Суди першої інстанції за наявності певних обставин можуть прийняти рішення про повернення до стадії підготовчого провадження після його закриття для вчинення тих чи інших процесуальних дій, які можуть бути реалізовані лише на стадії підготовчого провадження.

Разом з тим такі обставини мають бути вагомими, оскільки можливість повернення до стадії підготовчого провадження з будь-яких підстав нівелює саме значення стадій господарського процесу: як підготовчого провадження, так і стадії розгляду справи по суті.

У цій справі господарський суд першої інстанції вказав на те, що обґрунтування позивача не є вагомими обставинами, які б вказували на неможливість останнім в процесі перебування даної справи на стадії підготовчого провадження вчинити відповідні процесуальні дії, в тому числі на подання заяви про зміну позовних вимог, більше того з матеріалів справи вбачається, що відповідач у відзиві на позов звертав увагу позивача на те, що ним було неправильно обрано спосіб захисту, віддавши перевагу саме негаторному, а не віндикаційному позову. Відтак суд дійшов висновку, що повернення до стадії підготовчого провадження у цій справі призведе до порушення принципу рівності усіх учасників судового процесу перед законом і судом, надасть одній зі сторін у справі, а саме позивачу, значну процесуальну перевагу, що є неприпустимим зважаючи на принципи господарського судочинства.

Крім того, у цьому разі ВС направив справу до місцевого господарського суду для продовження розгляду. Тобто, для продовження розгляду справи зі стадії, на якій ця справа перебувала, а саме зі стадії розгляду справи по суті, оскільки суд вже закритий підготовче провадження у справі та призначив її до судового розгляду по суті, про що постановив відповідну ухвалу. При цьому як вбачається із матеріалів справи розгляд справи по суті неодноразово відкладався судом.

До того ж господарський суд першої інстанції залишив без розгляду заяву позивача про зміну предмета позову, з огляду на те, що така заява без поважних причин не була заявлена в підготовчому провадженні та право на вчинення такої процесуальної дії втратилось позивачем у зв'язку із закінченням встановленого законом строку. Так, 24.06.2021 суд закритий підготовче засідання у цій справі, яке тривало з 29.03.2021, та призначив її до судового розгляду по суті на 08.07.2021, який неодноразово відкладався, у позивача було достатньо часу для того, щоб у підготовчому провадженні скоригувати позовні вимоги, з урахуванням усіх обставин, які входять до предмета доказування.

Отже, зважаючи на викладене, ВС зазначив, що доводи касаційної скарги не спростовують висновків судів попередніх інстанцій, які відповідають положенням статей 234 та 236 ГПК України та звернув увагу на те, що відповідач у відзиві на позов вказав, що позивач не має права подавати позов з такими позовними вимогами та зауважив, що позивач неправильно обрав спосіб захисту віддавши перевагу негативному, а не віндикаційному позову. Відтак, суди дійшли правильних висновків, що відповідні обґрунтування позивача не є вагомими обставинами, які б вказували на неможливість останнім в процесі перебування справи на стадії підготовчого провадження вчинити відповідні процесуальні дії, в тому числі на подання заяви про зміну позовних вимог.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 14.03.2023 у справі № 921/174/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109620052>.

6.7. Залишення позову без розгляду з підстави нез'явлення позивача в судове засідання

Зміст частини 4 статті 202 та пункту 4 частини 1 статті 226 ГПК України свідчить про те, що передбачена цими нормами процесуального права така процесуальна дія суду, як залишення позову без розгляду з підстави нез'явлення позивача в судове засідання або неповідомлення про причини своєї неявки, не залежить від того, чи була визнана судом явка позивача в судове засідання обов'язковою.

При цьому в постанові ОП КГС ВС від 18.11.2022 у справі № 905/458/21 було сформовано висновок щодо застосування частини 4 статті 202 та пункту 4 частини 1 статті 226 ГПК України без встановлення заборон чи обмежень судам

у кожному конкретному випадку надавати оцінку діям сторін у справі та іншим обставинам, зокрема з урахуванням введення воєнного стану в Україні, і, відповідно, визначати подальші процесуальні дії, які суди повинні вчинити для розгляду кожної конкретної справи

ОП КГС ВС розглянула касаційну скаргу ТОВ "Мікадо-2020" на ухвалу господарського суду міста Києва від 22.06.2022 та постанову Північного апеляційного господарського суду від 28.09.2022 у справі за позовом ТОВ "Мікадо-2020" до АТ "Укргазвидобування" про стягнення коштів.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Ухвалою господарського суду, залишеною без змін постановою господарського суду апеляційної інстанції, заявлений у цій справі позов ТОВ "Мікадо-2020" до АТ "Укргазвидобування" про стягнення 3 624 208, 00 грн залишено без розгляду на підставі пункту 4 частини 1 статті 226 ГПК України.

Рішення судів попередніх інстанцій мотивовані тим, що:

- обов'язковими умовами для застосування, передбачених частиною четвертою статті 202, пунктом 4 частини першої статті 226 ГПК України, процесуальних наслідків неявки позивача у судові засідання є одночасно його належне повідомлення про час і місце судового засідання та відсутність заяви позивача про розгляд справи за його відсутності;

- у разі відсутності у позивача наміру брати участь у судовому засіданні, нормами статей 202, 226 ГПК України передбачено подання позивачем заяви про розгляд справи за його відсутності. Тобто, право позивача як особи, яка подала позов та зацікавлена в його розгляді, не бути присутнім у судовому засіданні кореспондується з його обов'язком подати до суду відповідну заяву про розгляд справи за його відсутності;

Позивач не повідомив суд про причини неявки, заяви про розгляд справи за його відсутності не подав.

ОЦІНКА СУДУ

ОП КГС ВС, залишаючи судові рішення попередніх інстанцій без змін, зазначила таке.

Правове значення для прийняття судом рішення про залишення позову без розгляду з підстави нез'явлення позивача у судові засідання, передбаченої нормами процесуального права (частина 4 статті 202 та пункт 4 частини 1 статті 226 ГПК України) має одночасна наявність таких обставин, так звані умови для залишення позову без розгляду у випадку неявки позивача в судові засідання:

1) належне повідомлення судом позивача про час і місце судового засідання;

2) неявка позивача в судові засідання або неповідомлення позивачем суду причин його неявки в судові засідання;

3) неподання позивачем суду заяви про розгляд справи за його відсутності.

При цьому зміст частини 4 статті 202 та пункт 4 частини 1 статті 226 ГПК України свідчить про те, що передбачена цими нормами процесуального права така процесуальна дія суду як залишення позову без розгляду з підстави нез'явлення позивача у судове засідання або неповідомлення про причини своєї неявки не залежить від того, чи була визнана судом явка позивача в судове засідання обов'язковою.

Крім того, ОП КГС ВС звернула увагу на те, що ОП КГС ВС у постанові від 18.11.2022 у справі № 905/458/21 було сформовано висновок щодо застосування частини 4 статті 202 та пункту 4 частини 1 статті 226 ГПК України без встановлення заборон чи обмежень судам у кожному конкретному випадку надавати оцінку діям сторін у справі та іншим обставинам, зокрема з урахуванням введення воєнного стану в Україні, і, відповідно, визначати подальші процесуальні дії, які суди повинні вчинити для розгляду кожної конкретної справи, про що, у свою чергу, зазначено колегією суддів в ухвалі від 22.12.2022, якою справу передано на розгляд ОП КГС ВС та визначено як підстави уточнення висновків, викладених у постанові ОП КГС ВС від 18.11.2022 у справі № 905/458/21.

Детальніше з текстом постанови ОП КГС ВС від 17.03.2023 у справі № 910/17906/21 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109673291>.

6.8. Розподіл судових витрат у разі залишення судом касаційної інстанції позову без розгляду

У разі залишення касаційним судом позову без розгляду на підставі пункту 1 частини 1 статті 226 ГПК України та за відсутності передбачених пунктом 4 частини 1 статті 7 Закону України "Про судовий збір" застережень щодо можливості повернення судового збору заява позивача про повернення з державного бюджету України судового збору, сплаченого за розгляд справи судом першої інстанції, підлягає задоволенню.

Водночас аналіз статей 129 (розподіл судових витрат) та 130 ГПК України (розподіл витрат у разі визнання позову, закриття провадження у справі або залишення позову без розгляду) дає підстави для висновку, що в разі залишення позову без розгляду суд зобов'язаний виходити з положень частини 5 статті 130 ГПК України, оскільки вказана норма є спеціальною стосовно загальних правил розподілу судових витрат.

З огляду на це приписами процесуального законодавства передбачено лише право відповідача заявляти вимоги про компенсацію здійснених ним витрат, пов'язаних із розглядом справи у разі залишення позову без розгляду.

Крім того, з урахуванням змісту пункту 4 частини 1 статті 7 Закону України "Про судовий збір" питання повернення судового збору вирішується судом лише за наявності поданого відповідного клопотання

ОП КГС ВС розглянувши клопотання/заяву громадської спілки "Український музичний альянс" (далі - Спілка) про ухвалення додаткового рішення щодо стягнення судового збору та судових витрат, пов'язаних з розглядом справи №910/7169/22, та заяву Товариства з обмеженою відповідальністю "МТІ" (далі - Товариство) про ухвалення додаткового рішення щодо стягнення витрат зі сплати судового збору у справі № 910/7169/18 за позовом Спілки до Товариства про стягнення 2 067 973,77 грн.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Товариство звернулося до Верховного Суду з касаційною скаргою на рішення господарського суду міста Києва від 22.02.2022 та постанову Північного апеляційного господарського суду від 31.08.2022 в цій справі, згідно з якими: задоволено позовні вимоги Спілки; стягнуто з Товариства на користь Спілки 1 964 882,85 грн. заборгованості з відрахувань (відсотків) від вартості обладнання матеріальних носіїв, імпортованих відповідачем, із застосуванням яких можна здійснити відтворення творів і виконань, передбачених частиною другою статті 42 Закону України "Про авторське право і суміжні права" (далі - Закон), 501 182,64 грн. "інфляційних втрат", 190 082,23 грн. - 3% річних та 39 842,22 грн. витрат зі сплати судового збору.

У цій справі постановою суду касаційної інстанції касаційну скаргу Товариства задоволено частково; зазначені рішення та постанову попередніх судових інстанцій скасовано; позов Спілки залишено без розгляду.

Ухвалюючи постанову суду касаційної інстанції не вирішив питання розподілу судових витрат.

ОЦІНКА СУДУ

ОП КГС ВС прийняла додаткову постанову, якою задовольнила частково заяву позивача про ухвалення додаткового рішення, повернула позивачу зі спеціального фонду державного бюджету України судовий збір, сплачений за розгляд цієї справи судом першої інстанції, та відмовила у стягненні витрат на професійну правничу допомогу, пов'язану з розглядом даної справи в судах попередніх інстанцій та витрат на проведення судової експертизи. В задоволенні заяви відповідача про розподіл судових витрат суд касаційної інстанції відмовив.

Щодо клопотання / заяви позивача про стягнення судового збору та судових витрат, пов'язаних з розглядом цієї справи ВС зазначив таке.

Позов Громадської Спілки "Український музичний альянс" залишено без розгляду на підставі пункту 1 частини 1 статті 226 ГПК України, оскільки позов подано особою, яка не має процесуальної дієздатності.

Як вбачається з матеріалів справи, Спілкою сплачено судовий збір за подання позовної заяви та судовий збір за подання заяви про збільшення розміру позовних вимог. Саме про повернення зазначених сум просить Спілка у своїй заяві.

Отже, з огляду на наведені обставини, положення пункту 4 частини першої, частини другої статті 7, частини першої статті 9 Закону України "Про судовий збір" та враховуючи відсутність передбачених пунктом 4 частини 1 статті 7 Закону України "Про судовий збір" застережень щодо можливості повернення судового збору, ОП КГС ВС визнала, що заява позивача в цій частині підлягає задоволенню шляхом ухвалення додаткової постанови про повернення Громадській Спілці "Український музичний альянс" з державного бюджету України судового збору, сплаченого за розгляд цієї справи судом першої інстанції.

ОП КГС ВС зазначила, що аналіз статей 129 (розподіл судових витрат) та 130 ГПК України (розподіл витрат у разі визнання позову, закриття провадження у справі або залишення позову без розгляду) дає підстави для висновку, що у разі залишення позову без розгляду суд зобов'язаний виходити з положень частини 5 статті 130 ГПК України, оскільки вказана норма є спеціальною стосовно загальних правил розподілу судових витрат.

Частиною 5 статті 130 ГПК України встановлено, що у разі закриття провадження у справі або залишення позову без розгляду відповідач має право заявити вимоги про компенсацію здійснених ним витрат, пов'язаних з розглядом справи, внаслідок необґрунтованих дій позивача.

Таким чином, вимоги позивача про стягнення витрат на професійну правничу допомогу, пов'язану з розглядом цієї справи в судах попередніх інстанцій, та витрат на проведення судової експертизи є необґрунтованими, оскільки приписами процесуального законодавства передбачено лише право відповідача заявляти вимоги про компенсацію здійснених ним витрат, пов'язаних з розглядом справи у разі залишення позову без розгляду.

При цьому доводи позивача щодо необхідності врахування обставин неправомірності дій відповідача, які полягають у невиконанні обов'язку зі сплати на користь акредитованої організації колективного управління відрахувань (відсотків), передбачених частиною 2 статті 42 Закону України "Про авторське право і суміжні права", з посиланням на частину 9 статті 129 ГПК України, ВС відхилив, зважаючи на те, що застосування положень цієї статті можливе лише у разі вирішення спору по суті.

Стосовно розгляду заяви відповідача про стягнення витрат зі сплати судового збору суд касаційної інстанції зауважив, що з огляду на зміст пункту 4 частини 1 статті 7 Закону України "Про судовий збір" питання повернення судового збору вирішується судом лише за наявності поданого відповідного клопотання, проте у цій справі клопотання на підставі вказаної статті про повернення з державного бюджету України судового збору, сплаченого за подання апеляційної та касаційної скарг, відповідачем у ВС не заявлялося, а підстави для стягнення із позивача судового збору на користь відповідача відповідно до частини 5 статті 130 ГПК України або керуючись загальними правилами розподілу судового збору – відсутні.

Детальніше з текстом додаткової постанови ОП КГС ВС від 17.03.2023 у справі № 910/7169/18 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109743485>.

Огляд судової практики Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду (актуальна судова практика). Рішення, внесені до ЄДРСР, за січень – березень 2023 року / Упоряд.: відділ аналітичної та правової роботи Касаційного господарського суду управління аналітичної допомоги касаційним судам та Великій Палаті Верховного Суду департаменту аналітичної та правової роботи Верховного Суду, судові палати Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду. Київ, 2023. – 109 с.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень Великої Палати. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua